ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἐποπτεία
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

∴

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδακτόρων τῆς Θεολογίας

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 14

1. ΛΟΓΟΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΚΑΛΑΝΔΑΙΣ
2. ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΛΟΥΣΙΟΝ Α΄—Γ΄

Εἰσαγωγὴ — Μετάφρασις — Σχόλια
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Π. ΦΑΝΟΥΡΓΑΚΗ
Κείμενον: B. Montfaucon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Γραμματεὺς Συντάξεως
Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφημέριος Ἰ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ λέξις «Καλάνδαι» ἢ «Καλένδαι» προέρχεται ἀπὸ τὴν λατινικὴν λέξιν calendae καὶ σημαίνει τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν ρωμαϊκῶν μηνῶν. Κατὰ τὰς πρώτας αὐτὰς ἡμέρας ἐγίνοντο διάφοροι ἑορταὶ καὶ Πανηγύρεις ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον ὅτι ἡ ζωὴ καθ' ὅλον τὸν μῆνα ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸ ἐὰν θὰ ἐξώδευαν μὲ περισσοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν εὐχαρίστησιν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. Διὰ τοῦτο κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Καλανδῶν ἐπεδίδοντο εἰς παντὸς εἴδους γλέντια, φαγοπότια καὶ εὐτυχίας, ὥστε νὰ καταστῇ ὅσον ἦτο δυνατὸν ἡ ἡμέρα αὐτὴ περισσότερον εὐχάριστος. Αἱ περιφημότεραι μεταξὺ τῶν Καλανδῶν ἦσαν ἐκεῖναι τοῦ Ἰανουαρίου, κατὰ τὰς ὁποίας ἑωρτάζετο ἡ ἔλευσις τοῦ νέου ἔτους μὲ ἀνταλλαγὴν δώρων καὶ ἐπισκέψεων. Ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰ γλέντια κατὰ τὰς Καλάνδας τοῦ Ἰανουαρίου ἦτο μεγαλυτέρα ὁπότε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ φαγοπότια ἐδοκίμαζαν καὶ ἄλλας εὐχαριστήσεις, καὶ παρεξετρέποντο εἰς πολλὰς ἄλλας ἀσχημίας.

Πολλαὶ ἀπὸ τὰς ἑορτὰς αὐτὰς διετηρήθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ὑπὸ διάφορα ἄλλα ὀνόματα. Ἡ Ἐκκλησία κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας διὰ τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ἐθίμων αὐτῶν, μέχρις ὅτου τὸν ἕβδομον αἰῶνα ἡ ἕκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατεδίκασε τὰς ἑορτὰς αὐτὰς μὲ τὸν 62ον κανόνα της ὡς ἀπᾳδούσας πρὸς τὸ χριστιανικὸν ἦθος. «Τὰς οὕτω καλουμένας Καλάνδας καὶ λεγόμενα Βοτὰ καὶ τὰ καλούμενα Βρουμάλια καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἐπιτελουμένην Πανήγυριν καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα».

Εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας κατὰ τῶν εἰδωλολατρικῶν τούτων ἐθίμων τοποθετεῖται καὶ ἡ ὁμιλία αὐτὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάνου Χρυσοστόμου, ἡ ὁποία ἐξεφωνήθη κατὰ τὴν ἡμέραν ποὺ ἐγένοντο αἱ ἑορταὶ αὐταὶ τοῦ ἔτους 387, δευτέρου ἔτους μετὰ τὴν χειροτονίαν του εἰς πρεσβύτερον. Φαίνεται ὅτι αἱ ἀσχημίαι, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο εἰς τὴν Ἀντιόχειαν κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἦσαν ἰδιαιτέρως μεγάλαι καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἴσως ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως αὐτῆς οὔτε κἂν ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸν ναόν, διὰ νὰ μὴ διέλθῃ ἐν μέσῳ τοῦ ἀσχημονοῦντος εἰς τὰς ὁδοὺς πλήθους. Ἔτσι εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς ἡμέρας αὐτῆς δὲν παρέστη ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Φλαβιανός, ὁ

ὁποῖος εἶχε χειροτονήσει τὸν Ἰωάννην εἰς πρεσβύτερον. Ὁ Ἰωάννης ὅμως μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ ἐπισκόπου του ἐξεφώνησε τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὡμίλησε ἐναντίον αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι παρηκολούθουν καὶ ἑώρταζον τὰς ἡμέρας αὐτὰς καὶ διωργάνωναν χορούς εἰς τὴν πόλιν.

Εἰς τὸν λόγον αὐτὸν τονίζει τὸ πόσον ἐλαφρὸν εἶναι νὰ ἐξαρτᾶ ὁ ἄνθρωπος τὴν ζωήν του ἀπὸ τὰς νουμηνίας καὶ προτρέπει τοὺς ἀκροατὰς νὰ κάμουν τὴν ζωήν των συνεχῆ πνευματικὴν ἑορτὴν διὰ τῆς εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρετῆς. Ἀκολούθως δίδει τὸ ὀρθὸν νόημα τῆς ἑορτῆς τῶν Καλανδῶν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ τελῆται πρὸς δόξαν Θεοῦ, ὅπως πρέπει καὶ τὰ πάντα νὰ γίνωνται πρὸς δόξαν Θεοῦ. Ἀποδεικνύει εἰς τὴν συνέχειαν ὅτι διὰ τὸν καλὸν Χριστιανὸν ὅλα εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται εἰς δόξαν Θεοῦ, ἀκόμη καὶ ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται ὡς τὰ πλέον ἀντίθετα ἢ ἀσήμαντα πράγματα, ἀκόμη καὶ ὁ φόνος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΦΑΝΟΥΡΓΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΝΔΑΣ

697 A ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΝΔΑΣ ΟΤΑΝ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΠΑΡΩΝ Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΦΛΑΒΙΑΝΟΣ. ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΔΕ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΤΑΣ ΝΟΥΜΗΝΙΑΣ[1] ΚΑΙ ΠΟΥ ΔΙΟΡΓΑΝΩΝΟΥΝ ΧΟΡΟΥΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ· ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ· «ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΕΙΣ ΔΟΞΑΝ ΘΕΟΥ ΠΟΙΕΙΤΕ».

1. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ χορὸς ἀπαιτεῖ τὸν κορυφαῖον, καὶ τὸ πλήρωμα τῶν ναυτῶν τὸν κυβερνήτην, ἔτσι καὶ ὁ σύλλογος αὐτὸς τῶν ἱερέων ἀναζητεῖ σήμερον τὸν κοινὸν πατέρα, τὸν Ἀρχιερέα. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ πλοίου ἡ ἀπουσία τῶν ἀρχηγῶν προκαλεῖ μεγάλην ἀταξίαν καὶ ἀνασφάλειαν, ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο. B Διότι κι' ἂν δὲν εἶναι παρὼν σωματικῶς, ὅμως εὑρίσκεται ἐδῶ μὲ τὸ πνεῦμα του, καὶ στέκει τώρα μαζί μας, ἐνῷ κάθεται εἰς τὸ σπίτι, ὅπως καὶ ἡμεῖς εἴμεθα μαζί του ἐνῷ στέκομεν ἐδῶ. Διότι τέτοια εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης· συνηθίζει νὰ συγκεντρώνῃ αὐτοὺς ποὺ εὑρίσκονται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν καὶ νὰ τοὺς ἑνώνῃ. Αὐτὸν λοιπὸν ποὺ ζῇ εἰς ξένην χώραν καὶ ἀπέραντα πελάγη τὸν χωρίζουν ἀπὸ ἡμᾶς, ἂν τὸν ἀγαποῦμεν, τὸν φανταζόμεθα κάθε ἡμέραν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὅταν ἀπεχθανώμεθα κάποιον, νομίζομεν πὼς δὲν τὸν βλέπομεν, ἀκόμη κι' ἂν στέκῃ πολὺ πλησίον. Ἔτσι, 698 A ἐὰν ὑπάρχῃ ἀγάπη, δὲν βλάπτει καθόλου ἡ ἀπόστασις, ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχῃ, οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἔχομεν ἐκ τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως.

Προηγουμένως λοιπὸν ὅταν ἐγκωμίαζα τὸν μακάριον Παῦλον[2] τόσο πολὺ ἐχαρήκατε, ὡσὰν νὰ τὸν ἐβλέπατε παρόντα, παρὰ τὸ ὅτι τὸ μὲν σῶμα του εὑρίσκεται εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ρώμην, ἡ δὲ ψυχή του εἰς τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ· «Δικαίων

1. Νουμηνία εἶναι ἡ πρώτη τοῦ νέου μηνός, ἐσήμαινεν ὅμως καὶ τὴν ἑορτήν, ἡ ὁποία ἐγίνετο κατὰ τὴν πρώτην τοῦ μηνός. Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀσυναίρετον λέξιν Νεομηνία.

2. Κατὰ τὰς ἀμέσως προηγουμένας συγκεντρώσεις ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ὡμίλησε διὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Αἱ ἑπτὰ ὁμιλίαι αὐταὶ ἀποτελοῦν θαυμάσιον ἐγκώμιον εἰς τὸν Παῦλον.

γὰρ ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος» (Σοφ. Σολ. 3, 1)· ὅμως ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης τὸν ἔστησε ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σας. Καὶ ἤθελα νὰ ἀπασχοληθῶ καὶ σήμερον μὲ τὸ ἴδιο θέμα, B ἀλλὰ ὁ λόγος ὁρμᾷ πρὸς ἄλλα πράγματα κατεπείγοντα, πρὸς ὅσα κακὰ διέπραξε σήμερον ὁλόκληρος ἡ πόλις. Διότι ὅσοι ἀκούουν τὰ ἐγκώμια τοῦ Παύλου πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ εἶναι ζηλωταὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Παύλου, καὶ ἄξιοι δι' αὐτὴν τὴν ἀκρόασιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν εἶναι μαζί μας ὁ πνευματικός μας πατὴρ ἐμπρός, μὲ τὸ θάρρος εἰς τὰς εὐχάς του ἂς ἀρχίσω τὴν διδασκαλίαν πρὸς σᾶς.

Διότι καὶ ὁ Μωϋσῆς χωρὶς νὰ εὑρίσκεται κατὰ τὸ σῶμα μαζὶ μὲ τοὺς πολεμοῦντας, ὅμως ἐξ ἴσου μὲ αὐτοὺς καὶ πολὺ περισσότερον μάλιστα συνετέλεσεν εἰς ἐκείνην τὴν μάχην, ἐνισχύων μὲ τὴν ἔκτασιν τῶν χειρῶν τὴν ἰδικήν του παράταξιν, καὶ προξενῶν μεγάλον φόβον εἰς τοὺς ἐχθρούς. C Ὅπως δηλαδὴ ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν, ἔτσι οὔτε καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς προσευχῆς, ἀλλ' ὅπως ἐκείνη ἑνώνει τοὺς ἀπομακρυσμένους, ἔτσι καὶ αὐτὴ ἠμπορεῖ νὰ ὠφελῇ τὰ μέγιστα αὐτοὺς ποὺ εὑρίσκονται μακριά. Μὲ θάρρος λοιπὸν προχωρῶ εἰς τὴν μάχην. Διότι καὶ δι' ἡμᾶς ἄρχισε τώρα πόλεμος, ὄχι διότι ἐπιτίθενται τώρα οἱ Ἀμαληκῖται,[3] ὅπως τότε, οὔτε ἄλλοι βάρβαροι, ἀλλὰ διότι δαίμονες παρήλασαν εἰς τὴν ἀγοράν.

Διότι αἱ διαβολικαὶ αὐταὶ ὁλονύκτιαι πανηγύρεις ποὺ γίνονται σήμερον καὶ τὰ σκώμματα καὶ αἱ κοροϊδεῖαι καὶ οἱ νυκτερινοὶ χοροὶ καὶ ἡ καταγέλαστος αὐτὴ κωμῳδία ἠχμαλώτισαν τὴν πόλιν χειρότερα ἀπὸ κάθε ἐχθρόν. D Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐντρέπωνται καὶ νὰ πενθοῦν καὶ νὰ κρύβωνται κι' αὐτοὶ ποὺ ἡμάρτησαν κι' αὐτοὶ ποὺ δὲν ἡμάρτησαν, οἱ μὲν δι' ὅσα σφάλματα ἔκαμαν, οἱ δὲ δι' ὅσα ἄσχημα εἶδαν νὰ διαπράττουν οἱ ἀδελφοί. Ἡ πόλις μας ἔγινε σήμερον χαρούμενη καὶ εὔθυμη, καὶ ἐστεφανώθη, καὶ ὅπως ἡ γυναῖκα ποὺ ἀγαπᾷ τὰ στολίδια καὶ τὴν πολυτέλειαν, ἔτσι καὶ ἡ ἀγορὰ ἐστολίσθη σήμερον φιλότιμα, ἐφόρεσε χρυσαφικὰ καὶ πολυτελῆ ροῦχα καὶ ὑποδήματα καὶ ἄλλα ὅμοια, καὶ ὁ κάθε τεχνίτης προσπαθεῖ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ἔργων του νὰ ξεπεράσῃ τὸν ὁμότεχνον. Αὐτὴ ὅμως ἡ φροντίδα, ἂν καὶ εἶναι γνώρισμα παιδικῆς σκέψεως E καὶ ψυχῆς ποὺ δὲν βλέπει τίποτε τὸ μέγα καὶ τὸ

3. Ἀμαληκῖται ἦσαν μία ἰσχυρὰ νομαδικὴ φυλή, ἡ ὁποία ἐκατοικοῦσεν εἰς τὴν Παλαιστίνην πρὸ τῆς ἐπανόδου τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐξορίας. Ἦτο ὁ πρῶτος ἐχθρὸς ποὺ ἀντιμετώπισε τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος εἰς τὴν προσπάθειάν της ἐγκαταστάσεώς του εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας

ὑψηλόν, δὲν εἶναι βέβαια τόσον βλαβερά, ἀλλὰ εἶναι μία ἀνόητος ἀπασχόλησις ποὺ προκαλεῖ τὸν γέλωτα αὐτῶν ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτά. Διότι ἂν θέλῃς νὰ στολίζῃς, μὴ στολίζῃς τὸ ἐργαστήριον, ἀλλὰ τὴν ψυχήν σου· ὄχι τὴν ἀγορὰν ἀλλὰ τὴν σκέψιν· διὰ νὰ θαυμάσουν οἱ ἄγγελοι, νὰ δεχθοῦν τὸ γεγονὸς οἱ ἀρχάγγελοι καὶ διὰ νὰ σὲ ἀνταμείψῃ ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων μὲ τὰς δωρεάς του. Διότι αὐτὴ τοὐλάχιστον ἡ ἐπίδειξις ποὺ γίνεται τώρα προκαλεῖ καὶ γέλωτα καὶ φθόνον, εἰς τὴν σκέψιν μὲν 699 A τῶν καλυτέρων γέλωτα, εἰς αὐτοὺς δὲ ποὺ ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν ζήλειαν καὶ φθόνον πολύν.

2. Ἀλλ' ὅπως εἶπα αὐτὴ ἡ φιλοτιμία δὲν εἶναι τόσον ἀξιοκατάκριτος. Οἱ συναγωνισμοὶ ὅμως ποὺ γίνονται σήμερον εἰς τὰ καπηλεῖα,[4] αὐτοὶ στενοχωροῦν ἰδιαιτέρως, διότι εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ἀσωτίαν καὶ ἀσέβειαν. Ἀσέβειαν διότι αὐτοὶ ποὺ κάνουν αὐτὰ παρακολουθοῦν τὰς ἡμέρας καὶ προμαντεύουν καὶ πιστεύουν ὅτι, ἐὰν περάσουν τὴν νουμηνίαν τοῦ μηνὸς τούτου[5] μὲ εὐχαρίστησιν καὶ ἀπόλαυσιν, ὅλος ὁ χρόνος θὰ περάσῃ δι' αὐτοὺς τὸ ἴδιο. Ἀσωτία διότι ἀπὸ πολὺ πρωῒ γυναῖκες κι' ἄνδρες γεμίζουν τὰ μπουκάλια καὶ τὰ ποτήρια καὶ πίνουν τὸ ἀγνὸ κρασὶ μὲ μεγάλην ἀπληστίαν. Αὐτὰ εἶναι ἀνάξια τῆς B πίστεώς μας, εἴτε σεῖς τὰ κάνετε, εἴτε παρακολουθεῖτε ἄλλους ποὺ τὰ κάνουν, εἴτε συγγενεῖς εἶναι αὐτοί, εἴτε φίλοι, εἴτε γείτονες. Δὲν ἤκουσες τὸν Παῦλον ποὺ λέγει «Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς· φοβοῦμαι μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς» (Γαλ. 4, 10 - 11).

Ἄλλωστε θὰ ἦταν καὶ μεγίστη βλακεία, νὰ περιμένῃ κανεὶς ὅτι ὅλος ὁ χρόνος θὰ πάῃ καλά, ἐὰν μία ἡμέρα περάσῃ εὐνοϊκά. Ὄχι μόνον βλακώδης εἶναι αὐτὴ ἡ γνώμη, ἀλλὰ προέρχεται καὶ ἀπὸ διαβολικὴν ἐνέργειαν, νὰ ἐμπιστευώμεθα δηλαδὴ τὴν ζωήν μας ὄχι εἰς τὴν ἰδικήν μας φροντίδα καὶ προσπάθειαν, ἀλλὰ εἰς τὰς ἐναλλαγὰς τῶν ἡμερῶν. Ὁ χρόνος θὰ περάσῃ δι' ἐσὲ εὐτυχισμένος, ὄχι ἐὰν μεθύσῃς κατὰ τὴν νουμηνίαν, C ἀλλὰ μόνον ἐὰν καὶ κατὰ τὴν νουμηνίαν, καὶ κάθε ἡμέραν κάνῃς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Κακὴ καὶ καλὴ δηλαδὴ ἡμέρα γίνεται ὄχι ἀπὸ τὴν φύσιν της, διότι δὲν διαφέρει ἡ μία ἡμέρα ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας

4. Πρόκειται περὶ συναγωνισμῶν εἰς τὸ ποῖος θὰ προβῇ εἰς μεγαλυτέρας ἀσχημίας, ἢ εἰς ἐπίδειξιν διαφόρων τεχνασμάτων πρὸς πρόκλησιν γέλωτος. Ἐγίνοντο ὅμως καὶ ἐκθέσεις ἐμπορευμάτων εἰς διαφόρους χώρους τῶν καπηλείων.

5. Ἐδῶ πρόκειται περὶ τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνοντο καὶ αἱ μεγαλύτεραι ἑορταὶ καὶ αἱ περισσότεραι ἀσχημίαι.

φροντίδα ἢ ἀμέλειαν. Ἐὰν πράττῃς τὴν δικαιοσύνην, ἡ ἡμέρα σου θὰ γίνῃ καλή, ἐὰν πράττῃς τὴν ἁμαρτίαν ἡ ἡμέρα σου θὰ εἶναι πονηρὰ καὶ γεμάτη κόλασιν. Ἂν πιστεύῃς αὐτὰ καὶ τὰ ἐφαρμόζῃς ὅλος ὁ χρόνος σου θὰ πηγαίνῃ καλὰ καὶ κάθε ἡμέρα θὰ κάνῃς προσευχὰς καὶ ἐλεημοσύνας. Ἂν ὅμως παραμελῇς τὴν ἀρετήν σου καὶ ἐμπιστεύεσαι τὴν εὐχαρίστησιν τῆς ψυχῆς σου εἰς τὰς νουμηνίας καὶ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἡμερῶν, θὰ μείνῃς ἔρημος ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθά σου. D

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ διάβολος τὸ ξέρει αὐτό, καὶ ἐπειδὴ φροντίζει πάντοτε νὰ μᾶς ἀχρηστεύσῃ τοὺς κόπους διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ μᾶς σβήσῃ τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς, μᾶς ἔμαθε νὰ συνδέωμεν τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν κακοτυχίαν μὲ τὰς ἡμέρας. Διότι αὐτὸς ποὺ ἔχει πείσει τὸν ἑαυτόν του ὅτι ὑπάρχει ἡμέρα κακὴ καὶ ἡμέρα καλή, οὔτε κατὰ τὴν κακὴν θὰ φροντίσῃ διὰ τὰ καλὰ ἔργα, ἀφοῦ ἀσκόπως θὰ ἐφρόντιζε καὶ εἰς οὐδὲν θὰ ὠφελοῦσε λόγῳ τῆς ἡμέρας, οὔτε πάλιν κατὰ τὴν καλὴν θὰ ἐφρόντιζε δι' αὐτό, ἀφοῦ εἰς οὐδὲν βλάπτεται ἀπὸ τὴν ἀμέλειάν του, πάλιν λόγῳ τοῦ καλοῦ τῆς ἡμέρας. Καὶ ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην περίπτωσιν ζημιώνει τὴν σωτηρίαν του, καὶ θὰ περάσῃ ὅλην του τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἀργίαν καὶ τὴν πονηρίαν μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἄλλοτε κοπιάζει ἀσκόπως, ἄλλοτε δὲ ὅτι πράττει πράγματα περιττά. E Ἀφοῦ λοιπὸν γνωρίζομεν τοῦτο πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς πονηρίας τοῦ διαβόλου καὶ νὰ διώξωμεν αὐτὴν τὴν σκέψιν ἀπὸ τὸν νοῦν μας καὶ νὰ μὴ παρατηροῦμεν τὰς ἡμέρας, οὔτε τὴν μίαν νὰ μισοῦμεν καὶ τὴν ἄλλην νὰ ἀγαποῦμεν. Διότι ὁ διάβολος μηχανεύεται αὐτὰ ὄχι μόνον διὰ νὰ μᾶς ρίξῃ εἰς τὴν ἀμέλειαν ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ συκοφαντήσῃ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ παρασύρῃ τὰς ψυχάς μας εἰς τὴν ἀσέβειαν μαζὶ καὶ τὴν ραθυμίαν.

Ἀλλ' ἡμεῖς πρέπει νὰ ξεφύγωμεν καὶ νὰ μάθωμεν σαφῶς ὅτι 700 A τίποτε δὲν εἶναι κακὸν ἀλλὰ μόνον ἡ ἁμαρτία καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἀγαθόν, ἀλλὰ μόνον ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεὸν κατὰ πάντα. Δὲν προξενεῖ τὴν εὐχαρίστησιν ἡ μέθη, ἀλλ' ἡ πνευματικὴ προσευχή, ὄχι τὸ κρασί, ἀλλὰ ὁ διδακτικὸς λόγος. Τὸ κρασὶ φέρει τρικυμίαν ἐνῷ ὁ λόγος γαλήνην. Ἐκεῖνο φέρει τὸν θόρυβον ἐνῷ ὁ λόγος διώχνει τὴν ταραχήν. Ἐκεῖνο σκοτίζει τὸν νοῦν, αὐτὸς ὅμως ὅταν εἶναι σκοτισμένος ὁ νοῦς τὸν φωτίζει. Ἐκεῖνο μᾶς δημιουργεῖ ἀνυπάρκτως στενοχωρίας, αὐτὸς διώχνει αὐτὰς ποὺ ὑπάρχουν. Διότι κανένα πρᾶγμα δὲν συνηθίζει νὰ προξενῇ τόσην χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν, ὅσον αἱ ἀλήθειαι τῆς πίστεως, ἡ περιφρόνησις τῶν παρόντων B πραγμάτων καὶ ἡ ἀναμονὴ τῶν μελλόντων καὶ τὸ νὰ θεωροῦμεν ὡς μὴ πραγματικὰ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς ἀπολαύσεις. Ἂν ξέρῃς νὰ σκέπτεσαι ἔτσι ἀκόμη καὶ ἂν ἰδῇς κανένα νὰ πλουτίζῃ, δὲν θὰ σὲ κεντρίσῃ ὁ φθόνος, ἢ ἐὰν περιπέσῃς εἰς στέρησιν δὲν θὰ ταπεινωθῇς ἀπὸ τὴν πτωχείαν. Ἔτσι ἠμπορεῖς νὰ ἑορτάζῃς πάντοτε.

Ὁ Χριστιανὸς λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ ἑορτάζῃ τοὺς μῆνας ἢ τὰς νουμηνίας ἢ τὰς Κυριακὰς ἀλλὰ ὅλην του τὴν ζωὴν πρέπει νὰ ζῇ μὲ τὴν πρέπουσαν ἑορτήν. Καὶ ποία εἶναι ἡ πρέπουσα ἑορτὴ τοῦ Χριστιανοῦ; Ἂς ἀκούσωμεν τὸν Παῦλον ποὺ λέγει· «Ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ C ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας» (Α΄ Κορ. 5, 8). Ἂν λοιπὸν ἔχῃς καθαρὰν τὴν συνείδησιν, ἔχεις διαρκῶς ἑορτήν, ἐπειδὴ τρέφεσαι μαζὶ μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας, καὶ εὐχαριστεῖσαι μὲ τὴν ἀναμονὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὅπως ἐπίσης ἂν ἔχῃς ἔνοχον τὴν συνείδησιν καὶ εἶσαι ὑπεύθυνος διὰ πολλὰς ἁμαρτίας, ἀκόμη καὶ χιλιάδες ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις ἂν ὑπάρχουν, δὲν θὰ αἰσθάνεσαι καθόλου καλύτερα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ πενθοῦν. Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ ὄφελος ἐὰν ἡ ἡμέρα εἶναι λαμπρά, ἡ ψυχή μου ὅμως εἶναι σκοτισμένη εἰς τὴν συνείδησιν; Ἐὰν ὅμως θέλῃς νὰ ὠφεληθῇς κάτι καὶ ἀπὸ τὴν νουμηνίαν αὐτὸ κάμε. Ὅταν ἰδῇς νὰ συμπληρώνεται ἕνας χρόνος, εὐχαρίστησε τὸν Κύριον ποὺ σὲ εἰσήγαγε εἰς τὸν D κύκλον αὐτῶν τῶν ἐτῶν. Ἂς συγκινηθῇ ἡ καρδία σου, ἀναμέτρησε τὸν χρόνον τῆς ζωῆς σου καὶ εἰπὲ εἰς τὸν ἑαυτόν σου. Αἱ ἡμέραι τρέχουν καὶ περνοῦν, τὰ χρόνια συμπληρώνονται, πολὺ μέρος τοῦ δρόμου ἐπροχωρήσαμεν· ποῖον καλὸν ἔργον ἐπράξαμεν; Μήπως φύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ κενοὶ καὶ ἔρημοι ἀπὸ κάθε εἶδος ἀγαθοεργίας; Τὸ δικαστήριον ἐπλησίασε, ἡ ζωὴ τρέχει βιαστικὰ πρὸς τὸ γῆρας.

3. Αὐτὰ νὰ συλλογίζεσαι μὲ ἀφορμὴν τὰς νουμηνίας καὶ νὰ τὰ ἐνθυμῆσαι εἰς κάθε ἀλλαγὴν τῶν ἐτῶν. Ἂς σκεπτώμεθα τὴν μέλλουσαν ἡμέραν, μήπως εἴπῃ κανεὶς καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ προφήτης πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «Ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι E αὐτῶν, καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς» (Ψαλμ. 77, 33). Αὐτὴν τὴν ἑορτὴν ποὺ ἀνέφερα, τὴν διαρκῆ, ποὺ δὲν περιμένει ἐναλλαγὰς τῶν ἐτῶν, οὔτε καθορίζεται ἀπὸ ἡμέρας, ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἑορτάσῃ μὲ ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πτωχός, διότι δι' αὐτὴν τὴν ἑορτὴν δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη χρημάτων, οὔτε πλούτου, ἀλλὰ μόνον ἀρετῆς. Δὲν ἔχεις χρήματα; Ἔχεις ὅμως τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι πλουσιώτερος θησαυρὸς ἀπὸ ὅλα τὰ χρήματα, ποὺ δὲν ἐξοδεύεται, ποὺ δὲν μεταβάλλεται, ποὺ

δὲν δαπανᾶται. Κοίταξε εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν ἀέρα, τὰ εἴδη τῶν ζώων, τὰ κάθε εἴδους φυτά, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· φαντάσου τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἀρχαγγέλους, 701 A τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις· ἐνθυμήσου ὅτι ὅλα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριόν σου. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸν τόσον πλουσίου Κυρίου δοῦλος νὰ εἶναι πτωχός, ἐὰν ἔχη εὐνοϊκὸν τὸν Κύριόν του.

Δὲν εἶναι γνώρισμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως τὸ νὰ παρατηρῇ κανεὶς τὰς ἡμέρας, ἀλλὰ τῆς εἰδωλολατρικῆς πλάνης· ἔχεις ἀπογραφῆ εἰς τὴν οὐράνιον πόλιν, εἰς τὴν ἐκεῖ πολιτείαν διαμένεις, ἀνέμιξες τὸν ἑαυτόν σου μὲ τοὺς ἀγγέλους· ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχει φῶς ποὺ νὰ καταλήγῃ εἰς τὸ σκοτάδι οὔτε ἡμέρα ποὺ νὰ τελειώνῃ εἰς νύκτα, ἀλλὰ πάντοτε ἡμέρα, πάντοτε φῶς. Ἐκεῖ λοιπὸν νὰ βλέπωμεν πάντοτε. Διότι λέγει· «Τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ B τοῦ Θεοῦ καθήμενος» (Κολ. 3, 1). Δὲν ἔχεις τίποτε κοινὸν μὲ τὴν γῆν, ὅπου ἐξουσιάζουν οἱ δρόμοι τοῦ ἡλίου καὶ οἱ κύκλοι αὐτοῦ καὶ αἱ ἡμέραι, ἀλλὰ ἐὰν ζῇς ὀρθῶς, ἡ νύκτα γίνεται δι' ἐσένα ἡμέρα, ὅπως εἰς αὐτοὺς ποὺ ζοῦν εἰς τὴν ἀσέλγειαν καὶ τὴν μέθην καὶ τὴν ἀκολασίαν, ἡ ἡμέρα μετατρέπεται εἰς σκότος τῆς νύκτας, ὄχι διότι σβήνει ὁ ἥλιος, ἀλλὰ διότι ὁ νοῦς των σκοτίζεται μὲ τὴν μέθην. Τὸ νὰ δίδῃ κανεὶς εἰς τὰς ἡμέρας αὐτὰς τόσην σημασίαν καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν κατ' αὐτάς, καὶ νὰ φωταγωγῇ τὰς ἀγορὰς καὶ νὰ πλέκῃ στεφάνια, εἶναι χαρακτηριστικὸν παιδικῆς ἀνοησίας. Σὺ ὅμως ἔχεις ἀπαλλαγῆ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀδυναμίαν, καὶ ἔγινες ἄνδρας καὶ ἐνεγράφης εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν. Μὴ ἀνάπτῃς λοιπὸν εἰς τὴν ἀγορὰν C αἰσθητὴν φωτιάν, ἀλλ' ἄναψε εἰς τὴν σκέψιν σου πνευματικὸν φῶς. Διότι λέγει· «Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 5, 16).

Αὐτὸ τὸ φῶς σοῦ δίδει μεγάλην ἀμοιβήν. Μὴ στεφανώσῃς τὴν πόρταν τοῦ σπιτιοῦ,[6] ἀλλὰ ζῆσε κατὰ τέτοιον τρόπον ζωῆς, ὥστε νὰ δεχθῇς εἰς τὴν κεφαλήν σου τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Χριστοῦ. Τίποτε νὰ μὴ γίνεται ἀσκόπως καὶ χωρὶς λόγον. Ἔτσι διέταξεν ὁ Παῦλος νὰ κάνωμεν τὰ πάντα διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· «Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» (Α´ Κορ. 10, 31).

Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν, θὰ μοῦ εἴπῃς, νὰ φάγω καὶ

6. Κατάλιξαν τὰς εἰσόδους τῶν οἰκιῶν μὲ λουλούδια, ὅπως συμβαίνει σήμερον κατὰ τὴν πρωτομαγιάν.

νὰ D πίω εἰς δόξαν Θεοῦ; Κάλεσε πτωχόν, κάμε ὥστε ὁ Χριστὸς νὰ μετάσχῃ εἰς τὸ τραπέζι· ἔτσι τρώγεις καὶ πίνεις εἰς δόξαν Θεοῦ. Δὲν διέταξεν ὅμως μόνον αὐτὸ νὰ κάμωμεν εἰς δόξαν Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, ὅπως παραδείγματος χάριν τὸ νὰ μεταβῇς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ νὰ μείνῃς εἰς τὸ σπίτι. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ νὰ γίνωνται διὰ τὸν Θεόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν καὶ τὰ δύο αὐτὰ νὰ γίνωνται διὰ τὸν Θεόν; ὅταν βαδίζῃς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ὅταν μετέχῃς εἰς τὴν προσευχὴν ἢ εἰς πνευματικὴν διδασκαλίαν, αὐτὴ ἡ μετάβασις γίνεται εἰς δόξαν Θεοῦ. Εἶναι πάλιν δυνατὸν νὰ μείνῃς εἰς τὸ σπίτι διὰ τὸν Θεόν. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Ὅταν ἀκούσῃς θορύβους, ἀταξίας καὶ διαβολικὰς παρελάσεις καὶ ὅταν ἡ ἀγορὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ πονηροὺς καὶ ἀκολάστους ἀνθρώπους, τότε νὰ μένῃς εἰς τὸ σπίτι διὰ νὰ ἀπαλλάσσεσαι ἀπὸ τὴν ταραχὴν αὐτήν, καὶ ἔτσι μένεις διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. E Ὅπως λοιπὸν ἠμποροῦμεν νὰ μένωμεν εἰς τὸ σπίτι ἢ νὰ ἐξερχώμεθα διὰ τὸν Θεόν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἠμποροῦμεν νὰ κάνωμεν καὶ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς κατακρίσεις πάλιν διὰ τὸν Θεόν.

Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαινέσωμεν κάποιον εἰς δόξαν Θεοῦ ἢ νὰ κατηγορήσωμεν; Πολλὰς φορὰς κάθεσθε εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ βλέπετε πολλοὺς ποὺ περνοῦν πονηροὺς καὶ κακοὺς ἀνθρώπους μὲ ἀνυψωμένα τὰ φρύδια, φαντασμένους, νὰ περιτριγυρίζωνται ἀπὸ πολλοὺς παρασίτους καὶ κόλακας, νὰ φοροῦν πολυτελῆ ἐνδύματα, νὰ περιστοιχίζωνται ἀπὸ πολλὴν 702 A ἐπίδειξιν, νὰ ἁρπάζουν τὰ πάντα, νὰ πλεονεκτοῦν. Ἂν ἀκούσῃς κάποιον νὰ λέγῃ πῶς αὐτὸς εἶναι ἀξιοζήλευτος καὶ εὐτυχὴς νὰ τὸν ἐπιπλήξῃς, νὰ τὸν κατακρίνῃς, νὰ τὸν ἀποστομώσῃς, νὰ τὸν λυπηθῇς, νὰ δακρύσῃς. Αὐτὸ σημαίνει νὰ κατακρίνῃς διὰ τὸν Θεόν. Ἡ τέτοια κατάκρισίς σου εἶναι διὰ τοὺς συγκαθημένους διδασκαλία πίστεως καὶ ἀρετῆς, ὥστε νὰ μὴ θαυμάζουν τὰ βιωτικά. Εἰπὲ πρὸς αὐτὸν ποὺ εἶπεν αὐτά· Διατί εἶναι αὐτὸς εὐτυχής; Ἐπειδὴ ἔχει ὡραῖον καὶ χρυσοσκάλινον ἄλογον καὶ πολλοὺς δούλους, καὶ φορεῖ φανταχτερὴν στολὴν καὶ κάθε ἡμέραν σκάζει ἀπὸ τὴν μέθην καὶ τὴν ἀπόλαυσιν; B Ἀλλὰ δι' αὐτὸ θὰ ἦταν ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος καὶ ἀξιοδάκρυτος. Σᾶς βλέπω λοιπὸν ποὺ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ἐπαινέσετε τίποτε ἰδικόν του, ἀλλὰ ὅλα τὰ ξένα, τὸ ἄλογον, τὸ χαλινάρι, τὰ ἐνδύματα, ποὺ δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ αὐτόν. Τί θὰ ἠμποροῦσε λοιπὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀθλιώτερον αὐτοῦ, ὅταν τὸ μὲν ἄλογόν του καὶ τὸ χαλινάρι τοῦ ἀλόγου του, καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐνδυμάτων του, καὶ ἡ καλὴ σωματικὴ διάπλασις τῶν δούλων του ἐγκωμιάζωνται, αὐτὸς δὲ μένει ἀνεγκωμίαστος; Καὶ τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑ-

πάρξη πτωχότερον ἀπ' αὐτόν, πού δὲν ἔχει τίποτε καλὸν ἰδικόν του, C οὔτε κάτι πού θὰ ἠμποροῦσε νὰ πάρη μαζί του ἀπ' ἐδῶ, ἀλλὰ στολίζεται μὲ ὅλα τὰ ξένα; Διότι ἰδικόν μας στολίδι, καὶ πλοῦτος δὲν εἶναι οἱ δοῦλοι καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ἄλογα, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ τὸ θάρρος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

4. Ἂν πάλιν ἴδῃς ἄλλον πτωχόν, παραπεταγμένον, καταφρονημένον, πού ζῇ μέσα εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ἀρετὴν νὰ τὸν κακοτυχίζουν οἱ διπλανοί σου, σὺ ἐπαίνεσέ τον καὶ ἔτσι ὁ ἔπαινος διὰ τὸ παρελθόν του γίνεται συμβουλὴ διὰ καλὸν καὶ ἀγαθὸν τρόπον ζωῆς. Ἐὰν λέγουν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος, σὺ εἰπὲ ὅτι αὐτὸς ἐπειδὴ ἔχει φίλον τὸν Θεόν, D ζῇ μὲ ἀρετήν, οὐδέποτε ἀπέκτησε πλοῦτον πού χάνεται, ἔχει καθαρὰν συνείδησιν, εἶναι εὐτυχέστερος ἀπὸ ὅλους. Ποία λοιπὸν ζημία ἐπροξενήθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀνέχειαν, ἀφοῦ πρόκειται νὰ κληρονομήσῃ τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ οὐράνια ἀγαθά; Ἂν λοιπὸν σὺ σκέπτεσαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ διδάσκεις καὶ ἄλλους νὰ σκέπτωνται ἔτσι, θὰ λάβῃς μεγάλην ἀνταπόδοσιν καὶ διὰ τὴν κατάκρισιν καὶ διὰ τοὺς ἐπαίνους, ἀφοῦ καὶ τὰ δύο τὰ ἔκαμες εἰς δόξαν Θεοῦ. Καὶ ὅτι δὲν σὲ καθοδηγῶ ματαίως μὲ τὸ νὰ σοῦ λέγω αὐτά, ἀλλὰ ἐπιφυλάσσεται μεγάλη ἀμοιβὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων δι' αὐτοὺς πού σκέπτονται ἔτσι, καὶ ὅτι τὸ νὰ συμφωνῇ κανεὶς μὲ αὐτὰ E θεωρεῖται ἀρετή, ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης δι' αὐτοὺς πού ζοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ πῶς θεωρεῖ κατόρθωμα τὸ νὰ ἐντροπιάζῃ κανεὶς τοὺς πονηρευομένους ἢ καὶ τὸ νὰ ἐπαινῇ τοὺς φοβουμένους τὸν Θεόν.

Ἀφοῦ δηλαδὴ ἀνέφερε τὴν ἄλλην ἀρετὴν αὐτοῦ πού θὰ δοξασθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀφοῦ περιέγραψεν ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸς πού κατοικεῖ εἰς τὴν ἁγίαν σκηνήν, δηλαδὴ ἄμωμος, δίκαιος καὶ ἀπόνηρος προσέθεσε καὶ τοῦτο· «Ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακὸν» καὶ ἀκόμη «ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος, τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει» (Ψαλμ. 14, 3-4) καὶ ἀπέδειξε ἔτσι ὅτι καὶ 703 A αὐτὸ εἶναι μία ἐπιτυχία, τὸ νὰ περιφρονοῦμεν δηλαδὴ τοὺς πονηροὺς καὶ νὰ ἐπαινοῦμεν καὶ νὰ καλοτυχίζωμεν τοὺς ἀγαθούς. Καὶ ἀλλοῦ πάλιν ἔδειξε τὸ ἴδιο μὲ τὸ νὰ λέγῃ «ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός, λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν» (Ψαλμ. 138, 17). Αὐτὸν πού ἐπαινεῖ ὁ Θεός, σὺ μὴ τὸν κατακρίνῃς· καὶ ὁ Θεὸς ἐπαινεῖ αὐτὸν πού ζῇ μὲ ἀρετήν, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι πτωχός. Αὐτὸν πού ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς σὺ μὴ ἐπαινέσῃς. Καὶ ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς αὐτὸν πού ζῇ εἰς τὴν πονηρίαν, ἀκόμη καὶ ἂν περιστοιχίζεται ἀπὸ πολὺν

πλοῦτον. Ἀλλὰ εἴτε ἐπαινεῖς, εἴτε κατακρίνεις, καὶ τὰ δύο νὰ τὰ κάνῃς ὅπως θέλει ὁ Θεός. Εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ κατηγορήσῃς εἰς δόξαν Θεοῦ. Πῶς; Πολλὰς φορὰς ἀγανακτοῦμεν διὰ τοὺς ὑπηρέτας. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ κατηγορήσωμεν διὰ τὸν Θεόν; Ἂν τὸν ἴδῃς νὰ μεθᾷ, B νὰ κλέπτῃ ἢ τὸν ὑπηρέτην ἢ τὸν φίλον ἢ κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς ἰδικούς σου, ἂν τὸν ἴδῃς νὰ τρέχῃ εἰς τὰ θέατρα ἢ νὰ ἀδιαφορῇ διὰ τὴν ψυχήν του ἢ νὰ ὁρκίζεται ἢ νὰ παραβαίνῃ τὸν ὅρκον του ἢ νὰ ψεύδεται, τότε νὰ ἀγανακτήσῃς, νὰ τὸν τιμωρήσῃς, νὰ τὸν ἐπαναφέρῃς εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον, νὰ τὸν διορθώσῃς. Ἐὰν κάνῃς ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ κάνῃς διὰ τὸν Θεόν. Ἂν πάλιν τὸν ἴδῃς νὰ παρακούῃ εἰς ἐσένα καὶ νὰ μὴ σοῦ προσφέρῃ κανονικὰ τὰς ὑπηρεσίας του, τότε συγχώρησέ τον, κι' ἔτσι θὰ τὸν συγχωρήσῃς διὰ τὸν Θεόν. Τώρα ὅμως πολλοὶ κάνουν τὸ ἀντίθετον καὶ διὰ τοὺς τίτλους καὶ διὰ τοὺς ὑπηρέτας των. Ὅταν σφάλλουν ἀπέναντί των γίνονται πικροὶ καὶ C ἀνελέητοι δικασταί, ὅταν ὅμως ὑβρίζουν τὸν Θεὸν καὶ χάνουν τὰς ψυχάς των, τότε δὲν τοὺς ὁμιλοῦν καθόλου.

Πάλιν ὅταν πρέπει νὰ κάμῃς φίλους, νὰ τοὺς κάμῃς διὰ τὸν Θεόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃς φίλους καὶ ἐχθροὺς χάριν τοῦ Θεοῦ; Ἐὰν δὲν ἐπιδιώκωμεν τὰς φιλίας ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ κερδίσωμεν χρήματα ἢ νὰ παρακαθίσωμεν εἰς τὰ τραπέζια ἢ νὰ ἐπιτύχωμεν ἀνθρωπίνην προστασίαν, ἀλλὰ ἐὰν ψάχνωμεν καὶ κάνωμεν φίλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν νὰ κατευθύνουν τὴν ψυχήν μας, νὰ μᾶς συμβουλεύσουν τὰ πρέποντα, νὰ μᾶς ἐπιπλήξουν ὅταν ἁμαρτάνωμεν, νὰ μᾶς στηρίξουν ὅταν καταπατούμεθα, καὶ αὐτοὺς πού βοηθοῦν μὲ τὰς συμβουλάς των καὶ τὰς προσευχάς των νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὸν Θεόν. Πάλιν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃς ἐχθροὺς χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ἴδῃς κάποιον D ἀκόλαστον, μολυσμένον, γεμᾶτον πονηρίαν, φορτωμένον μὲ ἀκαθάρτους δοξασίας, πού σὲ καταπατεῖ καὶ σὲ ζημιώνει, ἀπομακρύνσου ἀπ' αὐτὸν καὶ ἀπόφυγέ τον, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Χριστός· «Ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ» (Ματθ. 5, 29). Μὲ αὐτὸ διέταξε νὰ ἀπομακρύνωμεν καὶ νὰ διώχνωμεν τοὺς φίλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὡσὰν τὰ μάτια ἀγαπητοὶ καὶ ἀναγκαῖοι εἰς τὰ ζητήματα τῆς ζωῆς, ἐὰν αὐτοὶ μᾶς ζημιώνουν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς.

Ἂν μετέχῃς εἰς συγκεντρώσεις καὶ ἐκφωνῇς μεγάλον λόγον, E καὶ αὐτὸ νὰ τὸ κάνῃς διὰ τὸν Θεόν, ἂν πάλιν σιωπᾷς, νὰ σιωπᾷς διὰ τὸν Θεόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ λαμβάνῃς μέρος εἰς συγκεντρώσεις διὰ τὸν Θεόν; Ἐάν, καθ' ὃν χρόνον κάθεσαι μὲ ἄλλους, δὲν συζητᾷς διὰ βιωτικὰ ζητή-

ματα ἢ δι' ἀσήμαντα καὶ μάταια καὶ τελείως ἄπρεπα δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ συζητῆς περὶ τῆς πίστεώς μας, περὶ τῆς κολάσεως, περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὄχι ὅμως περιττὰ καὶ ἀνώφελα, ὅπως περὶ τοῦ ποῖος ἀνέβη εἰς τὴν ἐξουσίαν ἢ ποῖος ἔχασε τὴν ἐξουσίαν, ἢ διὰ ποῖον λόγον 704 A ἐζημιώθη ὁ τάδε, ἢ ἀπὸ ποῦ ἐκέρδισε κάποιος καὶ ἔγινε πλουσιώτερος ἢ τί ἀφησε κάποιος εἰς κάποιον ἄλλον ὅταν ἀπέθανε, ἢ πῶς δὲν κατώρθωσεν ἄλλος νὰ ἐγγραφῇ μεταξὺ τῶν πρώτων κληρονόμων καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια. Μὴ συζητοῦμεν λοιπὸν τέτοια πράγματα οὔτε νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς ἄλλους νὰ συζητοῦν δι' αὐτά, ἀλλὰ νὰ προσέχωμεν τί νὰ κάνωμεν ἢ τί νὰ λέγωμεν διὰ νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν ὑβρίζεσαι, κατηγορῆσαι, ὑποφέρῃς χιλιάδες κακά, καὶ ὅμως τὰ ἀνέχεσαι μὲ γενναιότητα καὶ χωρὶς νὰ προφέρῃς οὔτε ἕνα βλάσφημον λόγον εἰς αὐτὸν ποὺ σοῦ κάνει αὐτά.

Ὄχι μόνον τὸ νὰ ἐπαινέσῃς ἢ νὰ κατηγορήσῃς, νὰ μείνῃς εἰς τὸ σπίτι ἢ νὰ ἐξέλθῃς, νὰ ὁμιλήσῃς ἢ νὰ σιωπήσῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ κλαύσῃς καὶ νὰ λυπηθῇς ἢ νὰ χαρῇς καὶ νὰ εὐφρανθῇς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ εἰς δόξαν Θεοῦ. Ὅταν δηλαδὴ ἰδῇς B ἢ τὸν ἀδελφόν σου νὰ ἁμαρτάνῃ ἢ τὸν ἑαυτόν σου νὰ πέφτῃ εἰς κάποιον παράπτωμα καὶ ἀναστενάξῃς καὶ λυπηθῇς, κερδίζεις ἀπὸ τὴν λύπην αὐτὴν σωτηρίαν, διὰ τὴν ὁποίαν οὐδέποτε θὰ μετανοήσῃς, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται» (Β΄ Κορ. 7, 10). Ἂν ἰδῇς ἄλλον ποὺ νὰ προκόπτῃ καὶ δὲν τὸν φθονήσῃς, ἀλλ' εὐχαριστήσῃς τὸν Θεόν, ποὺ ἔκανε τόσον λαμπρὸν τὸν ἀδελφόν σου, ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο διὰ ἰδικά σου ἀγαθά, λαμβάνεις μεγάλον μισθὸν δι' αὐτὴν τὴν χαράν σου.

5. Εἰπέ μου λοιπὸν τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ἐλεεινότερον ἀπὸ τοὺς ζηλοφθόνους, ποὺ ἐνῷ ἠμποροῦν νὰ χαίρωνται καὶ νὰ κερδίζουν διὰ τὴν χαράν, αὐτοὶ προτιμοῦν καλύτερα νὰ λυποῦνται C διὰ τὰς προόδους τῶν ἄλλων καὶ ἔτσι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν λύπην, προκαλοῦν καὶ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καταδίκην καὶ τὴν ἀφόρητον τιμωρίαν; Καὶ διατί νὰ ὁμιλοῦμεν δι' ἐπαίνους καὶ κατηγορίας καὶ λύπας καὶ χαράς, ὅταν καὶ ἀπὸ τὰ πλέον ἀσήμαντα καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀνάξια λόγου πράγματα εἶναι δυνατὸν νὰ ὠφεληθοῦμεν τὰ μέγιστα, ἂν ὅλα αὐτὰ τὰ κάνωμεν διὰ τὸν Θεόν; Διότι τί εἶναι εὐτελέστερον ἀπὸ τὸ νὰ κουρευθῇ κανείς; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἠμπορεῖς νὰ τὸ κάνῃς διὰ τὸν Θεόν. Ὅταν δηλαδὴ δὲν τακτοποιῇς τὰ μαλλιὰ οὔτε καλλωπίζῃς τὸ πρόσωπον οὔτε καταστολίζῃς τὸν ἑαυτόν σου διὰ νὰ δελεάσῃς ἢ διὰ νὰ ἀπατήσῃς αὐτοὺς ποὺ σὲ βλέπουν, ἀλλὰ πράττεις αὐτὸ μὲ ἁπλότητα

καὶ ὅπως τύχῃ καὶ ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ ἀνάγκη μόνον, τότε καὶ αὐτὸ τὸ κάνεις διὰ τὸν Θεόν. Τότε θὰ λάβῃς ὁπωσδήποτε τὸν μισθόν, διότι κατεδίκασες τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν D κι' ἀνέκοψες τὴν ἄσκοπον φιλοτιμίαν. Διότι ἂν αὐτὸς ποὺ δίδει καὶ ἓν μόνον ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος διὰ τὸν Θεὸν θὰ κληρονομήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, σκέψου πόσην ἀμοιβὴν θὰ κερδίσῃ αὐτὸς ποὺ κάνει τὰ πάντα διὰ τὸν Θεόν.

Εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ βαδίζῃς διὰ τὸν Θεὸν καὶ νὰ βλέπῃς διὰ τὸν Θεόν. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ βλέπῃς ἢ νὰ βαδίζῃς διὰ τὸν Θεόν; Ὅταν δὲν τρέχῃς διὰ τὴν πονηρίαν, ὅταν δὲν περιεργάζεσαι τὴν ξένην ὀμορφιάν, ὅταν ἰδῇς τὴν γυναῖκα ποὺ συναντᾷς καὶ συγκρατήσῃς τὰ μάτια σου, φρουρήσῃς τὴν ὅρασίν σου μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, τότε τὸ κάνεις διὰ τὸν Θεόν. E Ὅταν ἐνδυώμεθα ὄχι τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα καὶ αὐτὰ ποὺ μᾶς κάνουν μαλθακούς, ἀλλὰ μόνον αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ μᾶς σκεπάζουν. Αὐτὸ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἐπεκτείνῃ ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὑποδήματα. Διότι πολλοὶ ἔφθασαν εἰς τόσον μεγάλην βλακείαν καὶ ἀσωτίαν, ὥστε νὰ καλλωπίζουν καὶ τὰ ὑποδήματά των καὶ νὰ τὰ διακοσμοῦν παντοῦ, ὄχι λιγώτερον ἀπὸ ὅσον ἄλλοι τὰ πρόσωπα. Τοῦτο εἶναι συνήθεια ἀκαθάρτου καὶ διεφθαρμένης ψυχῆς. Διότι ἂν καὶ φαίνεται αὐτὸ μικρόν, ὅμως ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ σημεῖον 705 A καὶ ἀπόδειξις μεγάλης καταπτώσεως, καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ διὰ τὰς γυναῖκας. Εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ χρησιμοποιοῦμεν καὶ τὰ ὑποδήματα διὰ τὸν Θεόν, ὅταν ἐπιδιώκωμεν πανταχοῦ μόνον τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης καὶ αὐτὸ ὁρίζομεν ὡς μέτρον διὰ τὴν ἀπόλαυσιν.

Καὶ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν καὶ διὰ τοῦ βαδίσματος καὶ διὰ τῆς ἐνδυμασίας ἄκουσε τί λέγει κάποιος σοφός· «Στολισμὸς ἀνδρός, καὶ γέλως ὀδόντων, καὶ βῆμα ποδὸς ἀναγγέλλει τὰ περὶ αὐτοῦ» (Σοφ. Σειρ. 19, 30). Ὅταν δηλαδὴ φαινώμεθα μετρημένοι καὶ σεμνοὶ καὶ δείχνωμεν παντοῦ φρόνησιν. Ὅταν αὐτὸν ποὺ ζῇ ἔτσι τὸν ἰδῇ ἔστω καὶ τελείως τυχαίως ὁ ἄπιστος ἢ ὁ ἀκόλαστος καὶ αὐτὸς ποὺ ζῇ βίον θορυβώδη, θὰ τὸν θαυμάσῃ ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὁ πιὸ ἀναίσθητος. Καὶ ὅταν παίρνωμεν γυναῖκας νὰ τὸ κάνωμεν διὰ τὸν B Θεόν, διὰ νὰ σωφρονοῦμεν, ὄχι διὰ νὰ καταστήσωμεν μεγαλυτέραν τὴν περιουσίαν. Νὰ ἐπιζητοῦμεν εὐγένειαν ψυχῆς, ὄχι χρηματικὴν περιουσίαν οὔτε προγονικὴν δόξαν, ἀλλὰ ἀρετὴν καὶ πραότητα χαρακτῆρος. Σύντροφον εἰς τὴν ζωὴν νὰ παίρνωμεν, ὄχι συμμέτοχον εἰς τὴν πανουργίαν.

Καὶ διατί νὰ τὰ ἀναφέρω ὅλα αὐτά; Ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν λοιπὸν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν κάθε ἕνα νὰ ἐξετάσῃ ὅσα

κάνει καὶ ὅλα νὰ τὰ κάνῃ διὰ τὸν Θεόν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἔμποροι ποὺ πλέουν εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἀράζουν εἰς τὰς πόλεις δὲν ἀποβιβάζονται εἰς τὸ λιμάνι οὔτε εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀγοράν, ἐὰν C δὲν μάθουν καλὰ ὅτι ἔχει κέρδος κάποιο ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματά τους ἐκεῖ, ἔτσι καὶ σὺ μὴ πράξῃς κάτι οὔτε νὰ εἴπῃς, ἂν δὲν ἔχῃ τὸ κατὰ Θεὸν κέρδος. Καὶ μὴ μοῦ λέγῃς, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ κάνῃς ὅλα διὰ τὸν Θεόν. Διότι ὅταν ἡ ὑπόδησις καὶ τὸ κούρεμμα καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὸ βάδισμα καὶ τὸ κοίταγμα καὶ τὰ λόγια καὶ αἱ συγκεντρώσεις καὶ ἡ εἴσοδος καὶ ἡ ἔξοδος καὶ τὰ πειράγματα καὶ οἱ ἔπαινοι καὶ αἱ κατηγορίαι καὶ τὰ ἐγκώμια καὶ αἱ φιλίαι καὶ αἱ ἔχθραι ἠμποροῦν νὰ γίνωνται διὰ τὸν Θεόν, τί ὑπάρχει ἀκόμη ποὺ νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ γίνῃ διὰ τὸν Θεόν, ἂν θέλωμεν; Τί εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὸν δεσμοφύλακα; Δὲν φαίνεται πὼς ἡ ζωή του εἶναι ἡ πονηροτέρα ἀπὸ τὴν ζωὴν ὅλων; Εἶναι ὅμως δυνατὸν δι' αὐτὸν ποὺ θέλει D καὶ ἀπὸ τοῦτο νὰ κερδίσῃ, ὅταν φροντίζῃ διὰ τοὺς φυλακισμένους, ὅταν ἐξυπηρετῇ αὐτὸν ποὺ ἔχει φυλακισθῇ ἀδίκως, ὅταν δὲν κερδοσκοπῇ ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων, ὅταν γίνεται κοινὸν λιμάνι εἰς ὅλους ὅσους τὸν ἔχουν ἀνάγκην. Ἔτσι ἐσώθη καὶ ἐκεῖνος ὁ δεσμοφύλαξ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου. Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι ἐὰν θέλωμεν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν κέρδος ἀπὸ ὅλα.

6. Εἰπέ μου, τί βαρύτερον ὑπάρχει ἀπὸ τὸν φόνον; Ἀλλ' ὅμως αὐτὸ τὸ τόλμημα ἠμπόρεσε κάποτε νὰ φέρῃ σωτηρίαν εἰς αὐτὸν ποὺ τὸ διέπραξε. Καὶ πῶς ἠμπόρεσε νὰ φέρῃ σωτηρίαν ὁ φόνος; Οἱ Μαδιανῖται[7] E ἠθέλησαν κάποτε νὰ ἐξοργίσουν τὸν Θεὸν κατὰ τῶν Ἰουδαίων, διότι ἤλπιζαν ὅτι θὰ τοὺς ἐνικοῦσαν μόνον ἐὰν τοὺς ἀποστεροῦσαν τὴν εὔνοιαν τοῦ Κυρίου. Ἐστόλισαν λοιπὸν κορίτσια καὶ τὰ ἔστησαν ἐμπρὸς εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔτσι τοὺς ἐδελέασαν καὶ τοὺς ὡδήγησαν εἰς τὴν πορνείαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἀσέβειαν. Ὅταν ἀντελήφθη τοῦτο ὁ Φινεὲς ἔλαβε τὸ ξίφος, καὶ μόλις συνέλαβε δύο νὰ πορνεύουν, τὴν στιγμὴν τῆς ἁμαρτίας τοὺς ἐτρύπησε καὶ τοὺς δύο καὶ ἔτσι μὲ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἐσταμάτησε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. 706 A Τὸ γεγονὸς λοιπὸν ἦταν φόνος, τὸ ἐπίτευγμα ὅμως ἡ σωτηρία ὅλων αὐτῶν ποὺ κατεστρέφοντο, καὶ διὰ τοῦτο ἔφερε σωτηρίαν εἰς αὐτὸν ποὺ τὸ διέπραξε. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐμόλυνε τὰ χέρια του αὐτὸς ὁ φόνος, ἀλλὰ ὡς ἦτο φυσικὸν τὰ ἔκαμε μάλιστα καὶ καθαρώτερα. Διότι αὐτὸ τὸ ἔκαμε ὄχι διότι ἐμισοῦσεν αὐτοὺς ποὺ ἐφόνευσεν, ἀλλὰ διότι ἐφρόντιζε διὰ τοὺς ὑπολοίπους. Ἐφόνευσε δύο καὶ ἔσωσε ἀμετρήτους χιλιάδας. Ὅ,τι κάνουν δηλαδὴ οἱ ἰατροὶ ποὺ ἀποκόπτουν τὰ σάπια μέρη καὶ σώζουν ὁλόκληρον τὸ σῶμα, αὐτὸ ἔκαμε καὶ ἐκεῖνος. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ ψαλμῳδός· «Ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην εἰς γενεὰν καὶ γενεάν, ἕως τοῦ αἰῶνος» (Ψαλμ. 105, 30). Ἀθάνατος λοιπὸν μένει ἡ μνήμη αὐτοῦ τοῦ κατορθώματος.

Ἄλλος πάλιν προσηυχήθη, ἀλλ' ἦλθεν ἀντιμέτωπος τοῦ Θεοῦ· αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ μὴ κάνῃς κάτι διὰ τὸν Θεόν· B ἐννοῶ τὸν Φαρισαῖον. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Φινεὲς ἐνῷ διέπραξε φόνον, ἐπέτυχε καλόν, ἔτσι καὶ αὐτός, ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς προσευχῆς, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς διαθέσεως μὲ τὴν ὁποίαν προσηυχήθη προσέκρουσεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡμάρτησε. Ἔτσι, ὅταν δὲν γίνεται κάτι διὰ τὸν Θεόν, ἀκόμη καὶ τὸ πλέον πνευματικὸν ἔργον, βλάπτει τὰ μέγιστα· ὅπως καὶ τὸ πιὸ κοσμικὸν ὅταν γίνεται διὰ τὸν Θεόν, ὠφελεῖ τὰ μέγιστα αὐτὸν ποὺ μὲ φιλόθεον σκέψιν τὸ κάνει. Διότι τί εἶναι χειρότερον καὶ βαρύτερον ἀπὸ τὸν φόνον; Καὶ ὅμως κατέστησε δίκαιον αὐτὸν ποὺ τὸν ἐτόλμησε.

Ποίαν ἀπολογίαν λοιπὸν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς ποὺ λέγομεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὠφελούμεθα ἀπὸ τὰ πάντα ἢ νὰ κάνωμεν C τὰ πάντα διὰ τὸν Θεόν, ὅταν ὑπάρχῃ κάποιος ποὺ καὶ ἀπὸ τὸν φόνον ὠφελήθη; Ἂν θέλωμεν νὰ προσέχωμεν αὐτὰ εἰς ὅλην μας τὴν ζωήν, θὰ κάνωμεν αὐτὸ τὸ πνευματικὸν ἐμπόριον, εἴτε πρέπει νὰ ἀγοράσωμεν κάτι, εἴτε νὰ ἀποδώσωμεν ὅπως, παραδείγματος χάριν, ὅταν δὲν ζητοῦμεν παραπάνω ἀπὸ τὴν πραγματικὴν τιμήν, ἢ ὅταν δὲν περιμένωμεν τὴν ἐποχὴν τῆς δυσκολίας διὰ νὰ πωλήσωμεν εἰς αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην. «Ὁ γὰρ τιμουλκῶν σῖτον δημοκατάρατος», λέγει, (Παροιμ. 11, 26).

Καὶ διατί νὰ τὰ ἀναφέρω ἕνα - ἕνα ὅταν πρέπει νὰ τὰ περιλάβω ὅλα εἰς ἕνα μόνον παράδειγμα; Ὅπως δηλαδὴ οἱ οἰκοδόμοι ὅταν πρόκειται νὰ κτίσουν ἕνα τοῖχον D τεντώνουν ἕνα σπάγγον ἀπὸ τὴν μίαν γωνίαν ἕως τὴν ἄλλην καὶ ἔτσι κατασκευάζουν τὴν οἰκοδομήν, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἀνώμαλος ἡ ἐπιφάνειά της, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἀντὶ σπάγγου αὐτὸν τὸν λόγον νὰ τεντώσωμεν ποὺ λέγει· «Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ἕτερον ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» (Α' Κορ. 10, 31). Εἴτε προσευχόμεθα εἴτε νηστεύομεν εἴτε κατηγοροῦμεν εἴτε συγχωροῦμεν εἴτε ἐπαινοῦμεν εἴτε κατακρίνομεν εἴτε εἰσερχόμεθα εἴτε ἐξερχόμεθα εἴτε πωλοῦμεν εἴτε ἀγοράζομεν εἴτε σιωποῦμεν εἴτε συζητοῦμεν ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο πράττομεν, E ὅλα νὰ τὰ πράττωμεν εἰς δό-

7. Ἄλλη φυλὴ τῆς Παλαιστίνης ἐχθρικὴ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας. Τὰ σχετικὰ τοῦ συμβάντος τούτου ἐξιστοροῦνται εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, Ἀριθ. κεφ. 25.

ξαν Θεοῦ. Καὶ ἂν κάτι δὲν γίνεται εἰς δόξαν Θεοῦ ἂς μὴ γίνεται καθόλου, οὔτε νὰ λέγεται ἀπὸ ἡμᾶς. Ἀλλὰ νὰ φέρωμεν μαζί μας τὸν λόγον αὐτὸν ἀντὶ μεγάλης βακτηρίας, ἀντὶ ὅπλου ἀσφαλείας, ἀντὶ ἀπεριγράπτων θησαυρῶν, ὅπου καὶ νὰ εὑρεθῶμεν, καὶ νὰ τὸν ἔχωμεν γραμμένον εἰς τὴν σκέψιν μας, ὥστε νὰ πράττωμεν καὶ νὰ λέγωμεν καὶ νὰ ἀσχολούμεθα μὲ τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ, διὰ νὰ ἀξιωθοῦμεν ἔτσι τὴν ἀπ' αὐτοῦ δόξαν καὶ ἐδῶ καὶ μετὰ τὴν ἀπ' ἐδῶ [707] Α ἀναχώρησιν. Διότι λέγει «Τοὺς δοξάσαντάς με δοξάσω» (Α' Βασιλ. 2, 30).

Ὄχι λοιπὸν μὲ τὰ λόγια μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς πράξεις ἂς δοξάζωμεν αὐτὸν συνεχῶς μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸν ἀγῶνα ἐναντίον αὐτῶν ποὺ συνηθίζουν νὰ μεθοῦν καὶ νὰ ζοῦν ἔκλυτον καὶ ἄσωτον βίον ἐσυνέχισεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἑπομένην τῆς ἑορτῆς τῶν Καλανδῶν ἡμέραν ἀλλὰ εἰς μίαν ὁλόκληρον σειρὰν ἑπτὰ συνεχῶν ὁμιλιῶν του εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου. Ἔλαβε βέβαια ἀφορμὴν ἀπὸ τὰ ἔκτροπα ποὺ συνέβησαν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Καλανδῶν διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον αὐτῶν ποὺ μεθοῦν καὶ ἐκείνων ποὺ εἰσέρχονται εἰς τὰς ταβέρνας καὶ διοργανώνουν χοροὺς εἰς τὴν πόλιν, ἡ μάχη ὅμως ἐναντίον ὅλων αὐτῶν τῶν καταστάσεων γίνεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πλουσίου τῆς παραβολῆς, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωνεν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ ἐπὶ πλέον ἐπεριφρονοῦσε τὸν πτωχὸν Λάζαρον, τὸν ὁποῖον ὁ Χρυσόστομος προβάλλει εἰς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς ὡς πρότυπον κάθε εἴδους ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ ὑπομονῆς. Εἰς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς ἀκόμη ὁ Χρυσόστομος εὑρίσκει εὐκαιρίας, ὅπως συνήθιζε πάντοτε, νὰ ἀναπτύξῃ, ἐκτὸς τοῦ κυρίου θέματος, καὶ ἕνα πλῆθος ἄλλων ἠθικῶν, κοινωνικῶν ἢ καὶ θεολογικῶν ἀκόμη θεμάτων.

Εἰς τὴν πρώτην ὁμιλίαν ὁ ἱερὸς πατὴρ κατακρίνει τὰς ἠθικὰς παρεκτροπάς, ὄχι ὅμως διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ τοὺς ὑποπίπτοντας εἰς αὐτὰς ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν κακὴν νοοτροπίαν ποὺ ἔχουν. Διότι ὁ Χρυσόστομος δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὡμίλησε δι' αὐτούς, ἀλλὰ αὐτοὶ ἀδιαφοροῦσαν διὰ τὰς συμβουλάς του ἢ καὶ τὰς ἐκορόιδευαν. Διὰ τοῦτο δηλώνει ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ καθῆκον του εἶναι νὰ παραινῇ διαρκῶς εἰς μετάνοιαν δὲν θὰ παύσῃ ποτὲ νὰ συμβουλεύῃ, ὅσην ἀδιαφορίαν καὶ ἂν δείχνουν.

Εἰσερχόμενος εἰς τὸ θέμα τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἐκλύτου βίου τῶν πλουσίων ἀρχίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραβολῆς τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου. Προτρέπει τοὺς μὲν πλουσίους νὰ μὴ κοροϊδεύουν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν περὶ μελλούσης ἀναστάσεως καὶ ἀνταποδόσεως, τοὺς δὲ πτωχοὺς νὰ μὴ ἀπελπίζωνται ἐκ τῆς εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν εὐπραγίας τῶν ἀσεβῶν καὶ δυσπραγίας τῶν δικαίων.

Τὸ ἴδιον θέμα συνεχίζει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ εἰς τὸν δεύτερον λόγον, εἰς τὸν ὁποῖον ὑποδεικνύει εἰς τοὺς ἀκροατάς του νὰ μὴ θεωροῦν πλουσίους αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πολλά, ἀλλὰ αὐτοὺς ποὺ ἀρκοῦνται εἰς ὅσα ἔχουν, πτωχοὺς δὲ νὰ θεωροῦν ὄχι αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ὀλίγα, ἀλλ' αὐτοὺς ποὺ ἐπιδιώκουν πολλά. Ἐὰν δὲν γίνεται ὀρθὴ διαχείρισις τοῦ πλούτου θὰ καταστῇ οὗτος αἰτία καταδίκης, ὅπως συνέβη εἰς τὸν πλούσιον τῆς παραβολῆς, καὶ ὀρθὴ διαχείρισις τοῦ πλούτου εἶναι νὰ τὸν κατανέμωμεν εἰς ὅσους ἔχουν ἀνάγκην ἐκ τῶν συνανθρώπων μας. Εἰς τὸ τέλος τονίζει ὁ ὁμιλητής, ὅτι ἐὰν κάποιος δὲν δίδῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀπὸ ὅσα ἔχει, ἰσοδυναμεῖ μὲ κλοπὴν καὶ ἀποστέρησιν τῆς ζωῆς των.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ τρίτου λόγου προτρέπει τοὺς ἀκροατάς του εἰς συνεχῆ μελέτην τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξηγεῖ εἰς αὐ-

τοὺς διὰ ποῖον λόγον ὁ Ἀβραὰμ εἶπεν εἰς τὸν πλούσιον ὅτι ἀπέλαβε τὰ ἀγαθὰ καὶ ὄχι ὅτι ἔλαβε. Τὸ ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τιμωροῦνται καὶ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν, ἄλλοι δὲ δὲν τιμωροῦνται ἐδῶ, παρὰ μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ ἄλλοι πάλιν τιμωροῦνται μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν καὶ ὄχι εἰς τὴν παροῦσαν, ὁ Χρυσόστομος ἀποδίδει εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ πρὸς σωφρονισμὸν τῶν ἀδιορθώτων, ἀπαλλαγὴν τῶν δικαίων ἀπὸ τυχὸν σφάλματα, ἢ σκληροτέραν τιμωρίαν ὅσων δὲν θὰ συμμορφωθοῦν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτά.

Εἰς τὸν τέταρτον λόγον λαμβάνει ἀφορμὴν ἀπὸ τὸ αἴτημα τοῦ καταδικασμένου πλουσίου νὰ σταλῇ ὁ Λάζαρος εἰς τοὺς πέντε ἀδελφούς του διὰ νὰ τοὺς συνετίσῃ καὶ ἐξηγεῖ εἰς τοὺς ἀκροατὰς διατί ὁ Θεὸς δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἀνίστανται νεκροὶ διὰ νὰ περιγράφουν ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸν ᾅδην. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ὁ διάβολος θὰ ἐλάμβανεν ἀφορμὴν νὰ διαδίδῃ εὐκολώτερον τὰς πονηρίας του ἐὰν ἐπαρουσίαζε μερικοὺς ψευδαναστημένους. Τονίζει ὅτι ὅλας τὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ᾅδου τὰς δίδει ὁ Θεὸς εἰς τὰς Θείας Γραφὰς καὶ ὅτι φύλαξ ἐντὸς ἡμῶν ἐτοποθετήθη ἡ συνείδησις διὰ νὰ μᾶς ἐλέγχῃ συνεχῶς καὶ νὰ μᾶς προφυλάσσῃ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας.

Εἰς τὸν πέμπτον λόγον δὲν ἀσχολεῖται ὁ Χρυσόστομος μὲ τὴν παραβολήν, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα τῆς ἡμέρας ἐκ τῆς Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α΄ Ἐπιστολῆς 4, 13—18, τοῦ ὁποίου τὸ θέμα εἶναι σχετικόν. Ὑποστηρίζει εἰς τὸν λόγον αὐτὸν τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ προτρέπει τοὺς ἀκροατὰς νὰ μὴ ὀδύρωνται διὰ τὸν θάνατον προσφιλῶν των προσώπων, διότι τὸ νὰ λυποῦνται σημαίνει ὅτι δὲν ἐλπίζουν εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει μὲ τοὺς Ἐθνικούς, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Εἰς τὸν ἕκτον λόγον ὁ ἱερὸς πατὴρ λαμβάνει ἀφορμὴν ἐκ τοῦ συμβάντος τοῦ μεσολαβήσαντος ἐν τῷ μεταξὺ ἰσχυροῦ σεισμοῦ διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ σεισμὸς προεκλήθη ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία πάλιν ἦτο συνέπεια τῆς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὸν λόγον αὐτὸν ἐπαναλαμβάνει ὅσα εἶχεν ἀναπτύξει εἰς τοὺς προηγουμένους λόγους, διότι ἤθελε νὰ ἀκούσουν αὐτὰ καὶ μερικοὶ νέοι ἀκροαταί, ὥστε νὰ παρακολουθήσουν εὐκολώτερα ὅσα ἐπρόκειτο νὰ λεχθοῦν.

Εἰς τὸν ἕβδομον λόγον παραπονεῖται ὁ ὁμιλητὴς ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατάς του ἀδιαφόρησαν δι᾽ ὅσα τοὺς ἔλεγε καὶ ἐπῆγαν καὶ παρηκολούθησαν τὸ σατανικὸν θέαμα τῶν ἱπποδρομιῶν. Τοὺς συγχωρεῖ ὅμως διὰ τελευταίαν φοράν, ὥστε νὰ τοὺς δώσῃ εὐκαιρίαν πρὸς μετάνοιαν καὶ ἀκολούθως ὁμιλεῖ περὶ τῶν δύο ὁδῶν, τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν οἱ δίκαιοι, καὶ τῆς πλατείας καὶ εὐρυχώρου, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν οἱ ἀσεβεῖς. Ὡς παράδειγμα δύο ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν τὰς δύο αὐτὰς ἀντιθέτους ὁδοὺς φέρει τὸν πτωχὸν Λάζαρον καὶ τὸν Πλούσιον μὲ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΦΑΝΟΥΡΓΑΚΗΣ

707 B ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗΝ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΩΝ ΚΑΛΑΝΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΘΥΟΝΤΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΕΙΣΕΡΧΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΑΒΕΡΝΑΣ, ΚΑΙ ΔΙΟΡΓΑΝΩΝΟΥΝ ΧΟΡΟΥΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΕΛΠΙΖΕΤΑΙ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝ ΑΚΟΜΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΕΝ ΥΠΑΚΟΥΟΥΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΤΩΧΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΟΥΣΙΟΥ.

1. C Τὴν χθεσινὴν ἡμέραν, ποὺ ἦταν σατανικὴ ἑορτή,[1] σεῖς τὴν ἐκάνατε πνευματικὴν ἑορτήν, διότι ἐδέχθητε τοὺς λόγους μου μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, καὶ ἐπεράσατε τὸ μεγαλύτερον διάστημα τῆς ἡμέρας ἐδῶ καὶ ἐμεθύσατε μέθην γεμάτην φρονιμάδα καὶ ἐχορεύσατε μαζὶ μὲ τὸν Παῦλον. Ἔτσι λοιπὸν εἴχατε διπλοῦν τὸ κέρδος, ὅτι καὶ ἀπὸ τὴν παρέαν τῶν μεθυσμένων 708 A ἐξεφύγατε, καὶ ἐχάρητε πνευματικὰς χαρὰς μὲ μεγάλην τάξιν. καὶ ἐμεταλάβετε ἀπὸ ποτήριον, ποὺ δὲν κερνᾷ δυνατὸ κρασί, ἀλλὰ γεμᾶτο μὲ πνευματικὴν διδασκαλίαν. Καὶ ἐγίνατε αὐλὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ κιθάρα. Καὶ ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἐχόρευαν διὰ τὸν διάβολον, σεῖς, μὲ τὸ νὰ παραμείνετε ἐδῶ, ἐκάματε τοὺς ἑαυτούς σας ὄργανα καὶ σκεύη πνευματικά, καὶ τὰ ἐδώσατε εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ νὰ κρούσῃ τὰς ψυχάς σας, καὶ νὰ ἐμφυσήσῃ τὴν χάριν του εἰς τὰς καρδίας σας. Διὰ τοῦτο ἐψάλλατε μίαν πολὺ ἁρμονικὴν μελῳδίαν, ποὺ εὐχαριστεῖ ὄχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὰς οὐρανίους δυνάμεις.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἂς ὁμιλήσωμεν καὶ σήμερον κατὰ τῆς μέθης διὰ νὰ ἀφανίσωμεν τὸν ἄσωτον καὶ ἔκλυτον B βίον· ἂς κατηγορήσωμεν αὐτοὺς ποὺ μεθοῦν ὅλην τὴν ἡμέραν, ὄχι διὰ νὰ τοὺς ἐντροπιάσωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὸ αἶσχος· ὄχι διὰ νὰ τοὺς κοροϊδεύσωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς

1. Πρόκειται περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν Καλανδῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χρυσόστομος ἐξεφώνησε τὴν σχετικὴν ὁμιλίαν. Τὸ κείμενον καὶ ἡ μετάφρασις τῆς ὁμιλίας αὐτῆς ἐτοποθετήθη εἰς τὸν τόμον αὐτὸν ἀμέσως πρὸ τῶν λόγων τούτων εἰς τὸν Λάζαρον.

διορθώσωμεν· όχι διά νά τούς έκθέσωμεν, άλλά διά νά τούς πάρωμεν άπό τήν άσχημην πομπήν καί νά τούς άρπάσωμεν άπό τά χέρια τοῦ διαβόλου. Διότι αὐτὸς ποὺ ζῆ ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὴν μέθην, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν πολυφαγίαν εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ διαβόλου. Καὶ μακάρι νὰ ἐπετύγχανα κάτι καλύτερον μὲ τὸ κήρυγμά μου· ἀλλ' ὅμως, ἐὰν καὶ μετὰ τὰς συμβουλὰς ἐξακολουθοῦν νὰ κάνουν τὰ ἴδια πράγματα, οὔτε κι' ἐγὼ θὰ σταματήσω νὰ τοὺς συμβουλεύω. Διότι καὶ C αἱ βρύσαι ἐξακολουθοῦν νὰ τρέχουν καὶ ἂν ἀκόμη δὲν παίρνη κανεὶς νερό, καὶ αἱ πηγαὶ ἀναβλύζουν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀντλῇ κανείς, καὶ οἱ ποταμοὶ τρέχουν, καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς δὲν πίνῃ. Πρέπει λοιπόν, καὶ αὐτὸς ποὺ ὁμιλεῖ νὰ ἐκπληρώνῃ τὸ χρέος του, καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς δὲν προσέχῃ.

Ὑφίσταται λοιπὸν θεϊκὸς νόμος δι' ἡμᾶς ποὺ ἀσκοῦμεν τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, νὰ μὴ παραλείπωμεν ποτὲ τὸ καθῆκον μας, οὔτε νὰ σιωπῶμεν, εἴτε ἀκούει κανείς, εἴτε δὲν ἀκούει. Ὁ Ἱερεμίας λοιπόν, ἀπειλοῦσε μὲ μεγάλας τιμωρίας τοὺς Ἰουδαίους ὅταν προέλεγε τὰ μελλοντικὰ βάσανα καὶ οἱ συμπατριῶται του ποὺ τὸν ἤκουαν, τὸν περιέπαιζαν καὶ τὸν ἐπεριγελοῦσαν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐπειδὴ κάποτε ἐνικήθη ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὰς κοροϊδίας καὶ τὰς ὕβρεις ἐσκέφθη νὰ σταματήσῃ νὰ προφητεύῃ. D Καὶ ἄκουσε τώρα πῶς τὸ λέγει ὁ ἴδιος· «Ἐγενόμην εἰς γέλωτα ὅλην τὴν ἡμέραν· εἶπον· οὐ μὴ λαλήσω, οὐδὲ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα Κυρίου. Καὶ ἐγένετο ἐν ἐμοὶ ὡς πῦρ καιόμενον καὶ φλεγμαῖνον ἐν τοῖς ὀστέοις μου· παρεῖμαι πάντοθεν καὶ οὐ δύναμαι φέρειν» (Ἱερ. 20, 7· 9). Αὐτὰ τὰ λόγια σημαίνουν τὸ ἑξῆς· μοῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν, λέγει, νὰ σταματήσω τὴν προφητείαν, ἐπειδὴ δὲν μὲ ἤκουαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ μόλις τὸ ἐσκέφθην, ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος ἔπεσεν εἰς τὴν ψυχήν μου ὡσὰν τὴν φωτιὰν E καὶ ἐφλόγιζε τὰ σωθηκά μου, καὶ τὰ ἔφθειρε, καὶ τὰ κατέτρωγε τόσο, ὥστε δὲν ἠμποροῦσα νὰ ὑποφέρω αὐτὴν τὴν πυρκαϊάν. Ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖνος, ποὺ τὸν ἐπεριγελοῦσαν καὶ τὸν ἐκορόϊδευαν καὶ τὸν ὕβριζαν κάθε ἡμέραν, ἐπειδὴ ἐσκέφθη νὰ σιωπήσῃ, ὑπέστη τέτοιαν τιμωρίαν, ἡμεῖς ποίαν συγγνώμην ἀξίζομεν, ἐὰν μικροψυχήσωμεν, ἐνῷ οὐδέποτε ἐπάθαμεν κάτι τέτοιο, καὶ μόνον λόγῳ τῆς τεμπελιᾶς μερικῶν σταματήσωμεν νὰ τοὺς διδάσκωμεν, καὶ μάλιστα ὅταν ὑπάρχουν τόσοι πολλοὶ ποὺ προσέχουν;

2. 709 A Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διὰ νὰ παρηγορῶ ἢ νὰ δικαιολογῶ τὸν ἑαυτόν μου, διότι ἐγὼ ἔχω πείσει τὴν ψυχήν μου, μέχρι νὰ ἀναπνέω καὶ θέλει ὁ Θεὸς νὰ παραμένω εἰς τὴν ζωήν, νὰ ἐκπληρώνω αὐτὴν τὴν διακονίαν καί, εἴτε προσέχει κανεὶς εἴτε ὄχι, νὰ ἐκτελῶ τὴν ἐντολήν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἀχρηστεύουν τὰ χέρια τῶν πολλῶν, διὰ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ προσφέρουν κάτι τὸ χρήσιμον εἰς τὴν ζωήν μας καὶ παραλύουν τὴν διάθεσιν ἄλλων μὲ τὸ νὰ χλευάζουν καὶ νὰ κοροϊδεύουν καὶ λέγουν, σταμάτησε νὰ συμβουλεύῃς, παῦσε νὰ παρακινῇς, δὲν θέλουν νὰ σὲ προσέξουν, μὴ συναναστρέφεσαι μὲ αὐτούς· ἐπειδὴ ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ λέγουν αὐτά, διὰ νὰ ἀποκόψω αὐτὸ τὸ πονηρὸν B καὶ ἀπάνθρωπον καὶ διαβολικὸν σχέδιον ἐναντίον τῆς ψυχῆς τῶν πολλῶν, διὰ τοῦτο θὰ κάμω μεγαλυτέραν αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν. Διότι καὶ χθὲς ξέρω ὅτι πολλοὶ ἔλεγαν αὐτὰ τὰ λόγια, οἱ ὁποῖοι, ὅταν εἶδαν μερικοὺς νὰ κάθωνται εἰς τὸ καπηλεῖον, μὲ γέλοια καὶ εἰρωνείαν ἔλεγαν· ἐπείσθησαν εἰς τὴν ἐντέλειαν, κανεὶς δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸ καπηλεῖον, ὅλοι ἐφρονιματίσθησαν.

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Ὑπεσχέθην ἐγὼ ὅτι θὰ τοὺς προσελκύσω ὅλους εἰς μίαν ἡμέραν; Διότι ἐὰν ἐπείσθησαν C μόνον δέκα ἢ μόνον πέντε ἢ μόνον ἕνας, δὲν εἶναι τοῦτο ἀρκετὴ παρηγορία δι' ἐμέ; Ἀλλὰ ἐγὼ λέγω κάτι ὑπερβολικώτερον. Ἔστω ὅτι οὐδεὶς ἐπείσθη μὲ τὰ λόγια μου, πρᾶγμα ἀδύνατον, νὰ μείνῃ ποτὲ ἄκαρπος λόγος ποὺ σπείρεται εἰς τόσα αὐτιά, ἀλλὰ ἔστω. Καὶ πάλιν ὅμως ἡ ὁμιλία μου δὲν ἔμεινε χωρὶς κάποιον κέρδος.

Διότι κι' ἂν μερικοὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ καπηλεῖον, ὅμως δὲν εἰσῆλθον μὲ τόσην ἀναισχυντίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τραπέζι ἐνεθυμήθησαν πολλὰς φορὰς τὰ λόγια μου, τὴν ἐπίκρισιν, τὴν ἐπίπληξιν, καὶ ἐντράπησαν, καὶ ἐκοκκίνισαν μέσα τους. D Καὶ ὅσα ἐσυνήθιζαν, δὲν τὰ ἔκαμαν μὲ τόσην ἰταμότητα. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀρχὴ σωτηρίας καὶ ἀρίστης μεταβολῆς, τὸ νὰ ἐντραπῇ τελείως, τὸ νὰ ἀντιληφθῇ καλῶς τὰς πράξεις του. Ἐκτὸς τούτων ὅμως εἴχαμεν καὶ κάποιο ἄλλο κέρδος. Ποῖον εἶναι αὐτό; τὸ ὅτι κάνομεν τοὺς φρονίμους σεμνοτέρους, καὶ τοὺς πείθομεν μὲ ὅσα εἴπαμεν, ὅτι ἐσκέφθησαν καλύτερα ἀπὸ ὅλους καὶ δὲν ἠκολούθησαν τοὺς πολλούς.

Δὲν ἐθεράπευσα τοὺς ἀσθενεῖς; ὅμως ἔκαμα δυνατοτέρους τοὺς ὑγιεῖς. Δὲν ἀπέσπασεν ὁ λόγος μερικοὺς E ἀπὸ τὴν κακίαν; ὅμως κατέστησεν προσεκτικωτέρους τοὺς ἐναρέτους. Θὰ προσθέσω καὶ ἕνα τρίτον. Δὲν τοὺς ἔπεισα σήμερον; αὔριον ὅμως ἴσως ἠμπορέσω νὰ τοὺς πείσω. Ἀλλὰ οὔτε αὔριον; τότε μεθαύριον ἢ καὶ ἀργότερα ἴσως. Αὐτὸς ποὺ ἤκουσε σήμερον ἀλλ' ἀπέκρουσε, αὔριον ἴσως ἀκούσῃ καὶ παραδεχθῇ, αὐτὸς δὲ ποὺ σήμερον καὶ αὔριον περιεφρόνησεν ἴσως μετὰ ἀπὸ περισσοτέρας ἡμέρας προσέξῃ τὰ λεγόμενα. Διότι καὶ ὁ ψαρᾶς, ἐνῷ πολλὰς φορὰς τὴν ἡμέραν μαζεύει τὸ

δίκτυον ἄδειον, [710] A τὸ βράδυ πολλὰς φορὰς τὴν ὥραν ποὺ πρόκειται νὰ φύγῃ πιάνει τὸ ψάρι ποὺ ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ ἐξέφευγε καὶ μετὰ ἀπέρχεται. Ἐὰν δὲ πρόκειται ἕνεκα τῶν πάντοτε παρουσιαζομένων ἀτυχιῶν νὰ ἀργοῦμεν, ἢ νὰ ἀποφεύγωμεν ὅλα τὰ πράγματα, τότε ὅλη μας ἡ ζωὴ θὰ χαθῇ, καὶ ὄχι μόνον τὰ πνευματικά, ἀλλὰ καὶ τὰ βιωτικὰ θὰ ἐξαφανισθοῦν ὅλα. Διότι καὶ ὁ γεωργὸς ἐὰν πρόκειται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γεωργίαν διὰ τὰς παρουσιαζομένας μίαν καὶ δύο καὶ πολλὰς φορὰς ἀνωμαλίας τῶν καιρῶν, τότε πολὺ γρήγορα ὅλοι θὰ πεθάνωμεν ἀπὸ τὴν πεῖναν. Καὶ ὁ καπετάνιος ἐὰν διὰ τὴν τρικυμίαν ποὺ ἔρχεται καὶ μίαν, καὶ δύο καὶ πολλὰς φοράς, ἀποφύγῃ τὴν θάλασσαν, τότε δὲν θὰ ἠμποροῦμεν νὰ διαπλεύσωμεν τὸ πέλαγος B καὶ ἔτσι πάλιν ἡ ζωή μας θὰ μείνῃ ἀβοήθητη. Καὶ ἂν περάσῃς ἀπ᾽ ὅλους τοὺς τεχνίτας καὶ δώσῃς τέτοιας συμβουλὰς καὶ παραινέσεις τότε ὅλα θὰ καταστραφοῦν ἐκ θεμελίων καὶ ἡ γῆ θὰ μείνῃ ἀκατοίκητος. Αὐτὸ λοιπὸν ἐπειδὴ τὸ ξέρουν ὅλοι, καὶ ἂν ἀκόμη μίαν, δύο ἢ πολλὰς φορὰς δὲν ἐπιτύχουν τὸν σκοπόν τους στὰ ζητήματα ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦν, πάλιν τὰ ξαναπιάνουν μὲ τὴν ἰδίαν προθυμίαν.

8. Ἀφοῦ λοιπὸν γνωρίζομεν ὅλα αὐτά, ἀγαπητοί, σᾶς παρακαλῶ μὴ τὰ προφέρωμεν οὔτε νὰ τὰ λέγωμεν. Δὲν μᾶς χρειάζονται τόσα λόγια, διότι C δὲν ἔχομεν κανένα κέρδος ἀπὸ αὐτά. Διότι καὶ ὁ καλλιεργητὴς τῆς γῆς ἀφοῦ σπείρῃ μίαν καὶ δύο καὶ πολλὰς φορὰς τὸ ἴδιο χωράφι, καὶ ἀποτύχῃ πάλιν τὸ ξανακαλλιεργεῖ καὶ πολλὰς φορὰς συμβαίνει εἰς μίαν μόνον ἐσοδείαν νὰ κερδίσῃ ὅλην τὴν ζημίαν. Καὶ ὁ ἔμπορος ἂν καὶ ὑφίσταται πολλὰς φορὰς ναυάγια, δὲν ἐγκαταλείπει τὸ λιμάνι, ἀλλὰ καὶ πλοῖον καθελκύει εἰς τὴν θάλασσαν καὶ μισθώνει ναύτας καί, ἂν καὶ τοῦ εἶναι ἄγνωστον τὸ μέλλον, δανείζεται χρήματα καὶ ἀσχολεῖται πάλιν μὲ τὰ ἴδια πράγματα. Καὶ ὅλοι ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ ὁτιδήποτε, ἔτσι συνηθίζουν νὰ κάνουν, ὅπως ὁ γεωργὸς καὶ ὁ ἔμπορος. Ἔπειτα αὐτοὶ μὲν δείχνουν τόσην ἐπιμονὴν διὰ τὰ βιωτικά, ἂν καὶ D δὲν γνωρίζουν τὸ ἀποτέλεσμα, ἐγὼ δὲ ἂν ὁμιλήσω καὶ δὲν μὲ ἀκούσουν θὰ πρέπῃ ἀμέσως νὰ σταματήσω νὰ ὁμιλῶ; Καὶ ποῖος θὰ μοῦ τὸ συγχωρήσῃ αὐτό; Τί θὰ ἀπολογηθῶ; Καὶ ὅμως δι᾽ αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ θὰ τοὺς παρηγορήσῃ διὰ τὰς ἀποτυχίας, ὅπως παραδείγματος χάριν ἐὰν καταποντισθῇ τὸ πλοῖον, κανεὶς δὲν θὰ βοηθήσῃ τὸν ναυαγὸν εἰς τὴν πτωχείαν του, ἢ ἐὰν τὸ χωράφι καταχωσθῇ ἀπὸ τὴν πλημμύραν καὶ καταπνιγῇ ἡ σπορά, κατ᾽ ἀνάγκην ὁ γεωργὸς θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ σπίτι μὲ ἄδεια χέρια. Δι᾽ ἡμᾶς ὅμως ποὺ ὁμιλοῦμεν καὶ παρακινοῦμεν δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη φυτεύσῃς τοὺς σπόρους τοῦ λόγου,

καὶ ὁ ἀκροατὴς δὲν τοὺς δεχθῇ, E καὶ δὲν ὑπακούσῃ, σὺ θὰ λάβῃς διὰ τὴν συμβουλὴν ὁλόκληρον τὸν μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ θὰ λάβῃς τόσην ἀμοιβήν, καὶ ἂν ἀκόμη παρακούσῃ ἐκεῖνος, ὅσην θὰ ἐλάμβανες ἐὰν ὑπήκουε, διότι ἐξεπλήρωσες τὸ καθῆκον σου εἰς τὸ ἀκέραιον. Δὲν εἴμεθα ὑπεύθυνοι, ἐὰν δὲν πείσωμεν τοὺς ἀκροατάς, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ τοὺς συμβουλεύσωμεν. Διότι τὸ νὰ τοὺς συμβουλεύσωμεν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, τὸ νὰ πεισθοῦν δὲ [711] A ἀπὸ αὐτούς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐάν, χωρὶς νὰ τοὺς συμβουλεύσωμεν ἐκεῖνοι ἐπιτύχουν πάρα πολλά, εἰς αὐτοὺς θὰ ἀνήκῃ ὅλος ὁ μισθός, δι᾽ ἡμᾶς δὲ δὲν θὰ ὑπάρξῃ κανένα κέρδος ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἐσυμβουλεύσαμεν, ἔτσι καί, ἂν ἡμεῖς τοὺς συμβουλεύσωμεν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι δὲν προσέχουν, αὐτοὺς μὲν θὰ εὕρῃ ὁλόκληρη ἡ τιμωρία, δι᾽ ἡμᾶς δὲ δὲν θὰ ὑπάρξῃ καμμία κατηγορία, ἀλλὰ ἀντιθέτως καὶ ἡ ἀμοιβὴ ἀπὸ τὸν Θεὸν θὰ εἶναι μεγάλη, διότι ἐξετελέσαμεν ὅλον τὸ χρέος μας. Ἡ ἐντολὴ εἶναι νὰ καταθέσωμεν μόνον τὰ χρήματα εἰς τοὺς τραπεζίτας, νὰ εἴπωμεν καὶ νὰ συμβουλεύσωμεν. Ὁμίλησε λοιπὸν καὶ παρακίνησε τὸν ἀδελφόν σου. Δὲν ἤκουσεν; σὺ ὅμως θὰ ἔχῃς τὸν μισθόν σου ὁλόκληρον μόνον ἂν κάνῃς τοῦτο πάντοτε, ἂν δὲν σταματήσῃς ποτέ, μέχρι νὰ τὸν πείσῃς, μέχρι νὰ B ἀναπνέῃς. Μόνον τότε νὰ σταματήσῃς νὰ συμβουλεύῃς ὅταν πεισθῇ αὐτὸς ποὺ δέχεται τὴν παραίνεσιν.

Ὁ διάβολος ἀγωνίζεται πάντοτε ἐναντίον τῆς σωτηρίας μας χωρὶς νὰ κερδίζῃ τίποτε, ἀλλὰ ἀντιθέτως πάρα πολὺ βλάπτεται ἀπὸ τὴν ἐπιμονήν του. Ἔχει ὅμως τόσην μεγάλην μανίαν, ὥστε πολλὰς φορὰς ἐπιχειρεῖ πράγματα ἀκατόρθωτα καὶ ἐπιτίθεται ὄχι μόνον ἐναντίον αὐτῶν ποὺ ἐλπίζει πὼς ὁπωσδήποτε θὰ ὑποτάξῃ καὶ θὰ ἀνατρέψῃ, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον αὐτῶν ποὺ εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπερνικήσουν τὰς πονηρίας του. Ἐνῷ λοιπὸν ἤκουε διὰ τὸν Ἰὼβ νὰ ἐπαινῆται ἀπὸ τὸν Θεὸν ποὺ γνωρίζει ὅλα τὰ μυστικά, πάλιν ἤλπιζε νὰ τὸν ἀνατρέψῃ καὶ δὲν ἐσταμάτησε ὁ ὕπουλος νὰ πράττῃ τὸ πᾶν καὶ νὰ πονηρεύεται C διὰ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Καὶ δὲν ἀπηλπίζετο ὁ ἐλεεινὸς καὶ παμπόνηρος ἐκεῖνος δαίμων, παρὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς εἶχεν ἀναγνωρίσει τόσον μεγάλην ἀρετὴν εἰς ἐκεῖνον τὸν δίκαιον. Εἰπέ μου λοιπὸν δὲν πρέπει μετὰ ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἐντρεπώμεθα καὶ νὰ κοκκινίζωμεν, ποὺ ἀπελπιζόμεθα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν, ἐνῷ ὁ διάβολος οὐδέποτε ἀπελπίζεται διὰ τὴν καταστροφήν μας, ἀλλὰ πάντοτε τὴν ἀναμένει; Καὶ ὅμως ἐκεῖνος θὰ ἔπρεπε καὶ πρὶν ἀποπειραθῇ, νὰ σταματήσῃ νὰ ἀγωνίζεται, καθ᾽ ὅσον ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἦταν ποὺ ἀνεγνώριζε εἰς τὸν δίκαιον τὴν ἀρετήν, ὅμως δὲν ἐσταμάτησεν, ἀλλά, ἀπὸ τὴν πολλὴν μανίαν του ἐναντίον μας, καὶ με-

τὰ τὴν ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, πάλιν εἶχε τὴν ἐλπίδα νὰ νικήσῃ D τότε τὸν γενναῖον ἐκεῖνον. Ἡμᾶς ὅμως δὲν ὑπάρχει τίποτα ποὺ νὰ μᾶς ρίπτῃ εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ὅμως σταματοῦμεν. Καὶ ἐνῷ ὁ διάβολος, ἂν καὶ τὸν ἐμποδίζῃ ὁ Θεός, δὲν ἐγκαταλείπει τὴν μάχην ἐναντίον μας, σὺ ἂν καὶ σὲ παραινῇ καὶ σὲ στηρίζῃ ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀποφεύγεις; Ὁ διάβολος ἤκουσε τὸν Θεὸν νὰ λέγῃ· «Ἄνθρωπος δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβὴς ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος» (Ἰὼβ 1, 8) καὶ ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἀπὸ ὅσους κατοικοῦν ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι τέτοιος, καὶ ὅμως ὕστερα ἀπὸ τόσας μαρτυρίας ἐπέμεινε καὶ ἔλεγε· μήπως κάποτε μὲ τὴν ἐπιμονὴν καὶ μὲ τὰ μεγάλα κακὰ ποὺ ἐπιφέρω E ἠμπορέσω νὰ τὸν κυριεύσω καὶ νὰ γκρεμίσω τὸν μεγάλον αὐτὸν πύργον

4. Ποία συγγνώμη λοιπὸν θὰ ὑπάρξῃ δι᾿ ἡμᾶς, ἀγαπητοί, καὶ ποία ἀπολογία, ἐὰν ὁ πονηρὸς δαίμων δείχνῃ τόσην μανίαν εἰς βάρος μας, καὶ ἡμεῖς δὲν προσφέρωμεν οὔτε ἕνα μικρὸν μέρος τῆς τόσης προθυμίας διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν μας, καὶ μάλιστα ἐνῷ ἔχομεν τὸν Θεὸν 712 A σύμμαχον; Ὅταν λοιπὸν ἰδῇς τὸν ἀδελφόν σου, σκληρὸν καὶ ἀνάποδον καὶ δὲν σὲ προσέχει, νὰ λέγῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου. Μήπως ἠμπορέσωμεν μὲ τὸν καιρὸν νὰ τὸν πείσωμεν; Ἔτσι ὁ Παῦλος πρόσταξε νὰ κάνωμεν· «Δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ᾿ ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δώῃ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας» (Β´ Τιμ. 24—25). Δὲν βλέπεις τοὺς γονεῖς, πῶς, ἐνῷ πολλὰς φορὰς ἔχουν ἀπελπισθῆ διὰ τὰ παιδιά τους, κάθονται πλησίον τους μὲ δάκρυα, μὲ θρήνους, μὲ φιλιά, καὶ προσφέρουν ὅ,τι ἠμποροῦν μέχρι τὴν τελευταίαν τους ἀναπνοήν; Αὐτὸ κάμε καὶ σὺ διὰ τὸν ἀδελφόν σου. Ἂν καὶ ἐκεῖνοι μὲν μὲ τοὺς θρήνους καὶ τὰ δάκρυα οὔτε τὴν ἀρρώστιαν ἠμποροῦν νὰ ἀπομακρύνουν, οὔτε τὸν θάνατον νὰ ἀποκρούσουν ὅταν ἔλθῃ, B σὺ δὲ τὴν ἀπελπισμένην ψυχὴν μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν συμπαράστασιν πολλὰς φορὰς θὰ ἠμπορέσῃς μὲ τοὺς θρήνους καὶ τὰ δάκρυα νὰ ἀποσπάσῃς καὶ νὰ ἀναστήσῃς. Ἐσυμβούλευσες καὶ δὲν ἔπεισες; Νὰ δακρύσῃς, καὶ πολλὰς φορὰς θὰ ἐπιτύχῃς· νὰ στενάξῃς πικρά, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὴν σωτηρίαν, διότι θὰ σεβασθῇ τὴν φροντίδα σου. Τί θὰ ἠμπορέσω ἐγὼ νὰ κάμω μόνος μου; Δὲν ἠμπορῶ ἐγὼ ἕνας, νὰ συναντῶμαι κάθε ἡμέραν μὲ ὅλους σας, οὔτε προλαμβάνω ἐγὼ ἕνας νὰ συνομιλῶ μὲ τόσον πλῆθος.

Σεῖς ὅμως, ἐὰν θελήσετε νὰ διαμοιρασθῆτε τὴν σωτηρίαν ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, καὶ καθ᾿ ἕνας νὰ ἀναλάβῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς παραμελημένους ἀδελφοὺς C πολὺ γρήγορα θὰ αὐξηθῇ ἡ οἰκοδομή μας. Καὶ τί πρέπει νὰ λεχθῇ δι᾿ αὐτοὺς ποὺ διορθώνονται μόνον μὲ πολλὴν παραίνησιν; Διότι δὲν πρέπει νὰ παραμελοῦμεν ἢ νὰ ἀποφεύγωμεν οὔτε ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀθεράπευτα ἄρρωστοι, καὶ ἂν ἀκόμη προβλέπωμεν σαφῶς, ὅτι παρὰ τὴν μεγάλην προθυμίαν καὶ τὴν συμβουλὴν δὲν πρόκειται νὰ κερδίσουν τίποτε περισσότερον. Καὶ ἂν σᾶς φαίνωνται παράξενα αὐτὰ τὰ λόγια, ἐλᾶτε νὰ τὰ ἐπιβεβαιώσωμεν ἀπὸ ὅσα ὁ Χριστὸς ἔπραξε καὶ εἶπε. Διότι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἀγνοοῦμενν τὸ μέλλον, καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ γνωρίζωμεν διὰ τοὺς ἀκροατὰς ἐὰν θὰ πεισθοῦν ἢ θὰ παρακούσουν εἰς ὅσα θὰ τοὺς εἴπωμεν. Ὁ Χριστὸς ὅμως ἐνῷ καὶ τὰ δύο αὐτὰ D τὰ ἤξερε καλά, δὲν ἔπαυε μέχρι τέλους νὰ συμβουλεύῃ αὐτὸν ποὺ δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸν ὑπακούσῃ.

Καὶ ἐνῷ ἤξερε πὼς ὁ Ἰούδας δὲν θὰ παραιτηθῇ τῆς προδοσίας, δὲν ἔπαυσε νὰ τὸν ἐμποδίζῃ μὲ συμβουλάς, νουθεσίας, εὐεργεσίας, ἀπειλὰς καὶ μὲ κάθε τρόπον διδασκαλίας, καὶ συνεχῶς μὲ τὸν λόγον σὰν κάποιο χαλινάρι, νὰ τὸν ἀνακαιτίζῃ ἐξ αὐτῆς. Τοῦτο δὲ κάνει διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι καὶ ἂν προβλέπωμεν ὅτι δὲν θὰ πεισθοῦν οἱ ἀδελφοί, πρέπει ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, νὰ τὸ κάνωμεν, διότι ὁ μισθὸς E διὰ τὴν συμβουλὴν θὰ εἶναι ἀκέραιος. Καὶ πρόσεξε πῶς τὸν ἀνεχαίτιζε συνεχῶς καὶ μὲ σοφίαν μὲ ὅσα ἔλεγεν· «Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με (Ματθ. 26, 21). Καὶ πάλιν· «Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· οἶδα οὓς ἐξελεξάμην» (Ἰω. 13, 18). Καὶ πάλιν· «Εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστι» (Ἰω. 6, 71). Καὶ ἀνείχετο νὰ βάζῃ ὅλους εἰς ἀγωνίαν, διὰ νὰ μὴ ἐκθέσῃ τὸν προδότην, καὶ τὸν ἐντροπιάσῃ περισσότερον μὲ τὸν φανερὸν ἔλεγχον. Ὅτι δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἐπροκαλοῦσαν ἀγωνίαν καὶ φόβον αὐτὰ τὰ λόγια, ἂν καὶ δὲν εἶχον τίποτε πονηρὸν εἰς τὴν συνείδησίν των, ἄκουσε πῶς ἐρωτοῦσε καθ᾿ ἕνας μὲ ἀγωνίαν· «Μήτι ἐγὼ 713 A εἰμι, Κύριε;» (Ματθ. 26, 22). Κι᾿ ὄχι μόνον μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα τὸν ἐδίδασκε. Διότι, ἐπειδὴ πολλὰς φορὰς καὶ μὲ κάθε τρόπον ἐφανέρωσε τὴν φιλανθρωπίαν του, μὲ τὸ νὰ καθαρίζῃ λεπρούς, νὰ διώχνῃ δαίμονας, νὰ θεραπεύῃ ἀρρώστους, νὰ ἀνιστᾷ νεκρούς, νὰ στηρίζῃ παραλύτους, καὶ νὰ εὐεργετῇ ὅλους χωρὶς νὰ τιμωρῇ κανένα, καὶ ἐπειδὴ ἔλεγε συνεχῶς «Οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ᾿ ἵνα σώσω τὸν κόσμον» (Ἰω. 12, 47), διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὁ Ἰούδας ὅτι ὁ Χριστὸς ξέρει μόνον νὰ εὐεργετῇ, νὰ τιμωρῇ δὲ ὄχι, τὸν διδάσκει καὶ δι᾿ αὐτὴν τὴν πλευράν, ὅτι δηλαδὴ ἠμπορεῖ καὶ νὰ καταδικάζῃ καὶ νὰ τιμωρῇ αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν.

5. B Καὶ πρόσεξε πόσον καταλλήλως καὶ σοφῶς καὶ αὐτὸν ἐδίδαξε καὶ κανένα ἄνθρωπον δὲν ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ καὶ νὰ καταδικάσῃ. Τί ἔπρεπε νὰ κάνῃ λοιπὸν διὰ νὰ μάθῃ ὁ μα-

θητὴς τὴν τιμωρητικήν του δύναμιν; Διότι ἐὰν μὲν κατεδίκαζε κάποιον, θὰ ἐφαίνετο ὅτι ἦταν ἀντίθετος μὲ τὸν ἑαυτόν του, ποὺ ἔλεγεν «οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον» (Ἰω. 12, 47). Ἐὰν πάλιν δὲν κατεδίκαζε κανένα, θὰ ἔμενεν ἀδιόρθωτος ὁ μαθητής, ἀφοῦ δὲν θὰ ἔβλεπε μὲ ἔργα τὴν τιμωρητικήν του δύναμιν.

Τί ἔπρεπε λοιπὸν νὰ γίνῃ; ὥστε καὶ ὁ μαθητὴς νὰ φοβηθῇ καὶ νὰ μὴ γίνῃ χειρότερος μὲ τὴν ἀμέλειάν του καὶ νὰ μὴ θιγῇ κανένας ἄνθρωπος οὔτε νὰ καταδικασθῇ καὶ νὰ τιμωρηθῇ; Ὁ Χριστὸς ἐφανέρωσε τὴν τιμωρητικήν του δύναμιν εἰς τὴν συκῆν C ὅταν εἶπε· «Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται» (Ματθ. 21, 19) καὶ τὴν ἐξήρανεν ἀμέσως μὲ ἕνα μόνον ἁπλὸν λόγον. Καὶ ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι ὅλοι δὲν ἐβλάβησαν καὶ ὁ ἴδιος ἔδειξε τὴν δύναμίν του, διότι τὴν τιμωρίαν, τὴν ἐδέχθη τὸ δένδρον. Καὶ ἂν ὁ μαθητὴς ἐπρόσεχε, θὰ ἐκέρδιζε μεγάλην ὠφέλειαν ἀπ' αὐτὴν τὴν τιμωρίαν· ἀλλ' ὅμως οὔτε ἔτσι διωρθώθη. Ὁ Χριστὸς ὅμως ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τὸ ἐγνώριζε ἀπὸ πρίν, δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν τιμωρίαν τῆς συκῆς, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὸ ἔκαμε καὶ κάτι ἄλλο πολὺ μεγαλύτερον ἀπ' αὐτό. Ὅταν δηλαδὴ τοῦ ἐπετέθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἔχοντες τὰ χέρια των ὡπλισμένα κατ' αὐτοῦ D μὲ μαχαίρια καὶ ξύλα, τότε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐτύφλωσεν. Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «τίνα ζητεῖτε;» (Ἰω. 18, 4), αὐτὸ ἔδειξεν.

Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ἰούδας ἔλεγε συνεχῶς· «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ ἐγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» (Ματθ. 26, 15), καὶ ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἤθελε νὰ πείσῃ καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον νὰ διδάξῃ, ὅτι ἑκουσίως ἔρχεται πρὸς τὸ πάθος καὶ ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτὸν καὶ ὄχι ὅτι ἠμπόρεσε ἡ πανουργία τοῦ Ἰούδα νὰ τὸν νικήσῃ, ὅταν αὐτὸς ὁ προδότης ἐστεκε μὲ αὐτοὺς ὅλους, ὁ Κύριος λέγει «Τίνα ζητεῖτε;» (Ἰω. 18, 4). Τόσον δὲν ἐγνώριζεν αὐτὸν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ παραδώσῃ διότι τοῦ εἶχε τυφλώσῃ τὴν ὅρασιν. Κι' ὄχι μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἔρριξε ἐπὶ τῆς γῆς μὲ αὐτὰ τὰ λόγια. Καὶ ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸ τοὺς ἔκαμε καλυτέρους, οὔτε καὶ τὸν ἐλεεινὸν ἐκεῖνον ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν προδοσίαν, ἀλλ' ἔμενεν ἀθεράπευτος, E πάλιν ὁ Χριστὸς δὲν διέκοψε τὴν πρὸς αὐτὸν καλωσύνην καὶ φροντίδα. Ἀλλὰ πρόσεξε πῶς μεθοδικώτατα ἀγγίζει τὴν ἀδιάντροπην ψυχήν, καὶ προφέρει λόγια ἱκανὰ νὰ μαλάξουν καὶ πέτρινην καρδίαν. Ὅταν δηλαδὴ ἔσπευσε νὰ τὸν φιλήσῃ, τοῦ λέγει· «Ἰούδα, φιλήματι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;» (Λουκ. 22, 48). Δὲν ἐντρέπεσαι οὔτε αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς προδοσίας; Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγεν ὁ Χριστός, ἐπειδὴ τὸν ἠγάπα καὶ τοῦ ὑπενθύμιζε τὴν προηγουμένην συναναστροφήν τους. 714 A 'Αλλ' ὅμως ἐνῷ ὁ Κύ-

ριος ἔπραξε τόσα καὶ εἶπε τόσα, αὐτὸς δὲν ἔγινε καλύτερος, ὄχι λόγῳ τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ ποὺ τὸν ἐσυμβούλευε, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικήν του ραθυμίαν. Ὁ δὲ Χριστός, ἂν καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ προέβλεπε, δὲν ἔπαυσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος νὰ δείχνῃ ὅλον του τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ὅλα αὐτά, πρέπει διαρκῶς καὶ πάντοτε νὰ καθοδηγοῦμεν καὶ νὰ ἀγαποῦμεν τοὺς παραμελημένους ἀδελφούς μας, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν προέρχεται κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν συμβουλήν μας. Διότι ἐὰν αὐτὸς ποὺ ἐγνώριζε ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τέτοιο, τόσην φροντίδα ἔδειξε δι' αὐτόν, ποὺ δὲν ἐπρόκειτο νὰ ὠφεληθῇ καθόλου ἀπὸ τὴν συμβουλήν του, B ποίαν συγχώρησιν θὰ ἀξίζωμεν ἡμεῖς, ποὺ χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν τὴν πορείαν τῶν πραγμάτων, παραμελοῦμεν ἔτσι τὴν σωτηρίαν τῶν πλησίον μας καὶ τοὺς ἐγκαταλείπομεν μὲ τὴν πρώτην ἢ δευτέραν συμβουλήν; Καὶ μαζὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ποὺ εἴπομεν νὰ σκεφθοῦμεν καὶ τὰ ἰδικά μας, ὅτι ἐνῷ κάθε ἡμέραν ὁ Θεὸς μᾶς ὁμιλεῖ μὲ τοὺς προφήτας καὶ τοὺς ἀποστόλους, ἡμεῖς κάθε ἡμέραν παρακούομεν· καὶ ὅμως δὲν σταματᾷ καὶ νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ παρακαλῇ πάντοτε τοὺς ἀπειθάρχους καὶ ἀπροσέκτους. Καὶ βοᾷ ὁ Παῦλος λέγοντας· «Ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, C δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ». (Β' Κορ. 5, 20). Καὶ διὰ νὰ εἴπω καὶ κάτι σοβαρόν· δὲν ἀξίζει τόσον πολλοὺς ἐπαίνους αὐτὸς ποὺ συμβουλεύει, γνωρίζων ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ πεισθῇ αὐτὸς ποὺ δέχεται τὴν συμβουλήν, ὅσον ἀξίζει αὐτός, ποὺ πολλὰς φορὰς εἶπε καὶ συνεβούλευσε καὶ ἀπέτυχε, ἀλλ' ὅμως οὔτε κι' ἔτσι δὲν ἔπαυσε νὰ συμβουλεύῃ.

Διότι τὸν ἕνα παρακινεῖ πρὸς τὴν συμβουλὴν ἡ ἐκ τῶν προτέρων ἐλπὶς ὅτι θὰ πεισθῇ αὐτὸς ποὺ τὸν ἀκούει, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι πολὺ ὀκνηρός, ὁ ἄλλος δὲ ποὺ συμβουλεύει συνεχῶς χωρὶς νὰ εἰσακούεται, καὶ δὲν σταματᾷ, δείχνει σημεῖον τῆς πιὸ θερμῆς καὶ γνησίας ἀγάπης, ἀφοῦ χωρὶς νὰ τρέφεται ἀπὸ καμμίαν τέτοιαν ἐλπίδα, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν στοργὴν πρὸς τὸν ἀκροατὴν δὲν σταματᾷ τὴν φροντίδα διὰ τὸν ἀδελφόν. D Ἀλλ' ἔχει πλέον ἀποδειχθῆ ἀρκετὰ ὅτι οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐγκαταλείπωμεν τοὺς ἁμαρτωλούς. Πρέπει λοιπὸν τώρα νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐπίκρισιν αὐτῶν ποὺ ἀσωτεύουν. Διότι μέχρι ποὺ ὑφίσταται αὐτὴ ἡ ἑορτὴ καὶ ὁ διάβολος προξενεῖ καὶ τὰς πληγὰς τῆς μέθης εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων ποὺ μεθοῦν, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἐπιθέτωμεν τὰ φάρμακα.

6. Χθὲς[2] λοιπὸν ὡς φρούριον ἐναντίον αὐτῶν ὑψώσαμεν τὸν Παῦλον ποὺ λέγει· «εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποι-

2. Ἀναφέρεται τὸ δεύτερον μέρος τοῦ λόγου εἰς τὰς Καλάνδας.

εἴτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» (Α΄ Κορ. 10, 31). Σήμερον ὅμως θὰ δείξωμεν εἰς αὐτοὺς τὸν Κύριον τοῦ Παύλου E ὄχι μόνον νὰ παρακινῇ, ἢ νὰ συμβουλεύῃ νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ἀκολασίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ καταδικάζῃ τὸν ἀκόλαστον καὶ νὰ τὸν τιμωρῇ. Διότι ἡ ἱστορία τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου καὶ τῶν γεγονότων ποὺ συνέβησαν γύρω ἀπ᾽ αὐτοὺς μόνον αὐτὸ δείχνει. Καλύτερα ὅμως διὰ νὰ μὴ κάμωμεν αὐτὸ μὲ ἐπιπολαιότητα θὰ σᾶς ἀναγνώσω ἀπὸ ἐδῶ ὑψηλὰ τὴν παραβολήν. «Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος καὶ ἐνεδιδύσκετο, πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ᾽ ἡμέραν λαμπρῶς· πτωχὸς δέ τις ἦν Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο εἰς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκωμένος καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς 715 A τραπέζης τοῦ πλουσίου, ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι, περιέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ». (Λουκ. 16, 19—31) Διὰ ποῖον λόγον ὁ Κύριος ὡμίλει μὲ παραβολὰς καὶ διατί ἄλλας μὲν ἀπὸ αὐτὰς ἐξηγοῦσε, ἄλλας δὲ ὄχι, καὶ τί σημαίνει ἡ παραβολή, καὶ ἄλλα ὅμοια, θὰ τὰ ἀφήσωμεν δι᾽ ἄλλην εὐκαιρίαν, ὥστε νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶμεν τώρα ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸ ποὺ εἶναι πολὺ ἐπεῖγον. Ἐκεῖνο μόνον θὰ εἴπωμεν τώρα· ποῖος εἶναι ὁ Εὐαγγελιστὴς ποὺ μᾶς λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπεν αὐτὴν τὴν παραβολήν. Ποῖος εἶναι λοιπόν; Μόνον ὁ Λουκᾶς. Διότι καὶ αὐτὸ B πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἀπ᾽ ὅσα ἐλέχθησαν ἄλλα μὲν καὶ οἱ τέσσαρες τὰ εἶπαν, ἄλλα δὲ τὰ διετήρησεν ὁ καθ᾽ ἕνας μόνος του.

Διὰ ποῖον λόγον; Διὰ νὰ εἶναι ἀναγκαία ἡ ἀνάγνωσις καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ νὰ φανῇ καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ συμφωνία. Διότι ἐὰν ὅλα τὰ ἔλεγαν ὅλοι, δὲν θὰ ἐπροσέχαμεν μὲ προθυμίαν εἰς ὅλους, διότι θὰ ἦταν ἀρκετὸς ὁ ἕνας διὰ νὰ τὰ διδάξῃ ὅλα. Ἐὰν πάλι ὅλοι τὰ ἔλεγαν ὅλα κατὰ διαφορετικὸν τρόπον, δὲν θὰ ἐφαίνετο ἡ ἐξαιρετική των συμφωνία. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ ὅμοια ἔγραψαν ὅλοι, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερα ὁ καθ᾽ ἕνας διετήρησε. Τοῦτο λοιπὸν διδάσκει ὁ Χριστὸς μὲ τὴν παραβολήν. Ἦταν, λέγει, κάποιος ἄνθρωπος πλούσιος, C ποὺ ἔζοῦσε μὲ πολλὴν ἁμαρτίαν, ποὺ δὲν ἐδοκίμαζε καμμίαν στενοχωρίαν, ἀλλὰ ὅλα τοῦ ἐπήγαιναν καλὰ ὅπως τρέχει τὸ νερὸ ἀπὸ τὰς πηγάς. Καὶ ὅτι δὲν τοῦ συνέβαινε τίποτε ἀπὸ ὅσα δὲν ἐπερίμενεν, οὔτε ὑπῆρχε δι᾽ αὐτὸν ἀφορμὴ στενοχωρίας, οὔτε κάποια ἀναποδιὰ εἰς τὴν ζωήν, αὐτὸ ὑπαινίσσετο μὲ τὸ νὰ λέγῃ, ὅτι διεσκέδαζε καθημερινῶς. Ὅτι δὲ ἔζοῦσε ἐντὸς τῆς ἁμαρτίας αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ τέλος του, ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτό, ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν ποὺ ἔδειξε εἰς τὸν πτωχόν. Καὶ ὅτι ὄχι μόνον ἐκεῖνον εἰς τὴν πόρταν του δὲν ἐλεοῦσε, ἀλλὰ οὔτε καὶ κανέαν ἄλλον, αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ ἔδειξε. Διότι ἐὰν αὐτὸν τὸν παραπεταγμένον διαρκῶς εἰς τὴν

πόρταν του, ποὺ ἦταν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια του, ποὺ κάθε D ἡμέραν ἠναγκάζετο νὰ τὸν βλέπῃ καὶ μίαν καὶ δύο καὶ πολλὰς φορὰς εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος, διότι δὲν εὑρίσκετο εἰς καμμίαν συνοικίαν, οὔτε εἰς κρυφὸν ἢ στενὸν δρόμον, ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ἦταν ἀναγκασμένος νὰ τὸν βλέπῃ, διότι συνεχῶς εἰσήρχετο καὶ ἐξήρχετο. Ἂν λοιπὸν δὲν ἐλεοῦσε αὐτὸν ποὺ εὑρίσκετο ἐκεῖ κατάκοιτος μὲ τόσον βαρεῖαν ἀρρώστιαν, ποὺ ἔζοῦσε μὲ τόσην δυστυχίαν, ἢ καλύτερα ποὺ ἐταλαιπωρεῖτο εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν, διὰ ποῖον ἄλλον ἀπὸ ὅσους ἐσυναντοῦσεν ἦταν δυνατὸν νὰ συγκινηθῇ ποτέ;

Διότι καὶ ἂν τὸν ἐπροσπέρασε τὴν E πρώτην ἡμέραν, ἦταν δυνατὸν τὴν δευτέραν κάπως νὰ συγκινηθῇ. Ἀλλὰ ἂν καὶ τὴν δευτέραν δὲν τὸν ἐπρόσεξεν, ὅμως τὴν τρίτην, ἢ τὴν τετάρτην ἢ καὶ μετὰ ἀπ᾽ αὐτὴν ἔπρεπε κάποτε νὰ συγκινηθῇ, ἀκόμη κι᾽ ἂν ἦταν ἀγριώτερος ἀπὸ τὰ θηρία. Δὲν ἠσθάνθη ὅμως κάτι τέτοιο, ἀλλὰ ἔγινε πιὸ ἀδιάντροπος καὶ σκληρότερος καὶ ἀπὸ τὸν δικαστὴν ἐκεῖνον ποὺ δὲν φοβᾶται τὸν Θεὸν οὔτε ἐντρέπεται τοὺς ἀνθρώπους.[9] Διότι ἐκεῖνον ἡ ἐπιμονὴ τῆς χήρας, ἂν καὶ ἦταν σκληρὸς καὶ ἄγριος, τὸν ἔπεισε νὰ δώσῃ χάριν, ἀφοῦ ἐσυγκινήθη ἀπὸ τὰς παρακλήσεις. Τοῦτον ὅμως οὔτε 716 A καὶ αὐτὸ ἠμπόρεσε νὰ τὸν συγκινήσῃ διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν πτωχόν, παρὰ τὸ ὅτι ἡ παράκλησίς του δὲν ἦταν ἴση, ἀλλὰ πολὺ εὐκολωτέρα καὶ δικαιοτέρα. Διότι ἡ χήρα ἐπαρακαλοῦσε τὸν δικαστὴν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, αὐτὸς ὅμως ἐζητοῦσε νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ νὰ μὴ τὸν παραμελήσῃ ποὺ ἐχάνετο. Καὶ ἐκείνη μὲν ἐνοχλοῦσε μὲ τὰς παρακλήσεις της, αὐτὸν δὲ τὸν ἔβλεπε ὁ πλούσιος πολλὰς φορὰς τὴν ἡμέραν νὰ κάθεται χωρὶς νὰ ὁμιλῇ, καὶ αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸν νὰ μαλακώσῃ καὶ πέτρινην καρδίαν. Διότι πολλὰς φορὰς ὅταν μᾶς ἐνοχλοῦν ἐξοργιζόμεθα ἐπὶ πλέον, ὅταν ὅμως ἰδῶμεν αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην βοηθείας νὰ στέκωνται τελείως ἀμίλητοι, χωρὶς νὰ προφέρουν τίποτε, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὅτι πάντοτε δὲν ἐπιτυγχάνουν, B ὅμως δὲν παραπονοῦνται, ἀλλὰ ἐμφανίζονται ἐμπρός μας μόνον μὲ σιωπήν, τότε καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα πιὸ ἀναίσθητοι κι᾽ ἀπὸ τὰς πέτρας, σεβόμεθα τὴν ὑπερβολικήν τους πραότητα καὶ συγκινούμεθα. Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ὄχι ὀλιγώτερον, τὸ ὅτι καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ πτωχοῦ, ὅπως εἶχε καταντήσει ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τὴν ἀρρώστιαν, ἦταν ἀξιολύπητος. Ἀλλ᾽ ὅμως τίποτε ἀπ᾽ αὐτὰ δὲν ἡμέρωσεν αὐτὸν τὸν ἀνήμερον.

7. Πρώτη λοιπὸν κακία εἶναι ἡ σκληρότης καὶ ἡ ἀπανθρωπιὰ ποὺ δὲν ἔχει τὸ χειρότερόν της. Διότι δὲν εἶναι τὸ

9. Διὰ τὴν παραβολὴν τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας βλ. Λουκ. 18, 2-5.

ἴδιο νὰ εἶσαι πτωχὸς καὶ νὰ μὴ βοηθῇς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην μὲ τὸ νὰ ἀπολαμβάνῃς τόσην πολυτέλειαν καὶ νὰ περιφρονῇς τοὺς ἄλλους ποὺ λυώνουν ἀπὸ τὴν πεῖναν. C Δὲν εἶναι πάλιν τὸ ἴδιο νὰ παραβλέπῃς τὸν πτωχὸν ὅταν τὸν βλέπῃς μίαν ἢ δύο φοράς, μὲ τὸ νὰ τὸν βλέπῃς κάθε ἡμέραν, καὶ ὅμως νὰ μὴ σὲ παρακινῇ οὔτε αὐτὸ τὸ καθημερινὸν θέαμα δι' ἔλεος καὶ φιλανθρωπίαν. Πάλιν δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ νὰ μὴ βοηθῇς τοὺς πλησίον ὅταν εὑρίσκεσαι εἰς συμφορὰς καὶ εἰς στενοχωρίαν καὶ εἰς κακὴν ψυχικὴν διάθεσιν, μὲ τὸ νὰ παραβλέπῃς τοὺς ἄλλους ποὺ λυώνουν ἀπὸ τὴν πεῖναν, ὅταν ἐσὺ ἀπολαμβάνῃς τόσα ἀγαθὰ καὶ συνεχῆ καλοπέρασιν καὶ νὰ καταργῇς τὴν συμπάθειαν καὶ οὔτε ἐξ αἰτίας τῆς χαρᾶς ἀπὸ τὴν καλοπέρασιν νὰ μὴ γίνεσαι φιλανθρωπότερος. Διότι ἀσφαλῶς τὸ ξέρετε D καὶ αὐτό, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα ἀγριώτεροι ἀπὸ ὅλους, ἔχομεν δημιουργηθῆ ἔτσι, ὥστε μὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ γινώμεθα καλύτεροι. Ἐκεῖνος ὅμως οὔτε ἀπὸ τὴν καλοπέρασιν ἔγινε καλύτερος, ἀλλ' ἔμεινεν ἄγριος ὡσὰν θηρίον, ἢ καλύτερα καὶ τοῦ θηρίου τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν ὑπερέβαλε μὲ τοὺς τρόπους του.

Ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνος ποὺ ἐζοῦσεν εἰς τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν ἀπελάμβανε κάθε εὐτυχίαν, ἐνῷ ὁ δίκαιος καὶ ἐνάρετος εὑρίσκετο εἰς τὰ μεγαλύτερα βάσανα. Τὸ ὅτι δὲ ὁ Λάζαρος ἦταν δίκαιος τὸ ἀπέδειξε καὶ ἐδῶ τὸ τέλος ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ τέλους ἡ ἴδια ἡ ὑπομονὴ εἰς τὴν πτωχείαν. Λοιπὸν δὲν σᾶς φαίνεται πὼς βλέπετε τὰ πράγματα ὡσὰν νὰ συμβαίνουν τώρα; Διὰ τὸν πλούσιον E τὸ πλοῖον ἦταν γεμᾶτον ἐμπόρευμα καὶ ἔπλεε μὲ εὐνοϊκὸν ἄνεμον. Ἀλλὰ μὴ τὸν καλοτυχίζετε, διότι ἐπήγαινε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ ναυάγιον, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ τοποθετήσῃ τὸ φορτίον μὲ προσοχήν. Θέλεις νὰ σοῦ πῶ καὶ ἄλλην ἁμαρτίαν του; Τὸ ὅτι κάθε ἡμέραν διεσκέδαζε μὲ τὸ παραπάνω. Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλη ἁμαρτία, ὄχι μόνον τώρα ποὺ μᾶς ζητεῖται τόση πίστις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅταν δὲ εἶχε φανερωθῆ ἀκόμη τόση αὐστηρότης εἰς τὴν ἠθικὴν ζωήν. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ προφήτης· «Οὐαὶ οἱ ἐρχόμενοι εἰς ἡμέραν κακήν, οἱ ἐγγίζοντες καὶ ἁπτόμενοι σαββάτων ψευδῶν» (Ἀμὼς 6, 3). Τί σημαίνει «οἱ ἁπτόμενοι σαββάτων ψευδῶν»;

Οἱ Ἰουδαῖοι 717 A νομίζουν πὼς τὸ Σάββατον τοὺς ἔχει δοθῆ δι' ἀργίαν. Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὴ ἡ αἰτία, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπαλλάξουν τοὺς ἑαυτούς των ἀπὸ τὰ βιωτικὰ καὶ νὰ καταναλώσουν ὅλον τὸν χρόνον τους εἰς πνευματικά.

Ὅτι δὲ τὸ Σάββατον δὲν εἶναι εὐκαιρία δι' ἀργίαν, ἀλλὰ διὰ πνευματικὴν ἐργασίαν εἶναι φανερὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὁ ἱερεὺς δηλαδὴ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην κάνει διπλῆν ἐργασίαν καὶ ἐνῷ κάθε ἡμέραν προσφέρει ἁπλῆν θυσίαν τότε ἔχει ἐντολὴν νὰ προσφέρῃ διπλῆν. Ἐὰν ὅμως τὸ Σάββατον ἦταν ὁπωσδήποτε δι' ἀργίαν, ἔπρεπε πρῶτα ἀπ' ὅλους ὁ ἱερεὺς νὰ ἀργῇ. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπηλλάσσοντο ἀπὸ τὰς βιωτικὰς μερίμνας, ἀλλὰ δὲν ἔδιδον προσοχὴν εἰς τὰ πνευματικά, δηλαδὴ εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων λόγων, B ἀλλ' ἔκαναν τὸ ἀντίθετον καὶ κατεβρόχθιζαν, ἐμεθοῦσαν, παραχόρταιναν καὶ ἀσώτευαν, διὰ τοῦτο τοὺς κατηγόρησεν ὁ προφήτης.

Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Οὐαὶ οἱ ἐρχόμενοι εἰς ἡμέραν κακὴν» καὶ μὲ τὸ νὰ προσθέσῃ «οἱ ἐφαπτόμενοι σαββάτων ψευδῶν» ἔδειξεν ἐπαγωγικῶς πὼς ἐγίνοντο ψεύτικα τὰ σάββατά των. Πῶς τὰ ἔκαναν λοιπὸν ψεύτικα; Μὲ τὸ νὰ ἁμαρτάνουν, νὰ ἀσωτεύουν, νὰ μεθοῦν, καὶ νὰ κάνουν χιλιάδες αἴσχη καὶ ἀσχημίας. Καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἄκουσε καὶ τὰ ἑξῆς. Διότι ἀποδεικνύει αὐτὸ ποὺ λέγω μὲ ὅσα προσθέτει καὶ λέγει «Οἱ καθεύδοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων, καὶ κατασπαταλῶντες C ἐπὶ τῶν στρωμνῶν αὐτῶν, οἱ ἐσθίοντες ἐρίφους ἐκ ποιμνίων, καὶ μοσχάρια ἐκ βουκολίων γαλαθηνά, οἱ πίνοντες τὸν διϋλισμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι» (Ἀμὼς 6, 4-6). Σοῦ ἐδόθη τὸ σάββατον διὰ νὰ ἀπαλλάξῃς τὴν ψυχήν σου ἀπὸ τὴν κακίαν· σὺ ὅμως διαπράττεις περισσοτέρας ἁμαρτίας. Τί ἠμποροῦσε λοιπὸν νὰ γίνῃ χειρότερον ἀπ' αὐτὴν τὴν βλακείαν, ἀπὸ τὸ νὰ κοιμᾶσαι δηλαδὴ εἰς ἐλεφαντίνας κλίνας; Αἱ ἄλλαι ἁμαρτίαι, ὅπως ἡ μέθη, ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ἀσωτεία, ἔχουν κάποιαν εὐχαρίστησιν ἔστω καὶ μικράν, τὸ νὰ κοιμᾶσαι ὅμως εἰς ἐλεφαντίνην κλίνην οὐδεμίαν εὐχαρίστησιν δίδει οὔτε παρηγορίαν.

Μήπως ἡ ὀμορφιὰ τῆς κλίνης κάνει τὸν ὕπνον μας πιὸ εὐχάριστον καὶ γλυκύτερον; Μᾶλλον δυσκολώτερον D καὶ βαρύτερον τὸν κάνει, ἂν τὸ καλοσκεφθοῦμεν. Διότι ἂν σκεφθῇς ὅτι, ἐνῷ σὺ κοιμᾶσαι εἰς ἐλεφαντίνην κλίνην, ὁ ἄλλος δὲν ἠμπορεῖ εὔκολα οὔτε τὸ ψωμὶ νὰ ἀπολαύσῃ, δὲν θὰ σὲ ἐλέγξῃ ἡ συνείδησίς σου καὶ δὲν θὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ θὰ σὲ κατηγορήσῃ διὰ τὴν ἀδικίαν αὐτήν; Καὶ ἂν τὸ νὰ κοιμώμεθα εἰς ἐλεφαντίνας κλίνας εἶναι ἔγκλημα, τί θὰ ἀπολογηθοῦμεν, ὅταν ἐπὶ πλέον εἶναι καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐπαργυρωμέναι; Θέλεις νὰ ἰδῇς ὡραιότητα κλίνης; Ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω τώρα μεγαλοπρέπειαν κλίνης ὄχι ἰδιωτικῆς, οὔτε στρατιωτικῆς, ἀλλὰ βασιλικῆς. Κι' ἂν τυχὸν εἶσαι ἀπ' ὅλους πιὸ φιλόδοξος, ξέρω καλὰ ὅτι δὲν θὰ προτιμήσῃς νὰ ἔχῃς κλίνην μεγαλοπρεπεστέραν ἀπὸ τὴν κλίνην τοῦ βασιλέως. Καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὄχι τοῦ τυχαίου βασιλέως, ἀλλὰ τοῦ πρώτου, E τοῦ βασιλικωτέ-

ρου ἀπ' ὅλους τοὺς βασιλεῖς, ποὺ καὶ τώρα ἀκόμη δοξάζεται εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Σοῦ παρουσιάζω λοιπὸν τὴν κλίνην τοῦ ἐνδόξου Δαβίδ. Τί εἴδους κλίνη ἦταν αὐτή; Δὲν ἦταν μὲ ἀσήμι καὶ χρυσάφι, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἦταν στολισμένη μὲ δάκρυα καὶ ἐξομολογήσεις. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀναφέρει ὁ ἴδιος μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου· ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω» (Ψαλμ. 6, 7). Ὡσὰν μὲ μαργαριτάρια, δηλαδὴ ἦταν στολισμένη μὲ δάκρυα εἰς ὅλα τὰ σημεῖα.

8. 719 A Πρόσεξε τὴν ψυχὴν ποὺ ἀγαποῦσε τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατὰ τὴν ἡμέραν ἦτο πολὺ ἀπησχολημένος μὲ τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ταξιάρχους, τὰ ἔθνη, τοὺς δήμους, τοὺς στρατιώτας, τοὺς πολέμους, τὴν εἰρήνην, τὰ πολιτικὰ ζητήματα, τὰ ζητήματα τοῦ σπιτιοῦ, μὲ ὅσους εὑρίσκοντο μακρυὰ ἢ κοντά, τὰ ὁποῖα ὅλα προσείλκυον τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ τὸν ἀπασχολοῦσαν, τὴν ὥραν λοιπὸν τῆς ἀναπαύσεως, ποὺ ὅλοι τὴν χρησιμοποιοῦμεν δι' ὕπνον ἐκεῖνος τὴν ἐκατανάλωνε εἰς ἐξομολόγησιν καὶ προσευχὰς καὶ δάκρυα. Καὶ δὲν τὸ ἔκαμεν αὐτὸ μίαν μόνον νύκτα καὶ τὴν ἑπομένην ἐσταμάτησεν, οὔτε δύο ἢ τρεῖς νύκτας καὶ μετὰ τὸ παρέλειπεν, ἀλλὰ κάθε νύκτα ἐπανελάμβανε τὸ ἴδιο. Λέγει δηλαδὴ «λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου· ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω», διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν συνέχειαν τῶν δακρύων. Ὅταν λοιπὸν ὅλοι ἡσύχαζαν καὶ εὑρίσκοντο εἰς ἠρεμίαν, B μόνος του ἐσυναντοῦσε τὸν Θεόν, καὶ τὸ ἀκοίμητον μάτι τὸν ἔβλεπε ποὺ ὠδύρετο καὶ ἐθρηνοῦσε καὶ ὡμολογοῦσε τὰς ἁμαρτίας του. Κατασκεύασε λοιπὸν καὶ σὺ τέτοιαν κλίνην. Διότι ὅταν εὑρίσκεται γύρω - γύρω τὸ ἀσήμι, προκαλεῖ καὶ τὸν φθόνον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ οὐρανοῦ.

Τέτοια δάκρυα ὡσὰν τὰ τοῦ Δαβὶδ ἠμποροῦν νὰ σβήσουν καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως. Θέλεις νὰ σοῦ δείξω καὶ ἄλλην κλίνην; Ἐννοῶ τὴν κλίνην τοῦ Ἰακώβ, ποὺ εἶχε τὸ ἔδαφος ὡς στρῶμμα καὶ μίαν πέτραν ὡς προσκέφαλον· διὰ τοῦτο εἶδε τὴν πνευματικὴν πέτραν καὶ τὴν σκάλαν ἐκείνην διὰ τῆς ὁποίας ἄγγελοι ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν. Τέτοιας κλίνας νὰ ἐπιζητοῦμεν καὶ ἡμεῖς C διὰ νὰ βλέπωμεν τέτοια ὄνειρα. Ἐὰν ὅμως κατακλινώμεθα εἰς τὴν ἀσημένιαν, ὄχι μόνον δὲν θὰ ἀπολαύσωμεν καμμίαν εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ θὰ ὑπομείνωμεν καὶ στενοχωρίαν. Διότι ἂν σκεφθῇς ὅτι τὴν ὥραν τῆς μεγάλης παγωνιᾶς, τὰ μεσάνυκτα, πού, σύ, κοιμᾶσαι ἐπὶ τῆς κλίνης, ὁ πτωχὸς εὑρίσκεται πεταγμένος ἐπάνω εἰς τὰ ἄχυρα εἰς τὰ προπύλαια τῶν λουτρῶν, τυλιγμένος μὲ τὰ ἄχυρα, ξυλιασμένος ἀπὸ τὸ κρύον καὶ πνιγμένος ἀπὸ τὴν πεῖ-

ναν, εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἀκόμη καὶ σκληρότερος ἀπ' ὅλους ἂν εἶσαι, θὰ κατακρίνῃς τὸν ἑαυτόν σου, διότι σὺ μὲν ἀπολαμβάνεις περισσότερα ἀπὸ ὅσα χρειάζεσαι, ἐνῷ εἰς ἐκεῖνον δὲν ἐπιτρέπεις νὰ ἀπολαύσῃ οὔτε τὰ ἀπαραίτητα. Οὐδείς, λέγει, ἐμπλέκεται μὲ τὰ βιωτικὰ ζητήματα ὅταν εἶναι στρατιώτης.

Εἶσαι στρατιώτης πνευματικός, καὶ τέτοιος στρατιώτης δὲν κοιμᾶται D ἐπὶ ἐλεφαντίνης κλίνης, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· δὲν ἀλείφεται μὲ ἀρώματα, διότι τοῦτο ἀποτελεῖ φροντίδα τῶν ἀσελγῶν καὶ διεφθαρμένων, αὐτῶν ποὺ παίζουν εἰς τὰ θέατρα, τῶν τεμπέληδων. Σὺ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μυρίζῃς ἀρώματα, ἀλλὰ ἀρετήν. Δὲν ὑπάρχει ψυχὴ πιὸ ἀκάθαρτος, ὅταν τὸ σῶμα μυρίζει τέτοιαν εὐωδίαν. Διότι ἠμπορεῖ νὰ εἶναι δεῖγμα τῆς ἐσωτερικῆς κακοσμίας καὶ ἀκαθαρσίας ἡ εὐωδία τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων. Ὅταν δηλαδὴ ἐπιτεθῇ ὁ διάβολος καὶ συντρίψῃ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γεμίσῃ μὲ ἀνοησίαν, τότε ἀποτυπώνει διὰ τῶν ἀρωμάτων καὶ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα τὰ σημάδια ποὺ δείχνουν ὅτι τὴν ἔχει διαφθείρει. Καὶ ὅπως αὐτοί, ποὺ πάσχουν διαρκῶς ἀπὸ συνάχι ἢ καταρροήν, μολύνουν καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ χέρια καὶ τὸ πρόσωπόν των μὲ τὸ νὰ σκουπίζουν συνεχῶς τὸ συνάχι, E ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ἀποτυπώνει εἰς τὸ σῶμα τὴν κακίαν τῆς συχαμερῆς της ἀσθενείας. Διότι οὐδεὶς θὰ σκεφθῇ κάτι σπουδαῖον καὶ σοβαρὸν δι' αὐτὸν ποὺ μυρίζει ἀρώματα καὶ γυναικίζει, μᾶλλον δὲ πορνεύεται, καὶ προτιμᾷ νὰ ζῇ βίον θεατρίνου. 719 A Ἡ ψυχή σου ἂς ἀποπνέῃ πνευματικὴν εὐωδίαν, διὰ νὰ ὠφελῇς τὰ μέγιστα καὶ τὸν ἑαυτόν σου καὶ ὅσους σὲ πλησιάζουν.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν τίποτε χειρότερον ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἀπόλαυσιν. Ἄκουσε τί λέγει περὶ αὐτῆς ὁ Μωϋσῆς· «Ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος» (Δευτ. 32, 15) Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ἀπεμακρύνθη, ἀλλ' «ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος», διὰ νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς τὸν δύστροπον καὶ ἀτίθασον χαρακτῆρα του. Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν· «φαγὼν καὶ πιὼν πρόσεχε σεαυτῷ μήποτε ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου» (Δευτ. 8, 10· 11). Ἔτσι ἡ ὑπερβολικὴ ἀπόλαυσις ὁδηγεῖ συνήθως εἰς τὴν λήθην. Καὶ σὺ λοιπόν, ἀγαπητέ, ὅταν καθίσῃς εἰς τὸ τραπέζι, νὰ θυμᾶσαι ὅτι μετὰ τὸ τραπέζι πρέπει νὰ προσευχηθῇς· καὶ ἔτσι νὰ γεμίσῃς τὸ στομάχι σου μὲ μέτρον, B διὰ νὰ μὴ σοῦ εἶναι ἀδύνατον ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ φαγητοῦ νὰ γονατίσῃς διὰ νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεόν.

Δὲν βλέπετε τὰ ζῶα ὅτι μετὰ τὸ φαγητὸν ἀρχίζουν ὁδοιπορίαν καὶ σηκώνουν βάρη καὶ τελειώνουν τὴν ὑπηρεσίαν των; Σὺ ὅμως μετὰ τὸ φαγητὸν γίνεσαι ἄχρηστος καὶ ἀκατάλληλος διὰ κάθε ἐργασίαν. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ γίνῃς ἀπ-

μώτερος καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὄνους; Πρέπει δὲ νὰ ἔχῃς ἐλαφρὸν τὸν στόμαχον, ἐπειδὴ τότε πρέπει νὰ εἶσαι πιὸ νηφάλιος καὶ ξύπνιος. Διότι ὁ χρόνος μετὰ τὸ τραπέζι εἶναι χρόνος εὐχαριστίας, αὐτὸς δὲ ποὺ εὐχαριστεῖ δὲν πρέπει νὰ εἶναι μεθυσμένος, ἀλλὰ νηφάλιος καὶ ξύπνιος. Ἀπὸ τὸ τραπέζι μὴ πηγαίνωμεν εἰς τὴν κλίνην, ἀλλ' εἰς τὴν προσευχήν, διὰ νὰ μὴ γινώμεθα ἀλογώτεροι ἀπὸ τὰ ζῶα.

9. **C** Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ θὰ κατηγορήσουν τὰ λεγόμενα ὅτι εἰσάγουν κάποιον νεωτεριστικὸν καὶ παράδοξον τρόπον εἰς τὴν ζωήν. Ἐγὼ ὅμως θὰ κατηγορήσω περισσότερον τὴν συνήθειαν ποὺ ἔχομεν τώρα. Ὅτι λοιπὸν μετὰ τὸ φαγητὸν δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν ὕπνος καὶ κλίνη, ἀλλὰ προσευχὴ καὶ ἀνάγνωσις τῶν θείων Γραφῶν, τοῦτο ἐφανέρωσε σαφέστερον ὁ Χριστός. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐχόρτασε τότε τὰ ἀμέτρητα πλήθη εἰς τὴν ἔρημον, δὲν τὰ ἔστειλεν εἰς τὴν κλίνην καὶ τὸν ὕπνον, ἀλλὰ τὰ ἐκάλεσε νὰ ἀκούσουν θεῖα λόγια. Διότι δὲν ἐπαραγέμισε τὴν κοιλίαν των, οὔτε τοὺς ἐξώθησε πρὸς μέθην, ἀλλ' ἀφοῦ ἱκανοποίησε τὴν πεῖναν των, τοὺς ὡδήγησε πρὸς τὴν πνευματικὴν τροφήν. Ἔτσι νὰ κάνωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ συνηθίσωμεν νὰ τρώγωμεν τόσον, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον διὰ νὰ ζῶμεν μόνον, ὄχι ὅσον διὰ νὰ διαρραγῇ ὁ στόμαχος καὶ νὰ βαρύνωμεν.

D Διότι δὲν ἐδημιουργήθημεν οὔτε ζῶμεν διὰ νὰ τρώγωμεν καὶ νὰ πίνωμεν, ἀλλὰ τρώγομεν διὰ νὰ ζῶμεν. Δὲν ἔγινεν ἐξ ἀρχῆς ἡ ζωὴ διὰ τὸ φαγητόν, ἀλλὰ τὸ φαγητὸν διὰ τὴν ζωήν. Ἡμεῖς ὅμως, ὡσὰν νὰ ἤλθομεν διὰ τοῦτο εἰς τὸν κόσμον, ἀφιερώνομεν, ὅλας τὰς φροντίδας μας εἰς αὐτό. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρα ἡ κατηγορία κατὰ τῆς ἀσωτίας καὶ διὰ νὰ ἐγγίσῃ περισσότερον αὐτοὺς ποὺ ζοῦν εἰς αὐτήν, ἐμπρός, ἂς στρέψω πάλιν τὸν λόγον εἰς τὸν Λάζαρον. Διότι ἔτσι ἡ συμβουλή μου καὶ ἡ προτροπή μου θὰ εἶναι πιὸ ἀληθινὴ καὶ καθαρώτερη, ἐὰν ἴδῆτε ὅτι διδάσκονται καὶ τιμωροῦνται, ὄχι μὲ τὰ λόγια, **E** ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα, αὐτοὶ ποὺ παραδίδονται εἰς τὴν πολυφαγίαν.

Ὁ μὲν πλούσιος λοιπὸν ἔζουσε μὲ τόσην πονηρίαν καὶ διεσκέδαζε καθημερινῶς τόσον, καὶ ἐνεδύετο μὲ λαμπρότητα, ὥστε ἄναψε διὰ τὸν ἑαυτόν του περισσότερον τὴν κόλασιν, καὶ ἔκανε μεγαλυτέραν τὴν φωτιὰν διὰ τὸν ἑαυτόν του **720 A** καὶ ἀπαρηγόρητον τὴν καταδίκην καὶ ἀσυγχώρητον τὴν τιμωρίαν. Ὁ πτωχὸς ὅμως εἶχε ριφθῆ δίπλα ἀπὸ τὴν πόρταν του καὶ δὲν ἀπηλπίσθη, οὔτε ἐβλασφήμησεν, οὔτε ἠγανάκτησεν. Δὲν εἶπε μὲ τὸν ἑαυτόν του αὐτὸ ποὺ λέγουν οἱ πολλοί· διατί νὰ συμβαίνῃ αὐτό; Ὁ πλούσιος ποὺ ζῇ μὲ κακίαν καὶ σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ἀπολαμβάνει περισσότερα ἀπὸ ὅσα

χρειάζεται, καὶ οὔτε στενοχωρίαν ὑφίσταται, οὔτε κάτι ἀπροσδόκητον ὑποφέρει, ὅπως πολλὰς φορὰς συμβαίνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπολαμβάνει τὴν εὐχαρίστησιν καθαράν· ἐγὼ ὅμως δὲν ἔχω νὰ φάγω οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν. Ἀλλὰ εἰς τοῦτον μέν, ποὺ δαπανᾷ ὅλην τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς παρασίτους καὶ τοὺς κόλακας καὶ τὴν μέθην, τοῦ τρέχουν ὅλα ὡσὰν ἀπὸ πηγήν, **B** ἐγὼ δὲ ποὺ λυώνω ἀπὸ τὴν πεῖναν εἶμαι παράδειγμα εἰς ὅσους μὲ βλέπουν καὶ ἐντροπὴ καὶ γέλως. Ἄραγε προέρχονται αὐτὰ ἀπὸ πρόνοιαν; Ἄραγε ἐπιβλέπει κάποια δικαιοσύνη τὰ ἀνθρώπινα πράγματα; Τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὔτε εἶπεν οὔτε ἐσκέφθη. Ἀπὸ ποῦ εἶναι αὐτὸ φανερόν; Ἀπὸ τὸ ὅτι τὸν ὡδήγησαν οἱ ἄγγελοι, ὡς τιμητικὴ συνοδεία καὶ τὸν ἀποκατέστησαν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. Ἂν ἦταν ὅμως βλάσφημος δὲν θὰ ἐτύγχανε τόσης τιμῆς. Ἔτσι λοιπὸν οἱ πολλοὶ θαυμάζουν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον μόνον διότι ἦταν πτωχός. Ἐγὼ ὅμως θὰ σοῦ δείξω ἐννέα τὸν ἀριθμὸν δοκιμασίας ποὺ ὑπέφερεν, **C** ὄχι διὰ νὰ τιμωρῆται, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ λαμπρότερος, ὅπως καὶ ἔγινε.

Εἶναι λοιπὸν πράγματι φοβερὸν ἡ πτωχεία, καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζουν ὅσοι τὴν ἐδοκίμασαν, διότι δὲν ἠμπορεῖ ἀνθρώπινος λόγος νὰ περιγράψῃ τὸν πόνον ποὺ ὑποφέρουν ὅσοι ζοῦν εἰς αὐτὴν καὶ δὲν ξέρουν νὰ ζοῦν μὲ πίστιν. Διὰ τὸν Λάζαρον ὅμως δὲν ἦταν μόνον αὐτὸ τὸ φοβερόν, ἀλλὰ τὸ ὅτι τὸν παρακολουθοῦσε καὶ ἡ ἀρρώστια καὶ μάλιστα ὑπερβολικῶς. Καὶ πρόσεξε πῶς τὸ δείχνει ὅτι καὶ αἱ δύο συμφοραὶ εἶχαν φθάσει εἰς τὰ ἄκρα. Ὅτι μὲν λοιπὸν ἡ πτωχεία τοῦ Λαζάρου ὑπερέβαλε κάθε ἄλλου τὴν πτωχείαν τὸ ἀπέδειξε μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἀπελάμβανε οὔτε τὰ ψίχουλα ποὺ ἔπιπταν ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ πλουσίου. **D** Ὅτι δὲ καὶ ἡ ἀσθένεια εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἴδιο ὕψος μὲ τὴν πτωχείαν, πέραν τοῦ ὁποίου δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ, καὶ τοῦτο τὸ ἐφανέρωσε μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ σκύλοι ἔγλυφαν τὰς πληγάς του. Τόσον ἐξησθενημένος ἦταν, ὥστε δὲν ἠμποροῦσεν οὔτε τοὺς σκύλους νὰ ἀπομακρύνῃ, ἀλλὰ ἦταν ζωντανὸς νεκρός, καὶ τοὺς ἔβλεπε νὰ ἔρχωνται κατεπάνω του χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ ἀμυνθῇ. Τόσο πολὺ εἶχαν ἀδυνατίσει τὰ μέλη του, τόσο πολὺ εἶχε φθαρῇ ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν, τόσο πολὺ εἶχε καταφαγωθῇ ἀπὸ τὴν δοκιμασίαν.

Εἶδες ὅτι ἄκρως ὑπερβολικῶς ἐπολιορκοῦσαν **E** τὸ σῶμα του ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀρρώστια; Ἐὰν λοιπὸν κάθε ἕνα ἀπ' αὐτὰ χωριστὰ εἶναι ἀφόρητον καὶ φοβερόν, πῶς δὲν εἶναι διαμάντι ὅποιος τὰ ὑποφέρει καὶ τὰ δύο μαζὶ συνηνωμένα; Πολλοὶ ἀρρωστοῦν πολλὰς φοράς, ἀλλὰ δὲν στεροῦνται τῆς ἀπαραιτήτου τροφῆς· ἄλλοι πάλιν ζοῦν μὲ ἐσχάτην πτωχείαν

ἀλλὰ ἔχουν ὅμως ὑγείαν, ἔτσι τὸ ἕνα γίνεται παρηγορία διὰ τὸ ἄλλο· ἐδῶ ὅμως συνυπῆρχαν καὶ τὰ δύο. Ἀλλ' ἴσως ἔχεις νὰ μοῦ δείξῃς κάποιον ποὺ εἶναι καὶ ἄρρωστος καὶ πτωχός. Ὄχι ὅμως 721 A καὶ εἰς τόσην μοναξιάν. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ ἀπὸ συγγενεῖς του δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ βοηθηθῇ, ὅμως θὰ ἠμποροῦσαν νὰ τὸν ἐλεήσουν αὐτοὶ ποὺ τὸν ἔβλεπαν, ἀφοῦ ἦταν εἰς κοινὴν θέαν. Τὰ βάσανα ὅμως ποὺ προείπαμεν τοῦ τὰ ἔκανε βαρύτερα ἡ ἀπουσία αὐτῶν ποὺ θὰ τὸν ἐβοηθοῦσαν.

Τὴν μοναξιὰν πάλιν τὴν ἔκανε νὰ φαίνεται ἀκόμη βαρύτερη τὸ ὅτι ἦταν ξαπλωμένος ἐμπρὸς εἰς τὴν πόρταν τοῦ πλουσίου. Διότι ἂν μὲν εὑρίσκετο εἰς τὴν ἔρημον ἢ εἰς ἀκατοίκητον τόπον καὶ ὑπέφερεν αὐτὰ καὶ δὲν τὸν ἔβλεπαν, δὲν θὰ ἐπονοῦσε τόσον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν θὰ εὑρίσκετο κανένας πλησίον, θὰ ἐπείθετο, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, νὰ ὑποφέρῃ μὲ ὑπομονὴν ὅσα τοῦ συνέβαιναν. Τὸ ὅτι ὅμως, ἐνῷ εὑρίσκετο μεταξὺ τόσον πολλῶν, B ποὺ ἐμεθοῦσαν καὶ εὐτυχοῦσαν, δὲν εἶχε οὔτε τὴν τυχαίαν φροντίδα ἀπὸ κανένα, τοῦτο τοῦ ἔκανε σκληροτέραν τὴν αἴσθησιν τῶν πόνων καὶ τοῦ ἐμεγάλωνε περισσότερον τὴν στενοχωρίαν. Διότι συμβαίνει νὰ πληγωνώμεθα ἀπὸ τὰς συμφορὰς ὄχι τόσον ὅταν δὲν ὑπάρχουν αὐτοὶ ποὺ θὰ μᾶς βοηθήσουν, ὅσον ὅταν ὑπάρχουν μὲν αὐτοί, δὲν θέλουν ὅμως νὰ ἁπλώσουν τὸ χέρι των. Τοῦτο ὑφίστατο καὶ ἐκεῖνος τότε, διότι δὲν εὑρίσκετο αὐτὸς ποὺ θὰ τὸν ἐπαρηγοροῦσε μὲ λόγια ἢ θὰ τὸν ἐβοηθοῦσε μὲ ἔργα, οὔτε φίλος, οὔτε γείτων, οὔτε συγγενής, οὔτε κανεὶς ἀπὸ ὅσους τὸν ἔβλεπαν ἀπὸ ὅλον ἐκεῖνο τὸ διεφθαρμένον σπίτι τοῦ πλουσίου.

10. C Ἐκτὸς αὐτῶν τοῦ προσέθετε ἀκόμη περισσότερον πόνον τὸ ὅτι ἔβλεπε τὸν ἄλλον νὰ εὐτυχῇ· ὄχι διότι ἦταν φθονερὸς ἢ κακός, ἀλλὰ διότι εἶναι φυσικὸν ὅλοι νὰ αἰσθανώμεθα τὰς συμφορὰς μας περισσότερον, ὅταν οἱ ἄλλοι εὐημεροῦν. Εἰς τὸν πλούσιον δὲ ὑπῆρχεν ἀκόμη καὶ κάτι ἄλλο ποὺ ἠμποροῦσε νὰ πληγώσῃ τὸν Λάζαρον. Δὲν ἔκανε δηλαδὴ μόνον ἡ σύγκρισις τῆς δυστυχίας του μὲ τὴν καλοπέρασιν ἐκείνου μεγαλυτέραν τὴν αἴσθησιν τῶν δεινῶν του, ἀλλὰ καὶ ἡ σκέψις ὅτι, ὁ μὲν πλούσιος, ἐνῷ ἔζοῦσε μὲ σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν, ἐπήγαινε εἰς ὅλα καλά, αὐτὸς ὅμως ποὺ ἔζοῦσε μὲ D ἀρετὴν καὶ καλωσύνην ὑπέφερε τὰ μεγαλύτερα δεινά. Ἔτσι λοιπὸν πάλιν ἡ στενοχωρία του ἐγίνετο ἀκόμη περισσότερον ἀπαρηγόρητος.

Διότι ἂν ὁ πλούσιος ἦταν δίκαιος, ἂν ἦταν ἥρως, ἂν ἦταν ἀξιοθαύμαστος ἄνθρωπος, ἂν ἦταν ἐνάρετος, δὲν θὰ τὸν ἐστενοχωροῦσε. Τώρα ὅμως ποὺ ἔζοῦσε μὲ κακίαν καὶ εἶχε φθάσει εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἁμαρτίας καὶ ἔδειχνε τόσην ἀπανθρωπίαν καὶ συμπεριεφέρετο ὅπως οἱ ἐχθροὶ καὶ τὸν ἐπροσπερνοῦσεν ὡσὰν νὰ ἦταν πέτρα, ἀδιάντροπα καὶ ἄσπλαγχνα, καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶχε τόσην καλοπέρασιν, σκέψου ὅτι ἦταν φυσικὸν νὰ πνίγῃ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τὴν ψυχὴν τοῦ πτωχοῦ ὡσὰν εἰς ἀλλεπάλληλα κύματα. Σκέψου τὸν Λάζαρον πῶς ᾐσθάνετο, ὅπως ἦταν φυσικόν, E ὅταν ἔβλεπε παρασίτους, κόλακας, δούλους νὰ ἀνεβαίνουν καὶ νὰ κατεβαίνουν, νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ ἐξέρχωνται, νὰ μεθοῦν, νὰ πηδοῦν καὶ νὰ καταγίνωνται μὲ κάθε εἴδους κτηνωδίαν. Διότι ὡσὰν νὰ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον μόνον δι' αὐτό, νὰ βλέπῃ δηλαδὴ τὰ ξένα ἀγαθά· ἔτσι ἦταν πεταγμένος εἰς τὴν πόρταν, καὶ τόσο μόνον ἔζοῦσε, ὅσον ἦταν ἀρκετὸν διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ αἰσθάνεται τὴν δυστυχίαν του· ὑφίστατο ναυάγιον μέσα εἰς τὸ λιμάνι, δίπλα ἀπὸ τὴν πηγὴν ἐκαίετο ἀπὸ φοβερὰν δίψαν.

Νὰ ἀναφέρω ἀκόμη καὶ κάποιο ἄλλο κακόν; Δὲν εἶχε νὰ ἴδῃ καὶ κανένα ἄλλον 722 A Λάζαρον. Διότι ἡμεῖς καὶ ἂν ἀκόμη ὑποφέρωμεν πολλὰ κακά, ὅμως ἠμποροῦμεν νὰ ἰδοῦμεν ἐκεῖνον καὶ νὰ αἰσθανθοῦμεν ἀρκετὴν παρηγορίαν καὶ νὰ νοιώσωμεν μεγάλην ἀνακούφισιν. Τὸ νὰ εὑρίσκωμεν δηλαδὴ ὁμοιοπαθεῖς εἰς τὴν δυστυχίαν μας, εἴτε εἰς τὴν πραγματικότητα εἴτε εἰς τὰς διηγήσεις, φέρει μεγάλην παρηγορίαν εἰς τοὺς πονεμένους. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔβλεπε κανένα ἄλλον ποὺ νὰ ἔχῃ πάθει τὰ ἴδια, μᾶλλον δὲ οὔτε εἶχεν ἀκούσει διὰ κανένα ἀπὸ τοὺς προγόνους του ποὺ νὰ ὑπέφερε τόσα πολλά. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ σκοτεινιάσῃ τὴν ψυχήν. Ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν ἠμποροῦσε τότε νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ ἐνόμιζεν ὅτι ὅλα τὰ παρόντα πράγματα περικλείονται μόνον εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, διότι αὐτὸς ἔζοῦσε πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς χάριτος. Ἐὰν λοιπὸν τώρα εἰς τὴν ἐποχήν μας μετὰ ἀπὸ τόσην θείαν γνῶσιν B καὶ μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας περὶ ἀναστάσεως καὶ περὶ τιμωριῶν ποὺ θὰ ὑποστοῦν ἐκεῖ οἱ ἁμαρτωλοί, καὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔχουν ἑτοιμασθῆ διὰ τοὺς δικαίους, μερικοὶ ζοῦν μὲ τόσην ἀπελπισίαν καὶ ταλαιπωρίαν, ὥστε οὔτε μὲ αὐτὰς τὰς προσδοκίας διορθώνονται, τί ἦταν φυσικὸν νὰ ὑποφέρῃ ἐκεῖνος, ποὺ εἶχε στερηθῆ καὶ αὐτὴν τὴν ἄγκυραν; Διότι ἐκεῖνος δὲν ἠμποροῦσε ποτὲ νὰ πιστεύῃ κάτι τέτοιο, ἐπειδὴ δὲν εἶχε φθάσει τότε ἀκόμη ἡ ἐποχὴ αὐτῆς τῆς διδασκαλίας. Ὑπῆρχεν ὅμως ἐκτὸς τούτων καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι καὶ ἡ φήμη του εἶχε διαβληθῆ μεταξὺ τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων.

Συνηθίζουν δηλαδὴ οἱ πολλοί, ὅταν βλέπουν μερικοὺς νὰ εὑρίσκωνται εἰς διαρκῆ ἀρρώστιαν καὶ εἰς τὰ μεγαλύτερα C βάσανα, νὰ μὴ ἔχουν δι' αὐτοὺς οὔτε καλὴν γνώμην, ἀλλὰ

κρίνουν διὰ τὴν ζωήν των ἀπὸ τὴν συμφοράν των καὶ πιστεύουν ὅτι ὁπωσδήποτε ταλαιπωροῦνται ἔτσι ἐξ αἰτίας τῆς κακίας των. Καὶ λέγουν καὶ πολλὰ ἄλλα ὅμοια μεταξύ των, ἀνόητα βέβαια, ἀλλ' ὅμως τὰ λέγουν· ὅτι δηλαδὴ ἂν αὐτὸς ἦταν φίλος τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ τὸν ἐγκατέλειπεν εἰς τὴν πτωχείαν οὔτε νὰ ταλαιπωρῆται ἀπὸ τὰ ἄλλα κακά.

Τὰ ἴδια λοιπὸν συνέβησαν καὶ εἰς τὸν Ἰὼβ καὶ εἰς τὸν Παῦλον. Εἰς τὸν Ἰὼβ δηλαδὴ ἔλεγαν· «Μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν κόπῳ, ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει, **D** Εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλούς, καὶ χεῖρας ἀσθενοῦς παρεκάλεσας, ἀσθενοῦντάς τε ἐξανέστησας ῥήμασι, γόνασί τε ἀδυνατοῦσι περιέθηκας θάρσος· νυνὶ δὲ ἥκει ἐπὶ σὲ πόνος, σὺ δὲ ἐσπούδακας, πότερον οὐχὶ ὁ φόβος σού ἐστιν ἐν ἀφροσύνῃ;» (Ἰὼβ 4, 2-6). Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει σημαίνει τοῦτο· ἐάν, λέγει, εἶχες κάνει κάποιο καλόν, δὲν θὰ ἐπάθαινες αὐτὰ ποὺ ἔπαθες, τώρα ὅμως πληρώνεις δι' ἁμαρτήματα καὶ παρανομίας. Καὶ αὐτὸ ἦταν ποὺ ἐπλήγωνε περισσότερον τὸν μακάριον Ἰώβ. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν Παῦλον τὰ ἴδια ἔλεγαν οἱ βάρβαροι. Ὅταν δηλαδὴ εἶδαν νὰ κρέμεται ἡ ὀχιὰ εἰς τὸ χέρι του δὲν ἐσκέφθησαν κάτι καλὸν δι' αὐτόν, ἀλλὰ ἐθεώρησαν, ὅτι εἶναι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τολμήσει τὰ μεγαλύτερα κακά. **E** Καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἔλεγαν. «Τοῦτον γάρ, λέγουν, ἐκ τῆς θαλάσσης σωθέντα ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν» (Πραξ. 28, 4). Καὶ τοῦτο βεβαίως εἶναι σύνηθες νὰ μᾶς στενοχωρῇ ἰδιαιτέρως. Ἀλλ' ὅμως ἂν καὶ τὰ κύματα ἦσαν τόσο μεγάλα καὶ ἐκτυποῦσαν τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο, δὲν ἐβυθίσθη τὸ σκάφος. Ἀλλά, ὡς ἐὰν εὑρίσκετο ἐντὸς καμίνου, καὶ παρὰ ταῦτα ᾐσθάνετο δροσιάν, ἔτσι ἐφιλοσοφοῦσεν ὁ Λάζαρος.

11. Δὲν ἐσκέφθη λοιπὸν μέσα του τίποτε ἀπ' αὐτὰ ποὺ συνηθίζουν νὰ λέγουν οἱ πολλοί, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ὁ πλούσιος, ἂν μέν, ὅταν ἀποθάνῃ, καταδικασθῇ καὶ ἐκτίσῃ τὴν τιμωρίαν, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἕνα πρὸς ἕνα, [723] **A** ἂν δὲ ἀπολαύσῃ καὶ ἐκεῖ τὰς ἰδίας τιμὰς τότε τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι δύο ἔναντι μηδενός. Ἢ μήπως δὲν τὰ διαλαλῆτε αὐτὰ σεῖς οἱ πολλοὶ εἰς τὰς ἀγοράς, καὶ δὲν τὰ εἰσάγετε εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰ κοσμικὰ θέατρα; Ἐντρέπομαι λοιπὸν καὶ κοκκινίζω ποὺ ἀναφέρω αὐτὰς τὰς λέξεις, ἀλλ' ὅμως εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὰς εἴπω, διὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε σεῖς ἀπὸ τὰ θορυβώδη γέλια καὶ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν βλάβην ποὺ προξενοῦν αὐταὶ αἱ λέξεις. Αὐτὰ τὰ λέγουν οἱ πολλοὶ πολλὰς φορὰς καὶ γελοῦν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εἶναι διαβολικὸν ἔργον, διὰ νὰ εἰσάγωνται εἰς τὴν ζωήν μας ἁμαρτωλαὶ διδασκαλίαι μὲ τὴν μορφὴν ἀστείων λέξεων. Διότι αὐτὰ τὰ ἀναφέρουν πολλοὶ συνεχῶς **B** καὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ εἰς

τὰς ἀγορὰς καὶ εἰς τὰ σπίτια, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τελείαν ἀπιστίαν καὶ ἐσχάτην τρέλλαν καὶ ἀξίζει διὰ γέλια καὶ ἁρμόζει εἰς παιδικὰ μυαλά. Τὸ νὰ λέγουν δηλαδὴ ὅτι ἴσως τιμωρηθοῦν οἱ κακοὶ μετὰ τὸν θάνατόν των, χωρὶς νὰ εἶναι τελείως βέβαιοι ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ τιμωρηθοῦν, δείχνει ὅτι δὲν πιστεύουν, ἀλλ' ἀμφιβάλλουν. Τὸ νὰ θεωροῦν δὲ ὅτι, ἂν καὶ τοῦτο συμβῇ —ποὺ θὰ συμβῇ ὁπωσδήποτε—, θὰ τύχουν τῆς ἰδίας ἀνταποδόσεως μὲ τοὺς δικαίους, αὐτὸ εἶναι τελεία ἀνοησία.

Τί λέγεις, εἰπέ μου; Ἐὰν μετὰ τὸν θάνατόν του τιμωρηθῇ ὁ πλούσιος ἕνα πρὸς ἕνα θὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα; Πῶς ὅμως θὰ ἐδικαιολογεῖτο αὐτό; Πόσα χρόνια δηλαδὴ **C** θέλεις νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ ἀπολαύσῃ τὰ χρήματά του; Θέλεις νὰ ὑποθέσωμεν ἑκατόν; Ἐγὼ ὅμως λέγω καὶ διακόσια καὶ διπλάσια ἀκόμη καί, ἂν θέλῃς, καὶ χίλια, πρᾶγμα ἀδύνατον· «Αἱ ἡμέραι γάρ, λέγει, τῶν ἐτῶν ἡμῶν, ὀγδοήκοντα ἔτη» (Ψαλμ. 89, 10). Ὅμως ἔστω καὶ χίλια. Μήπως ἠμπορεῖς, εἰπέ μου, νὰ μοῦ δείξῃς ἐδῶ ζωὴν ποὺ δὲν ἐτελείωσεν ἢ ποὺ δὲν γνωρίζει τέλος, ὅπως εἶναι ἡ ζωὴ τῶν δικαίων ἐκεῖ; Εἰπέ μου λοιπόν, ἐὰν κάποιος ζήσῃ ἑκατὸν χρόνια καὶ εἰς μίαν νύκτα βλέπῃ καλὸν ὄνειρον καὶ ἀπολαμβάνῃ μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὸν ὕπνον του, ἐνῷ βασανίζεται τὰ ἑκατὸν χρόνια, μήπως θὰ ἠμποροῦσε αὐτὸς νὰ ἰσχυρισθῇ δι' αὐτὸ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἕνα πρὸς ἕνα καὶ νὰ ἐξισώσῃ τὴν μίαν νύκτα τῶν ὀνείρων μὲ τὰ ἑκατὸν χρόνια; **D** Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἰσχυρισθῇ κανείς. Τοῦτο νὰ συλλογίζεσαι καὶ σὺ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν. Διότι ὅσον εἶναι ἕνα ὄνειρον πρὸς ἑκατὸν χρόνια, τὸ ἴδιο εἶναι καὶ ἡ παροῦσα ζωὴ πρὸς τὴν μέλλουσαν, μᾶλλον δὲ ἡ διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη. Ὅσον εἶναι μία μικρὰ σταγὼν εἰς τὸ ἀπέραντον πέλαγος, τόσον εἶναι τὰ χίλια χρόνια πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐκείνην δόξαν καὶ ἀπόλαυσιν. Καὶ τί περισσότερον θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ εἴπῃ, παρὰ ὅτι δὲν ἔχει τέρμα καὶ δὲν γνωρίζει τέλος καὶ ὅτι ὅσον διαφέρουν τὰ ὄνειρα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, τόσον διαφέρει ἡ παροῦσα κατάστασις ἀπὸ τὴν μέλλουσαν;

Ἐξ ἄλλου καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν ἐκείνην οἱ πονηροὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ **E** τιμωροῦνται καὶ ἀπὸ ἐδῶ. Διότι μὴ μοῦ εἴπῃς μόνον ὅτι αὐτὸς τρώγει εἰς πολυτελῆ τραπέζια, καὶ φορεῖ μεταξωτὰ ἐνδύματα, καὶ σέρνει κοπάδια ἀπὸ δούλους, καὶ κομπάζει εἰς τὰς ἀγοράς, ἀλλὰ ἄνοιξέ μου καὶ τὴν συνείδησίν του, καὶ θὰ ἴδῃς ἐκεῖ μεγάλην ταραχὴν διὰ τὰ ἁμαρτήματά του, συνεχῆ φόβον, χειμῶνα, τρικυμίαν. Εἶναι δηλαδὴ ὡσὰν νὰ γίνεται δικαστήριον καὶ ἀνεβαίνῃ ὁ νοῦς εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς συνειδήσεως, ὅπου καθισμένος ὡς δι-

καστής παρουσιάζει ὡσὰν δημίους τοὺς λογισμοὺς καὶ κρεμᾷ τὴν σκέψιν καὶ τὴν καταξεσχίζει διὰ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ φωνάζει δυνατά, χωρὶς νὰ ξέρῃ κανεὶς παρὰ μόνον αὐτὸς ποὺ τὰ ξέρει καὶ τὰ βλέπει ὅλα, ὁ Θεός.

724 A Διότι κι' αὐτὸς ποὺ μοιχεύει, ἀκόμη καὶ χίλιες φορὲς πλούσιος ἂν εἶναι, ἀκόμη κι' ἂν δὲν τὸν κατηγορῇ κανένας, ὁ ἴδιος δὲν σταματᾷ νὰ αὐτοκατηγορῆται ἐσωτερικῶς. Καὶ ἡ μὲν εὐχαρίστησις εἶναι πρόσκαιρος, ὁ δὲ πόνος διαρκής, φόβος καὶ τρόμος ἀπὸ παντοῦ, ὑποψία καὶ ἀγωνία. Φοβᾶται τὰ στενά, τρέμει ἀκόμη καὶ τὰς σκιάς, τοὺς δούλους του, ὅσους ξέρουν κι' ὅσους δὲν ξέρουν, τὴν ἀδικημένην γυναῖκα, τὸν ὑβρισμένον ἄνδρα. Περιφέρεται φορτωμένος τὸν ἄγριον κατήγορον, τὴν συνείδησιν, αὐτοκατακρίνεται καὶ δὲν ἠμπορεῖ οὔτε ἐπ' ὀλίγον νὰ ἀναπνεύσῃ. Διότι καὶ εἰς τὴν κλίνην καὶ εἰς τὸ τραπέζι καὶ εἰς τὴν B ἀγορὰν καὶ εἰς τὸ σπίτι, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, πολλὰς φορὰς καὶ εἰς τὰ ὄνειρα βλέπει τὰς εἰκόνας τῆς ἁμαρτίας, καὶ ζῇ τὴν ζωὴν τοῦ Κάϊν, στενάζει καὶ τρέμει εἰς τὴν γῆν καί, χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ κανείς, ἔχει πάντοτε συγκεντρωμένην ἐντὸς αὐτοῦ τὴν φωτιάν. Αὐτὸ ὑποφέρουν καὶ οἱ ἅρπαγες καὶ οἱ πλεονέκται, τὸ ἴδιο καὶ οἱ μέθυσοι καὶ γενικῶς ὅσοι ζοῦν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Διότι δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ ξεγελασθῇ ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον. Ἔτσι ὅταν δὲν ἀσκοῦμεν τὴν ἀρετήν, ὑποφέρομεν ἐπειδὴ δὲν τὴν ἀσκοῦμεν, ὅταν πάλιν ἀκολουθοῦμεν τὴν κακίαν, μόλις παύσῃ ἡ εὐχαρίστησις τῆς ἁμαρτίας, αἰσθανόμεθα τὸν πόνον.

C Ἂς μὴ λέγωμεν λοιπὸν ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα καὶ αὐτῶν ποὺ πλουτίζουν ἐδῶ καὶ ἁμαρτάνουν καὶ τῶν δικαίων ποὺ πληρώνονται ἐκεῖ εἶναι τὸ ἴδιο, ἕνα πρὸς ἕνα, ἀλλὰ δύο ἔναντι μηδενός. Διότι διὰ τοὺς δικαίους καὶ τὰ ἐκεῖ καὶ τὰ ἐδῶ παρέχουν μεγάλην εὐχαρίστησιν, οἱ πονηροὶ πάλιν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τιμωροῦνται. Ἐδῶ δηλαδὴ τιμωροῦνται μὲ τὴν ἀναμονὴν τῆς ἐκεῖ τιμωρίας, μὲ τὴν κακὴν φήμην ποὺ ἔχουν εἰς τὸν κόσμον καὶ μὲ τὸ ὅτι μὲ τὸ νὰ ἁμαρτάνουν καταστρέφουν τὴν ψυχήν των. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των ὑποφέρουν ἀφορήτους τιμωρίας. Οἱ δίκαιοι πάλιν ἂν καὶ ὑποφέρουν χιλιάδες βάσανα ἐδῶ, ὅμως τρέφονται μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας καὶ ἔχουν καθαρὰν τὴν εὐχαρίστησιν καὶ βεβαίαν καὶ σταθεράν. D Ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ θὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν χιλιάδες καλά, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸν Λάζαρον. Μὴ μοῦ λέγῃς λοιπὸν ὅτι ἦταν γεμᾶτος πληγάς, ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι ὅτι ἡ ψυχή, ἡ ὁποία εὑρίσκετο ἐντὸς αὐτοῦ, ἦταν πολυτιμοτέρα ἀπὸ ὅλο τὸ χρυσάφι. Καὶ ὄχι μόνον ἡ ψυχή, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα του, διότι ἀρετὴ τοῦ σώματος δὲν σημαίνει πολυσαρκίαν καὶ εὐρωστίαν, ἀλλὰ δύναμιν νὰ ὑποφέρῃ τόσα καὶ τέτοια βάσανα. Δὲν εἶναι δηλαδὴ ἀποκρουστικὸς αὐτὸς ποὺ τυχὸν ἔχει τέτοια τραύματα εἰς τὸ σῶμα του, ἀλλ' αὐτός, ποὺ ἔχει χιλιάδας πληγὰς εἰς τὴν ψυχήν του E καὶ ὅμως δὲν φροντίζει καθόλου δι' αὐτάς. Τέτοιος ἦταν ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, ποὺ ἦταν ἀπὸ μέσα γεμᾶτος τραύματα. Καὶ ὅπως οἱ σκύλοι ἔγλυφαν τὰ τραύματα τοῦ πτωχοῦ, ἔτσι καὶ οἱ δαίμονες τὰ τραύματα ἐκείνου. Καὶ ὅπως αὐτὸς ὁ Λάζαρος ἔζουσε χωρὶς φαγητόν, ἔτσι κι' ἐκεῖνος μὲ στέρησιν κάθε εἴδους ἀρετῆς.

12. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ γνωρίζομεν ὅλα αὐτὰ ἂς σκεπτώμεθα μὲ πίστιν καὶ ἂς μὴ λέγωμεν, ὅτι ἐὰν ἀγαποῦσε ὁ Θεὸς τὸν τάδε δὲν θὰ τὸν ἄφηνε νὰ γίνῃ πτωχός. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀπόδειξις ἀγάπης· «Ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱόν, ὃν παραδέχεται» (Παροιμ. 3, 12). 725 A Καὶ πάλιν· «Τέκνον, ἐὰν προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν, εὔθυνον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον» (Σοφ. Σειρ. 2, 1). Ἂς ἐκδιώξωμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, ἀπὸ τοὺς ἑαυτούς μας τὰς περιττὰς αὐτὰς προλήψεις καὶ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ δρόμου. Διότι, καθὼς λέγει, «αἰσχρότης καὶ μωρολογία καὶ εὐτραπελία μὴ ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν» (Ἐφεσ. 5, 4). Οὔτε ἡμεῖς λοιπὸν νὰ τὰ λέγωμεν αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἂν ἰδοῦμεν νὰ τὰ λέγουν νὰ τοὺς ἀποστομώσωμεν, νὰ θυμώσωμεν ἀγρίως, νὰ ἀντικρούσωμεν τὴν ἀδιάντροπον γλῶσσαν.

Εἰπέ μου λοιπόν, ἐὰν ἴδῃς κάποιον λήσταρχον νὰ περιέρχεται τοὺς δρόμους, νὰ παραμονεύῃ τοὺς περαστικούς, νὰ ἁρπάζῃ ὅ,τι εὑρίσκει εἰς τὰ χωράφια, B νὰ κρύβῃ εἰς σπήλαια καὶ κρυψῶνας χρυσάφι καὶ ἀσῆμι καὶ νὰ κατακρατῇ ἐκεῖ πολλὰ κοπάδια, καὶ νὰ ἔχῃ ἀποκτήσει ἀπὸ κάποιαν ληστείαν πολλὰ ἐνδύματα καὶ λάφυρα, σὲ ἐρωτῶ, τὸν καλοτυχίζεις δι' αὐτὸν τὸν πλοῦτον, ἢ τὸν λυπᾶσαι διὰ τὴν καταδίκην ποὺ πρόκειται νὰ ὑποστῇ; Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἔχῃ συλληφθῇ ἢ δὲν ἔχῃ παραδοθῇ εἰς τὰ χέρια τοῦ δικαστοῦ, ἢ δὲν ἐνεκλείσθη εἰς τὴν φυλακήν, οὔτε κατηγορήθη, οὔτε εὑρίσκεται ἐν ὄψει ἀποφάσεως, ἀλλὰ διασκεδάζει ἀκόμη καὶ μεθᾷ καὶ χαίρεται τὸν πολὺν πλοῦτον, δὲν τὸν καλοτυχίζομεν διὰ τὰ παρόντα καὶ ὅσα βλέπομεν, ἀλλὰ τὸν λυπούμεθα διὰ τὰ μέλλοντα καὶ αὐτὰ ποὺ τὸν περιμένουν.

C Αὐτὸ νὰ σκέπτεσαι καὶ δι' ὅσους πλουτίζουν καὶ πλεονεκτοῦν. Εἶναι λῃσταὶ ποὺ παραμονεύουν εἰς τοὺς δρόμους καὶ λῃστεύουν τοὺς περαστικούς, ποὺ κρύβουν εἰς τὰς ἀποθήκας των, ὡσὰν εἰς τὰ σπήλαια καὶ τὰς τρύπας, τὰς περιουσίας τῶν ἄλλων. Μὴ τοὺς καλοτυχίζωμεν λοιπὸν διὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ νὰ τοὺς λυπούμεθα διὰ τὰ μέλλοντα, διὰ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο δικαστήριον, διὰ τὰς ἀναποφεύκτους τιμωρίας.

διὰ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ποὺ πρόκειται νὰ τοὺς ὑποδεχθῇ. Καὶ ἐνῷ γνωρίζομεν ὅτι καὶ οἱ λῃσταὶ ξεφεύγουν πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων, ὅμως οὔτε διὰ τοὺς ἑαυτούς μας, οὔτε διὰ τοὺς ἐχθρούς μας δὲν θὰ ηὐχόμεθα τὴν ζωὴν ἐκείνων καὶ τὸν κατηραμένον πλοῦτον των. D Ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν ὅμως τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὅτι θὰ ξεφύγῃ κανείς, διότι ὁπωσδήποτε ὅλοι οἱ πλεονέκται καὶ ἅρπαγες θὰ προκαλέσουν τὴν αἰωνίαν των καταδίκην ποὺ δὲν ἔχει τέλος ὅπως βεβαίως καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος.

Ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, ὅλα αὐτὰ τὰ διδάγματα, ἂς μὴ καλοτυχίζωμεν τοὺς πλουσίους, ἀλλὰ τοὺς ἐναρέτους· ἂς μὴ λυπούμεθα τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλούς· ἂς μὴ βλέπωμεν τὰ παρόντα, ἀλλὰ νὰ σκεπτώμεθα τὰ μέλλοντα· ἂς μὴ ἐξετάζωμεν τὴν ἐξωτερικὴν περιβολὴν τοῦ καθενός, ἀλλὰ τὴν συνείδησίν του, καὶ ἐπιδιώκοντες τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν χαρὰν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰ κατορθώματα, E ἂς ζηλέψωμεν τὸν Λάζαρον καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ πτωχοί. Διότι αὐτὸς ὑπέμεινεν ὄχι μόνον ἕνα καὶ δύο καὶ τρεῖς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ πάρα πολλούς, ἐννοῶ τὴν πτωχείαν, τὴν ἀρρώστιαν, τὴν ἔλλειψιν ἀνθρώπων ποὺ θὰ τὸν ἐβοηθοῦσαν, τὸ ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ὑπέφερεν εἰς ἕνα σπίτι ποὺ ἠμποροῦσε νὰ σβήσῃ ὅλα του τὰ βάσανα καὶ ὅμως δὲν τοῦ εἶπαν οὔτε ἕνα παρηγορητικὸν λόγον, τὸ ὅτι ἔβλεπεν αὐτὸν ποὺ τὸν ἐπεριφρονοῦσε νὰ χαίρεται τόσην εὐχαρίστησιν καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ ἔζοῦσε καὶ μὲ κακίαν χωρὶς νὰ ὑφίσταται κανένα κακόν. 726 A Τὸ ὅτι δὲν ἔβλεπε καὶ κανένα ἄλλον Λάζαρον, τὸ ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ σκεφθῇ κάτι περὶ ἀναστάσεως, τὸ ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀναφερθέντα βάσανα εἶχε καὶ κακὴν φήμην, ἡ ὁποία προήρχετο ἀπὸ τὰς συμφοράς, τὸ ὅτι δὲν ἔβλεπε μόνον δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν καὶ τὸν πλούσιον εἰς τὴν ἀντίθετον, ἀλλ᾽ εἰς ὅλην του τὴν ζωήν.

Ποίαν ἀπολογίαν λοιπὸν θὰ ἔχωμεν, ὅταν, ἐνῷ αὐτὸς τὰ ὑπέφερε συγκεντρωμένα ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ μὲ τόσην γενναιότητα, ἡμεῖς οὔτε εἰς τὰ τὰ μισὰ ἀπ᾽ αὐτὰ ἀντέχωμεν; B Διότι δὲν ἠμπορεῖς νὰ δείξῃς οὔτε νὰ ἀναφέρῃς ἄλλον ποὺ νὰ ἔχῃ πάθει τόσα καὶ τέτοια κακά. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Χριστὸς τὸν ἐπρόβαλεν ὡς παράδειγμα, ὥστε εἰς ὁποια βάσανα κι᾽ ἂν πέσωμεν, νὰ βλέπωμεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπερβολικὴν θλῖψιν καὶ νὰ παίρνωμεν μεγάλην παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐκείνου. Εἶναι δηλαδὴ ὡσὰν κοινὸς διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης δι᾽ ὅσους ὑποφέρουν ὁποιοδήποτε κακὸν καὶ παρέχει τὴν εὐκαιρίαν εἰς ὅλους νὰ προσβλέπουν

εἰς αὐτὸν μὲ τὸ νὰ ὑπερβάλῃ ὅλους μὲ τὰ ὑπερβολικὰ παθήματά του.

C Ἀφοῦ εὐχαριστήσωμεν λοιπὸν τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν δι᾽ ὅλα αὐτά, ἂς κερδίσωμεν τὴν ἐκ τῆς διηγήσεως ὠφέλειαν, ἔχοντες αὐτὸν ὡς παράδειγμα συνεχῶς καὶ εἰς τὰς παρέας καὶ εἰς τὸ σπίτι καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ παντοῦ, καὶ ἂς ἐνοήσωμεν ἀκριβῶς ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς παραβολῆς αὐτῆς διὰ νὰ ἀντεπεξέλθωμεν εἰς τὰ παρόντα δεινὰ χωρὶς λύπην καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθά. Αὐτὰ εἴθε νὰ ἀξιωθοῦμεν ὅλοι μας μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἡ δόξα, ἡ τιμή, ἡ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

726 D ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΚΑΙ ΟΤΙ ΑΙ ΨΥΧΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΘΝΗΣΚΟΝΤΩΝ ΜΕ ΒΙΑΙΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΔΕΝ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΚΡΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ.

1. Ἐθαύμασα τὴν ἀγάπην σας ὅταν τὴν προηγουμένην φορὰν ἤρχισα τὸν λόγον περὶ τοῦ Λαζάρου, ἐπειδὴ καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ πτωχοῦ παρεδέχθητε καὶ τὴν σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν τοῦ πλουσίου κατεδικάσατε. Δὲν εἶναι λοιπὸν αὐτὰ μικρὰ δείγματα καλῆς διαθέσεως; Διότι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐφαρμόζωμεν τὴν ἀρετήν, τὴν ἐπαινοῦμεν ὅμως, E θὰ ἠμπορέσωμεν ὁπωσδήποτε νὰ τὴν ἐφαρμόσωμεν· καὶ ἂν δὲν ἀποφεύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν, τὴν κατηγοροῦμεν ὅμως, θὰ ἠμπορέσωμεν ὁπωσδήποτε νὰ τὴν ἀποφύγωμεν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδέχθητε μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ἐκεῖνα τὰ λόγια, ἐμπρὸς νὰ ἀναπτύξωμεν καὶ τὰ ὑπόλοιπα.

Τότε εἴδατε τὸν πτωχὸν εἰς τὴν πόρταν τοῦ πλουσίου, σήμερον τὸν βλέπετε εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Τὸν εἴδατε ποὺ τὸν ἔγλυφαν οἱ σκύλοι, τὸν βλέπετε ποὺ τὸν περιστοιχίζουν οἱ ἄγγελοι. Τὸ εἴδατε τότε εἰς τὴν πτωχείαν, τώρα τὸν βλέπετε εἰς τὴν εὐτυχίαν. Τὸν εἴδατε εἰς τὴν πεῖναν, τὸν βλέπετε εἰς μεγάλην ἀφθονίαν. Τὸν εἴδατε νὰ ἀγωνίζεται, τὸν βλέπετε νὰ στεφανώνεται. Εἴδατε τοὺς κόπους, βλέπετε τὰς ἀμοιβὰς καὶ πλούσιοι καὶ πτωχοί· 727 A οἱ μὲν πλούσιοι διὰ νὰ μὴ νομίζετε ὅτι ὁ πλοῦτος χωρὶς τὴν ἀρετὴν ἀξίζει κάτι, οἱ δὲ πτωχοὶ διὰ νὰ μὴ νομίζετε ὅτι εἶναι κάτι κακὸν ἡ πτωχεία. Καὶ εἰς τοὺς δύο ὑπῆρξεν αὐτὸς διδάσκαλος. Διότι ἐὰν δὲν ἀπηλπίσθη ἐκεῖνος ποὺ ἔζοῦσε εἰς τὴν πτωχείαν, πῶς θὰ συγχωρηθοῦν ὅσοι ἀπελπίζονται ἐνῷ ζοῦν εἰς τὸν πλοῦτον; Ἐὰν ἐκεῖνος, ὅταν ἐπεινοῦσε καὶ ἐβασανίζετο ἔδειχνεν εὐγνωμοσύνην, τί θὰ ἀπολογηθοῦν ὅσοι, ἐνῷ ζοῦν εἰς τὴν ἀφθονίαν, δὲν θέλουν νὰ πλησιάσουν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀρετήν; Οἱ πτωχοὶ πάλιν ποὺ ἀγανακτοῦν καὶ παραπονοῦνται διὰ τὴν πτωχείαν πῶς θὰ συγχωρηθοῦν, ὅταν αὐτὸς ποὺ

ἔζοῦσε εἰς τὴν πεῖναν καὶ τὴν ἀνέχειαν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν διαρκῆ ἀρρώστιαν, καὶ μάλιστα εἰς σπίτι πλουσίου, B περιφρονούμενος ἀπὸ ὅλους, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ ἰδῇ καὶ κάποιον ἄλλον ποὺ νὰ ὑπέφερε τὰ ἴδια, παρ' ὅλα αὐτὰ ἐφαίνετο ὅτι ἐπίστευεν εἰς τόσον μεγάλον βαθμόν;

Ἀπ' αὐτὸ λοιπὸν ἂς μάθωμεν νὰ μὴ καλοτυχίζωμεν ὅσους ἔχουν πλούτη, οὔτε νὰ λυπούμεθα τοὺς πτωχούς. Ἡ καλύτερα, διὰ νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι πλούσιος ἐκεῖνος ποὺ περιβάλλεται ἀπὸ πολλὰ πλούτη, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ δὲν χρειάζεται πολλά· οὔτε εἶναι πτωχὸς ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει τίποτε, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἐπιδιώκει πολλά. Τοῦτο πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς κανὼν τῆς πτωχείας καὶ τοῦ πλούτου. Ἂν ἴδῃς λοιπὸν κάποιον νὰ ἐπιδιώκῃ πολλά, νὰ θεωρῇς ὅτι αὐτὸς εἶναι πτωχότερος ἀπὸ ὅλους, κι' ἂν ἀκόμη κατέχῃ περισσότερα χρήματα ἀπὸ ὅλους. C Ἂν πάλιν ἴδῃς κάποιον ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ πολλά, νὰ τὸν θεωρῇς ὡς τὸν πλουσιώτερον ἀπὸ ὅλους, κι' ἂν ἀκόμη δὲν κατέχῃ τίποτε. Διότι εἶναι συνηθισμένον νὰ κρίνωμεν τὰς πτωχείας καὶ τὰ πλούτη ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῆς γνώμης καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ὄγκον τῆς περιουσίας. Ὅπως λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ὑγιὴς αὐτὸς ποὺ διψᾷ διαρκῶς, ἔστω καὶ ἂν ζῇ εἰς τὴν ἀφθονίαν ἢ εὑρίσκεται πλησίον τῶν ποταμῶν καὶ τῶν πηγῶν ἀφοῦ καίεται ὁλόκληρος (διότι ποῖον εἶναι τὸ ὄφελος ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων ὅταν μένῃ ἄσβεστον τὸ πάθος;), τὸ ἴδιο ἂς λέγωμεν καὶ διὰ τοὺς πλουσίους. Αὐτοὺς ποὺ πάντοτε ἐπιθυμοῦν καὶ διψοῦν διὰ τὰ ξένα οὐδέποτε νὰ τοὺς θεωροῦμεν ὑγιεῖς, οὔτε νὰ πιστεύωμεν ὅτι χαίρονται κάποιον πλοῦτον. Διότι αὐτὸς ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ D τὴν ἐπιθυμίαν του πῶς θὰ ζήσῃ ποτὲ μὲ εὐπορίαν κι' ἂν ἀκόμη περιβάλλεται ἀπὸ ὅλα; Αὐτοὶ ὅμως ποὺ ἀρκοῦνται εἰς τὰ ἰδικά των καὶ περιορίζονται μόνον εἰς ὅσα ἔχουν, χωρὶς νὰ ὑποβλέπουν τὰς ξένας περιουσίας, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πτωχότεροι ἀπὸ ὅλους, πρέπει νὰ θεωροῦμεν ὅτι εἶναι οἱ πλουσιώτεροι. Αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὰ ξένα, ἀλλὰ ἀγαπᾷ νὰ ἀρκῆται εἰς τὰ ἰδικά του εἶναι πλουσιώτερος ἀπὸ ὅλους. Ἀλλ' ἂν θέλετε, ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον θέμα. «Ἐγένετο», λέγει, «ἀποθανεῖν τὸν Λάζαρον καὶ ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων» (Λουκ. 16, 22).

Ἐδῶ θέλω νὰ διώξω ἀπὸ τὴν ψυχήν σας μίαν ἁμαρτωλὴν ἀντίληψιν. E Διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁπλοϊκωτέρους νομίζουν ὅτι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ποὺ ἀποθνήσκουν μὲ βίαιον θάνατον γίνονται δαίμονες. Δὲν συμβαίνει ὅμως αὐτό, ὄχι. Δὲν γίνονται δηλαδὴ δαίμονες αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθνησκόντων μὲ βίαιον θάνατον, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ποὺ ζοῦν εἰς τὰς ἁμαρ-

τίας· καὶ τοῦτο ὄχι ἐπειδὴ μεταβάλλεται ἡ οὐσία των, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διάθεσίς των μιμεῖται τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων. Τοῦτο λοιπὸν ἐφανέρωσεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅταν ἔλεγεν· «Ὑμεῖς τοῦ διαβόλου υἱοί ἐστε» (Ἰω. 8, 44). 728 A Τοὺς ὠνόμασεν υἱοὺς τοῦ διαβόλου· ὄχι ἐπειδὴ μετέπεσαν εἰς τὴν οὐσίαν ἐκείνου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔκαναν τὰ ἔργα αὐτοῦ· διὰ τοῦτο καὶ προσθέτει· «Τὰς γὰρ ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν» (Ἰω. 8, 44). Καὶ ὁ Ἰωάννης πάλιν ἔλεγε· «Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ» (Ματθ. 3, 7-9). Ἡ Γραφὴ δηλαδὴ συνηθίζει νὰ ὀνομάζῃ συγγενικὰς σχέσεις, ὄχι τὰς κατὰ φύσιν, ἀλλ' αὐτὰς ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν. Κατὰ τὴν Γραφὴν αὐτὸς ποὺ ὁμοιάζει εἰς τὴν συμπεριφορὰν μὲ ὡρισμένους ἄλλους ἀνθρώπους, εἶναι καὶ υἱὸς καὶ ἀδελφὸς αὐτῶν.

B 2. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον εἰσήγαγεν ὁ διάβολος τὴν ἁμαρτωλὴν αὐτὴν ἀντίληψιν; Ἐπειδὴ ἐπεχείρησε νὰ ὑποσκάψῃ τὴν δόξαν τῶν μαρτύρων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ μάρτυρες ἀποθνήσκουν μὲ βίαιον θάνατον, ἐπεχείρησε τοῦτο, διὰ νὰ διαδώσῃ κακὴν φήμην δι' αὐτούς. Αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ κατώρθωσε· διότι ἐκεῖνοι ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴν λαμπρότητά των, ἐπέτυχεν ὅμως κάτι ἄλλο χειρότερον, νὰ πείσῃ δηλαδὴ μὲ αὐτὰς τὰς ἀντιλήψεις τοὺς πλάνους ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν νὰ κατασφάζουν τὰ σώματα πολλῶν ἀνοήτων νέων μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ γίνουν δαίμονες καὶ νὰ τοὺς ὑπηρετοῦν πάλιν. Δὲν συμβαίνουν ὅμως αὐτά, ὄχι. Διατί λοιπὸν οἱ δαίμονες λέγουν, εἶμαι τοῦ τάδε μοναχοῦ ἡ ψυχή; Καὶ μόνον δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν τὸ πιστεύω, ἐπειδὴ τὸ λέγουν οἱ δαίμονες, διότι ἐξαπατοῦν αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἀκούουν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἂν καὶ ἔλεγαν τὴν ἀλήθειαν, ὅμως τοὺς ἀπεστόμωσε, διὰ νὰ μὴ λάβουν ἀφορμὴν καὶ ἀνακατέψουν πάλιν τὰ ψεύδη μὲ τὰς ἀληθείας καὶ γίνουν ἔτσι πιστευτοί. Ὅταν λοιπὸν ἔλεγαν «οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσί, καταγγέλλοντες ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας» (Πράξ. 16, 17), ἐταράχθη τὸ πνεῦμα του καὶ ἐπέπληξε τὸν Πύθωνα[4] καὶ τὸν διέταξε νὰ ἐξέλθῃ. Καὶ ὅμως ἔλεγαν κανένα κακόν; «Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν». Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ ἁπλοϊκοὶ δὲν ξέρουν πάντοτε νὰ ξεχωρίζουν D αὐτὰ ποὺ λέγουν οἱ δαίμονες, ἅπαξ διὰ παντὸς ἀπέκλεισε νὰ τοὺς πιστεύουν. Ἔξω ἀπὸ τοὺς ἀτί-

4. Πύθων· ἦταν φοβερὸς δράκων τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, υἱὸς τῆς γῆς. Ἐδῶ εἶναι ἡ προσωποποίησις τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος.

μους, λέγει, δὲν ἔχεις παρρησίαν, σιώπα, κλεῖσε τὸ στόμα σου, δὲν εἶναι δικαίωμά σου νὰ κηρύττῃς, τοῦτο εἶναι ἀξίωμα τῶν ἀποστόλων. Σιώπα, δὲν ἔχεις τιμήν, διότι ἁρπάζεις αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι ἰδικόν σου.

Τὸ ἴδιο ἔκαμε καὶ ὁ Χριστός. Τοῦ εἶπαν οἱ δαίμονες· σὲ γνωρίζομεν ποῖος εἶσαι, καὶ αὐτὸς τοὺς ἐπέπληξε μὲ μεγάλην σφοδρότητα καὶ μᾶς ἐδίδαξεν ἔτσι, νὰ μὴν πιστεύωμεν εἰς τίποτε τὸν δαίμονα, ἀκόμη κι' ἂν λέγῃ κάτι σωστόν. Ἀφοῦ λοιπὸν ξέρομεν ὅλα αὐτά, νὰ μὴ πιστεύωμεν ποτὲ εἰς τὸν δαίμονα, ἀλλὰ κι' ἂν ἀκόμη λέγῃ κάτι ἀληθινό, νὰ τὸν ἀποφεύγωμεν καὶ νὰ τὸν περιφρονοῦμεν. E Διότι τὰ ἀληθῆ καὶ σωτήρια δόγματα ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ πληροφορηθῇ μὲ ἀκρίβειαν ὄχι ἀπὸ τοὺς δαίμονας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν. Διὰ τὸ ὅτι λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ ψυχὴ ποὺ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ σῶμα νὰ καταντήσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δαιμόνων, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας» (Ρωμ. 6, 7), δηλαδὴ δὲν ἁμαρτάνει πλέον. Ἐὰν λοιπὸν ὁ διάβολος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν ψυχὴν ὅταν κατοικῇ εἰς τὸ σῶμα, εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσῃ οὔτε ὅταν θὰ ἀποχωρήσῃ. Πῶς ὅμως ἁμαρτάνουν, θὰ εἴπῃ κάποιος, ἀφοῦ δὲν ἐκβιάζονται; 729 A Ἑκουσίως καὶ μὲ τὴν θέλησίν των, καὶ μὲ τὸ νὰ παραδίδωνται μόναι των, χωρὶς νὰ ἐξαναγκάζωνται ἢ νὰ βασανίζωνται. Καὶ τοῦτο τὸ ἐβεβαίωσαν ὅλοι, ὅσοι κατενίκησαν τὰ πονηρεύματά του. Τὸν Ἰὼβ λοιπὸν ἂν καὶ τὸν ὑπέβαλεν εἰς τόσας ταλαιπωρίας, ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν πείσῃ νὰ εἴπῃ οὔτε ἕνα βλάσφημον λόγον.

Ἀπ' αὐτὰ εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ τὸ νὰ ὑπακούσωμεν καὶ τὸ νὰ μὴ ὑπακούσωμεν εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ διαβόλου ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ δὲν ἐξαναγκαζόμεθα οὔτε ὑποχρεούμεθα ἀπ' αὐτόν. Καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν παροῦσαν παραβολὴν εἶναι ὁλοφάνερον, ὅτι, ὅταν αἱ ψυχαὶ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ σῶμα, δὲν παραμένουν ἐδῶ, ἀλλ' ἀμέσως μεταφέρονται ἐκεῖ. Καὶ ἄκουε πῶς· «Ἐγένετο γὰρ αὐτόν», λέγει, «ἀποθανεῖν καὶ ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων» (Λουκ. 16, 22). Ὄχι δὲ μόνον B αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν αἱ ψυχαὶ μεταφέρονται ἐκεῖ. Καὶ τοῦτο πάλιν εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὴν περίπτωσιν ἄλλου πλουσίου, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἡ περιουσία του παρήγαγε πολλὰ ἀγαθά, ἐσκέφθη· «Τί ποιήσω; καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω» (Λουκ. 12, 18). Δὲν ὑπάρχει πιὸ ἄθλια ἀπ' αὐτὴν τὴν σκέψιν. Πράγματι ἐγκρέμισε τὰς ἀποθήκας του· διότι ἀποθῆκαι ἀσφαλεῖς δὲν εἶναι οἱ τοῖχοι, ἀλλ' αἱ κοιλίαι

τῶν πτωχῶν· αὐτὸς ὅμως ἄφησεν ἐκείνας τὰς ἀποθήκας καὶ ἠσχολεῖτο μὲ τοίχους. Τί εἶπε λοιπὸν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός; «Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἀπαιτοῦσι τὴν ψυχήν σου ἀπὸ σοῦ» (Λουκ. 12, 20).

Καὶ πρόσεξε· διὰ τὸν Λάζαρον λέγει ὅτι ἡ ψυχή του μετεφέρθη ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, τοῦ πλουσίου τὴν ψυχὴν τὴν ἀπαιτοῦν. Καὶ τὸν μὲν πλούσιον τὸν μετέφεραν ὡσὰν κατάδικον, τὸν Λάζαρον δὲ τὸν συνώδευσαν ὡς νικητήν. C Καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ στάδιον αὐτὸν ποὺ κατετραυματίσθη καὶ ἔχει καταματωθῆ τὸν στεφανώνουν κατόπιν καὶ τὸν ὑποδέχονται μὲ πολλὰς ἐπευφημίας αὐτοὶ ποὺ εὑρίσκονται πρὸ τοῦ σκάμματος καὶ τὸν ὁδηγοῦν εἰς τὸ σπίτι του μὲ χειροκροτήματα καὶ ζητωκραυγὰς καὶ θαυμασμόν, ἔτσι καὶ τὸν Λάζαρον τότε τὸν μετέφεραν ἄγγελοι. Ἐκείνου ὅμως τοῦ πλουσίου τὴν ψυχὴν τὴν ἀπαιτοῦσαν φοβεραὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἴσως εἶχαν σταλῆ δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν. Διότι ἡ ψυχὴ δὲν ἀναχωρεῖ μόνη της πρὸς ἐκείνην τὴν ζωήν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι καὶ δυνατόν. Ἐὰν δηλαδὴ διὰ νὰ μεταβῶμεν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἔχωμεν ἀνάγκην ὁδηγοῦ, πολὺ περισσότερον ἡ ψυχὴ ὅταν ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν, ἔχει ἀνάγκην ὁδηγῶν. Διὰ τοῦτο πολλὰς φορὰς ἀνεβαίνει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, D καὶ ἔπειτα ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὸ βάθος, καὶ φοβᾶται καὶ τρέμει, ὅταν πρόκειται νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὴν σάρκα.

Πάντοτε δηλαδὴ μᾶς κεντρίζει ἡ συνείδησίς μας διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἐκείνην τὴν ὥραν ποὺ πρόκειται νὰ μεταβῶμεν ἀπ' ἐδῶ διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἐκεῖ τὰς εὐθύνας καὶ τὸ φοβερὸν[5] δικαστήριον. Τότε, ἐὰν κανεὶς ἔκλεψεν, ἐὰν ἐπλεονέκτησεν, ἐὰν ἐξεμεταλλεύθη κάποιον, ἐὰν ἔγινεν ἀδίκως ἐχθρὸς κάποιου, ἐὰν ἔκαμεν ὁποιοδήποτε ἄλλο κακόν, ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων ξαναζωντανεύει καὶ στέκεται ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια καὶ κεντρίζει τὴν σκέψιν. Καὶ ὅπως οἱ φυλακισμένοι ζοῦν βέβαια πάντοτε E μὲ κατήφειαν καὶ στενοχωρίαν, ἰδιαιτέρως ὅμως κατὰ τὴν ἡμέραν ποὺ πρόκειται νὰ ἐξέλθουν καὶ νὰ ὁδηγηθοῦν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ δικαστηρίου, καὶ ἱστάμενοι ἐμπρὸς εἰς τὸ κιγκλίδωμα ἀκούουν τὴν φωνὴν τοῦ δικαστοῦ ἀπὸ μέσα καὶ παγώνουν ἀπὸ τὸν φόβον, καὶ δὲν εὑρίσκονται εἰς καλυτέραν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ στενοχωρεῖται βέβαια τότε ποὺ ἁμαρτάνει, πολὺ περισσότερον ὅμως ὅταν ἀποχωρισθῇ ἀπ' ἐδῶ καὶ πρόκειται νὰ μεταφερθῇ ἐκεῖ.

730 A 3. Σιωπᾶτε ποὺ ἀκούετε αὐτά; Περισσοτέραν χάριν σᾶς ὀφείλω δι' αὐτὴν τὴν σιωπὴν παρὰ διὰ τὰ χειροκροτήματα. Διότι τὰ μὲν χειροκροτήματα καὶ οἱ ἔπαινοι μοῦ προξενοῦν μεγαλυτέραν ὑπερηφάνειαν, ἡ σιωπή σας δὲ αὐτὴ σᾶς κάνει φρονιμωτέρους. Ξέρω ὅτι σᾶς στενοχωροῦν αὐτὰ ποὺ λέγω, ἀλλ' ἔχουν μεγάλο καὶ ἀπερίγραπτον κέρδος. Ἐκεῖνος ὁ πλούσιος ἐὰν εἶχε κάποιον ποὺ νὰ τὸν νουθετῇ δι' αὐτὰ καὶ ὄχι κόλακας, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐσυμβούλευαν πάντοτε δι' εὐχάριστα πράγματα καὶ τὸν παρέσυραν εἰς τὴν ἀσωτίαν, δὲν θὰ κατέληγεν εἰς αὐτὴν τὴν κόλασιν, δὲν θὰ ὑπέφερε τὰ ἀνυπόφορα βάσανα, δὲν θὰ ἐμετανοοῦσε μετὰ ἀπ' αὐτὰ χωρὶς νὰ εὑρίσκῃ ἀνακούφισιν. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλοι τοῦ ὡμιλοῦσαν πάντοτε δι' εὐχάριστα, τὸν παρέδωσαν εἰς τὴν φωτιάν. B Μακάρι νὰ ἦταν δυνατὸν νὰ φιλοσοφοῦμεν συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως δι' αὐτὰ καὶ νὰ ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς κολάσεως. Διότι λέγει· «Ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις σου μιμνήσκου τὰ ἔσχατά σου, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἁμάρτῃς» (Σοφ. Σειρ. 7, 36). Καὶ πάλιν· «Ἑτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα σου, καὶ παρασκευάζου πρὸς τὴν ὁδόν»[6] (Παροιμ. 24, 27). Ἐὰν ἔκλεψες ἀπὸ κάποιον κάτι, δῶσε το πίσω καὶ εἰπὲ ὅπως ὁ Ζακχαῖος· «Δίδωμι τετραπλασίονα τὰ ἁρπαγέντα» (Λουκ. 19, 8). Ἐὰν ἐσυκοφάντησες κάποιον, ἐὰν ἔγινες ἐχθρὸς κάποιου, συμφιλιώσου πρὶν ἀπὸ τὸ δικαστήριον. Ὅλα ξεκαθάρισέ τα ἐδῶ διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃς ἐκεῖνο τὸ βῆμα χωρὶς δυσκολίας.

Μέχρις ὅτου εὑρισκόμεθα ἐδῶ ἔχομεν καλὰς ἐλπίδας. Ὅταν ὅμως φύγωμεν δι' ἐκεῖ, δὲν ἔχομεν πλέον τὴν δυνατότητα C νὰ μετανοήσωμεν, οὔτε νὰ καθαρισθῶμεν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν συνεχῶς πρέπει νὰ παρασκευαζώμεθα διὰ τὴν ἀπ' ἐδῶ ἀναχώρησιν. Τί θὰ γίνῃ λοιπόν, ἂν θελήσῃ ὁ Κύριος νὰ μᾶς καλέσῃ ἀπόψε; Τί ἂν αὔριον; Τὸ μέλλον δηλαδὴ εἶναι ἄγνωστον, διὰ νὰ ζῶμεν διαρκῶς μὲ ἀγωνίαν καὶ νὰ ἑτοιμαζώμεθα διὰ τὸ ταξεῖδι ἐκεῖνο, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ὁ Λάζαρος πάντοτε ἔζουσε μὲ ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν. Δι' αὐτὸ καὶ μετεφέρετο μὲ τόσην τιμήν. Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη, ὡσὰν νὰ ἦταν ἡ ψυχὴ θαμμένη εἰς τὸ σῶμα, ὡς εἰς τὸ μνῆμα, καὶ περιέφερε τὸν τάφον της, δηλαδὴ τὴν σάρκα. Διότι ὡσὰν νὰ ἦταν δεμένος μὲ κάποιαν ἅλυσιδα εἰς τὴν μέθην καὶ τὴν λαιμαργίαν, D ἔτσι κατέστησεν ἄπρακτον τὴν ψυχήν του καὶ νεκράν.

Μὴ προσπεράσῃς, ἀγαπητέ, χωρὶς προσοχὴν τὸ «ἐτάφη», ἀλλὰ φαντάσου ἐδῶ τὰ ἀσημένια τραπέζια, τὰς κλίνας, τὰ χαλιά, τὰ καλύμματα, ὅλα ὅσα εὑρίσκοντο εἰς τὸ σπίτι, τὰ μύρα, τὰ ἀρώματα, τὸ ἄφθονον κρασί, τὰς ποικιλίας τῶν φαγητῶν, τὰ μυρωδικά, τοὺς μαγείρους, τοὺς κόλακας, τοὺς δο-

6. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ αἱ παροιμίαι γράφουν «πρὸς τὸν ἀγρόν».

ρυφόρους, τοὺς δούλους καὶ ὅλην τὴν ὑπόλοιπον πολυτέλειαν ποὺ ἔσβησε καὶ ἐμαράνθη. Ὅλα ἔγιναν στάχτη, ὅλα καπνὸς καὶ σκόνη, θρῆνοι καὶ ὀδυρμοί, χωρὶς πλέον νὰ ἠμπορῇ κανεὶς νὰ βοηθήσῃ, οὔτε τὴν ψυχὴν ποὺ ἀνεχώρησε νὰ ἐπαναφέρῃ. **E** Τότε ἐφάνη ἡ δόξα τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς μεγάλης περιουσίας. Διότι ὕστερα ἀπὸ τόσην καλοπέρασιν ἀναχωροῦσε γυμνὸς καὶ μόνος, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ πάρῃ μαζί του ἀπ' ἐδῶ τίποτε ἀπὸ τὰ τόσα πλούτη, ἀλλ' ἔφευγεν ἔρημος καὶ ἀπροστάτευτος. Καὶ δὲν εὑρέθη ἐκεῖ κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ὑπηρέτησαν διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ, νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν καταδίκην καὶ τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ἀπεχωρίσθη ἀπὸ ὅλους καὶ ἐγκατελείφθη ἐκεῖ διὰ νὰ ὑπομένῃ μόνος του τὰς ἀφορήτους τιμωρίας. Πράγματι πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. 731 **A** Ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε· τὸ δὲ ρῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα (Ἡσ. 40, 6-8).

Ἦλθεν ὁ θάνατος καὶ τὰ ἔσβησεν ὅλα· καὶ ὡσὰν αἰχμάλωτον σκυμμένον κάτω ἔτσι τὸν μετέφερεν, ἐντροπιασμένον, χωρὶς θάρρος, τρέμοντα, φοβισμένον, ὡσὰν νὰ ἀπήλαυσεν ὅλην ἐκείνην τὴν εὐτυχίαν ὅπως εἰς τὰ ὄνειρα. Καὶ τώρα ὁ πλούσιος ἔγινε δοῦλος τοῦ πτωχοῦ, καὶ εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὸ τραπέζι ἐκείνου, ποὺ κάποτε ἀπέθνησκεν ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ ἦταν **B** ἐκτεθειμένος ἐμπρὸς εἰς τὰ στόματα τῶν σκύλων. Τὰ πράγματα ἤλλαξαν καὶ ἔμαθαν ὅλοι ποῖος ἦταν ὁ πλούσιος καὶ ποῖος ὁ πτωχὸς καὶ ὅτι ὁ μὲν Λάζαρος ἦταν πλουσιώτερος ἀπὸ ὅλους, αὐτὸς δὲ ὁ πλούσιος ὁ πτωχότερος ὅλων. Ὅπως δηλαδὴ ἀκριβῶς εἰς τὰ θέατρα, ὅπου ἐμφανίζονται μερικοὶ εἰς τὴν σκηνὴν μὲ προσωπεῖα βασιλέων καὶ στρατηγῶν καὶ ρητόρων καὶ σοφιστῶν καὶ στρατιωτῶν, χωρὶς βεβαίως κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς νὰ εἶναι πράγματι κάτι τέτοιο, ἔτσι καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ ἡ πτωχεία καὶ ὁ πλοῦτος εἶναι προσωπεῖα μόνον. Ὅπως λοιπὸν ὅταν κάθεσαι εἰς τὸ θέατρον καὶ ἰδῇς κάποιον ἀπὸ ὅσους παίζουν εἰς τὴν σκηνὴν νὰ ἔχῃ προσωπεῖον βασιλέως, δὲν τὸν καλοτυχίζεις οὔτε πιστεύεις ὅτι εἶναι βασιλεὺς οὔτε καὶ θὰ εὐχόσουν νὰ γίνῃς ὡσὰν αὐτόν· **C** ἀλλ' ἐπειδὴ γνωρίζεις ὅτι εἶναι κάποιος ἀπὸ τὸ πλῆθος, ποὺ ἴσως πλέκει σχοινιά, ἢ ποὺ εἶναι χαλκουργός, ἢ κάτι ἄλλο παρόμοιον, δὲν τὸν καλοτυχίζεις διὰ τὸ προσωπεῖον καὶ τὴν στολήν, οὔτε κρίνεις ἀπ' αὐτὰ τὴν ζωήν του, ἀλλὰ τὸν περιφρονεῖς διὰ τὴν ἄλλην μηδαμινότητά του. Ἔτσι καὶ ἐδῶ, ὡσὰν νὰ κάθεσαι εἰς τὸ θέατρον, δηλαδὴ τὸν κόσμον, καὶ βλέπεις νὰ παίζουν εἰς τὴν σκηνήν, ὅταν ἰδῇς πολλοὺς πλουσίους, μὴ πιστεύῃς ὅτι εἶναι πράγματι πλούσιοι, ἀλλ' ὅτι φοροῦν τὰ προσωπεῖα πλουσίων.

Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ ἐπάνω εἰς τὴν σκηνὴν παριστάνει τὸν βασιλέα καὶ τὸν στρατηγόν, πολλὰς φορὰς συμβαίνει νὰ εἶναι δοῦλος, ἢ κάποιος ἀπ' αὐτοὺς ποὺ πωλοῦν εἰς τὰς ἀγορὰς σῦκα ἢ σταφύλια, **D** ἔτσι καὶ αὐτὸς ὁ πλούσιος πολλὰς φορὰς συμβαίνει νὰ εἶναι ὁ πτωχότερος ἀπὸ ὅλους. Διότι ἂν τοῦ ἀφαιρέσῃς τὸ προσωπεῖον καὶ ξεδιπλώσῃς τὴν συνείδησίν του καὶ εἰσέλθῃς εἰς τὴν σκέψιν του, θὰ εὕρῃς ἐκεῖ μεγάλην πτωχείαν ἀπὸ ἀρετὴν καὶ ὅτι εἶναι ὁ πιὸ ἀνάξιος τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως λοιπὸν εἰς τὰ θέατρα ὅταν βραδυάσῃ καὶ ἀποχωρήσουν οἱ θεαταί, αὐτοὶ ποὺ ἐφαίνοντο εἰς τὴν σκηνὴν ὡς βασιλεῖς καὶ στρατηγοί, ἐξέρχονται χωρὶς προσωπεῖα καὶ φαίνονται τί εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα, ἔτσι καὶ τώρα, ὅταν ἔρχεται ὁ θάνατος καὶ τελειώνει τὸ θέατρον, βγάζουν ὅλοι τὰ προσωπεῖα τοῦ πλούτου καὶ τῆς πτωχείας καὶ φεύγουν διὰ τὴν ἄλλην ζωήν. Καὶ τώρα ποὺ ἐκεῖ κρίνονται μόνον ἀπὸ τὰ ἔργα των, **E** φαίνονται ποῖοι εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα πλούσιοι, ποῖοι πτωχοί, ποῖοι ἔντιμοι, ποῖοι δὲ ἀσήμαντοι.

4. Πολλὰς φορὰς λοιπὸν συμβαίνει κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐδῶ πλουσίους νὰ ἀποδειχθῇ ἐκεῖ ὁ πτωχότερος ὅλων, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ὁ πλούσιος. Διότι ὅταν ἦλθε τὸ βράδυ, δηλαδὴ ὁ θάνατος, καὶ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ θέατρον τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ ἔβγαλε τὸ προσωπεῖον, ἐφάνη ἐκεῖ ὡς ὁ πτωχότερος ἀπὸ ὅλους, καὶ τόσον πτωχός, ὥστε δὲν εἶχε οὔτε μίαν σταγόνα νερό, ἀλλὰ ἐπαρακαλοῦσε δι' αὐτήν, καὶ οὔτε αὐτὴ ἡ παράκλησίς του ἱκανοποιήθη. Τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ πτωχότερον ἀπ' αὐτὴν τὴν πτωχείαν; Καὶ ἄκουε πῶς· Ἐσήκωσε λοιπὸν τὰ μάτια του καὶ εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «Πάτερ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον 732 **A** Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ ἐπιστάξῃ τῷ στόματί μου» (Λουκ. 16, 24). Βλέπεις πόση εἶναι ἡ θλῖψις; Ὅταν ἦταν δίπλα του τὸν ἀπέφευγε, καὶ τώρα ποὺ εἶναι μακρυὰ τὸν φωνάζει. Αὐτὸν ποὺ ὅταν εἰσήρχετο καὶ ἐξήρχετο δὲν ἔβλεπεν, τὸν ἴδιον βλέπει τώρα πολὺ καθαρά, ἂν καὶ εὑρίσκεται μακρυά. Διατί λοιπὸν τὸν βλέπει;

Ἴσως αὐτὸς ὁ πλούσιος νὰ εἶπεν πολλὰς φορὰς καθ' ἑαυτόν· τί ἀνάγκην ἔχω ἀπὸ εὐλάβειαν καὶ ἀρετήν; Ὅλα μοῦ τρέχουν ὡσὰν ἀπὸ πηγάς, ἀπολαμβάνω μεγάλον πλοῦτον καὶ καλοπέρασιν, τίποτε ἀναπάντεχον δὲν μοῦ ἔρχεται, διατί νὰ ἀκολουθῶ τὴν ἀρετήν; Αὐτὸς ὁ πτωχὸς ποὺ ζῇ μὲ δικαιοσύνην καὶ εὐσέβειαν ὑποφέρει χιλιάδες βάσανα. Αὐτὰ λοιπὸν καὶ τώρα τὰ λέγουν **B** πολλοὶ ἐπανειλημμένως. Διὰ νὰ ξερριζωθοῦν λοιπὸν τελείως αὐταὶ αἱ ἁμαρτωλαὶ διδασκαλίαι, τοῦ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὑπάρχει τιμω-

ρία, καὶ διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κόπους τιμὴ καὶ στέφανος. Δὲν τὸν εἶδεν ὅμως ὁ πλούσιος μόνον δι᾿ αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ πάθῃ καὶ αὐτὸς τώρα ὅ,τι ἔπαθεν ὁ πτωχός, καὶ μάλιστα εἰς πολὺ μεγαλύτερον βαθμόν. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὸ νὰ κάθεται ἐκεῖνος εἰς τὴν πόρταν τοῦ πλουσίου καὶ νὰ βλέπῃ τὰ ξένα ἀγαθὰ τοῦ ἔκανε βαρύτερα τὰ βάσανα, ἔτσι ἐγίνετο καὶ εἰς αὐτὸν σκληροτέρα ἡ τιμωρία τώρα ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὴν κόλασιν καὶ ἔβλεπε τὴν εὐτυχίαν τοῦ Λαζάρου. Κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ τιμωρία ἦταν πιὸ ἀνυπόφορος ὄχι λόγῳ τῆς φύσεως τῶν βασάνων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν σύγκρισιν πρὸς τὴν τιμὴν ἐκείνου. **C** Καὶ ὅπως ὅταν ἐδίωξεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν παράδεισον τὸν ἔβαλε νὰ κατοικήσῃ ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὸν παράδεισον, διὰ νὰ τοῦ ἀνανεώνῃ τὴν λύπην ἡ διαρκὴς θέα του καὶ νὰ τοῦ καθιστᾷ ἔτσι ζωηροτέραν τὴν αἴσθησιν τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἔχασε, ἔτσι καὶ τοῦτον τὸν ἐτοποθέτησεν ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Λάζαρον, διὰ νὰ βλέπῃ ἀπὸ ποῖα ἀγαθὰ ἐστέρησεν ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του. Σοῦ ἔστειλα, λέγει, εἰς τὴν πόρταν σου τὸν πτωχὸν Λάζαρον, διὰ νὰ σοῦ χρησιμεύσῃ ὡς διδάσκαλος ἀρετῆς καὶ εὐκαιρία διὰ φιλανθρωπίαν· σὺ ὅμως ἐπεριφρόνησες τὸ κέρδος καὶ δὲν ἠθέλησες νὰ ἐκμεταλλευθῇς ὅπως ἔπρεπε τὴν ἀφορμὴν τῆς σωτηρίας· χρησιμοποίησέ τον λοιπὸν τώρα ὡς ἀφορμὴν μεγαλυτέρας καταδίκης καὶ τιμωρίας.

D Ἀντιλαμβανόμεθα λοιπὸν ἀπ᾿ αὐτὰ ὅτι ὅλοι, ὅσοι περιφρονοῦνται καὶ ἀδικοῦνται ἀπὸ ἡμᾶς, θὰ σταθοῦν τότε ἀκριβῶς ἐμπρός μας. Καὶ ὅμως αὐτὸς δὲν ἠδικήθη καθόλου ἀπὸ τὸν πλούσιον, διότι ὁ πλούσιος δὲν τοῦ ἐπῆρε τὰ χρήματά του· δὲν τοῦ ἔδωσεν ὅμως ἀπὸ τὰ ἰδικά του. Ἐὰν λοιπόν, ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἔδωσεν ἀπὸ τὰ ἰδικά του τὸν ἔχει τώρα κατήγορον ὡς μὴ ἐλεηθέντα, αὐτὸς ποὺ ἔκλεψε τὰ ξένα ποίαν συγγνώμην θὰ ἀξιωθῇ, ἀφοῦ θὰ τὸν ἔχουν ἀπὸ παντοῦ περικυκλωμένον οἱ ἀδικημένοι; Διότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη μαρτύρων, οὔτε κατηγόρων, οὔτε ἀποδείξεων, οὔτε τεκμηρίων, ἀλλὰ αἱ ἴδιαι αἱ πράξεις μας, ὅπως ἀκριβῶς τὰς διεπράξαμεν, θὰ παρουσιασθοῦν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μας.

Ἰδοὺ λοιπόν, λέγει, ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔργα **E** αὐτοῦ· διότι καὶ τὸ νὰ μὴ δίδῃς ἀπὸ ὅσα ἔχεις καὶ αὐτὸ εἶναι ἁρπαγή. Καὶ ὡσὰν νὰ σᾶς φαίνεται παράξενον αὐτὸ ποὺ λέγω· μὴ ἀπορῆτε ὅμως, διότι ἐγὼ θὰ σᾶς προσκομίσω μαρτυρίαν ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς ποὺ λέγει, ὅτι ὄχι μόνον τὸ νὰ ἁρπάζῃς τὰ ξένα, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ δίδῃς ἀπὸ ὅσα ἔχεις εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ αὐτὸ εἶναι κλοπὴ καὶ πλεονεξία καὶ ἀποστέρησις. Ποία λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ἡ μαρτυρία; Ὁ Θεὸς κατηγορεῖ τοὺς Ἰουδαίους διὰ τοῦ προφήτου καὶ λέγει· «Ἐξήνεγκεν ἡ γῆ

τὰ ἐκφόρια αὐτῆς, καὶ οὐκ εἰσηνέγκατε τὰ ἐπιδέκατα· ἀλλ᾿ ἡ ἁρπαγὴ τοῦ 793 **A** πτωχοῦ ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν» (Μαλ. 3, 10). Ἐπειδή, λέγει, δὲν ἐδώσατε τὰς συνηθισμένας προσφοράς, ἐκλέψατε τὰ τοῦ πτωχοῦ. Αὐτὸ τὸ λέγει διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς πλουσίους ὅτι κατέχουν τὰς περιουσίας τῶν πτωχῶν, ἀκόμη κι᾿ ἂν αὐταὶ εἶναι πατρικὴ κληρονομία, ἢ ἔχουν συγκεντρώσει τὰ χρήματα ἀπὸ ἄλλας πηγάς.

Εἰς ἄλλο πάλιν σημεῖον λέγει· «Μὴ ἀποστερήσῃς τὴν ζωὴν τοῦ πτωχοῦ» (Σοφ. Σειρ. 4, 1). Αὐτὸς βέβαια ποὺ ἀποστερεῖ, ἀποστερεῖ τὰ ξένα· διότι ἀποστέρησις εἶναι τὸ νὰ παίρωμεν τὰ ξένα καὶ νὰ τὰ ἐξουσιάζωμεν. Καὶ ἀπ᾿ αὐτὸ λοιπὸν διδασκόμεθα, ὅτι, ὅταν δὲν δίδωμεν ἐλεημοσύνην θὰ τιμωρηθοῦμεν τὸ ἴδιο, ὅπως καὶ οἱ ἀποστεροῦντες. Τὰ χρήματα δηλαδὴ ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριον, ἀπὸ ὁπουδήποτε καὶ ἂν τὰ συλλέξωμεν, καὶ ὅταν τὰ **B** δώσωμεν εἰς ὅσους ἔχουν ἀνάγκην, θὰ ἐπιτύχωμεν μεγάλο κέρδος. Καὶ δι᾿ αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἐπέτρεψεν εἰς ἐσένα ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃς περισσότερα, ὄχι διὰ νὰ τὰ ἐξοδεύῃς εἰς τὴν πορνείαν καὶ τὴν μέθην καὶ τὴν πολυφαγίαν καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν ρούχων ἢ εἰς ἄλλην ἀνοησίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ κατανείμῃς εἰς αὐτοὺς ποὺ τὰ ἔχουν ἀνάγκην. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἕνα ταμίας, ἐὰν πάρῃ τὰ χρήματα τοῦ βασιλέως, καὶ ἐγκαταλείψῃ αὐτοὺς εἰς τοὺς ὁποίους διετάχθη νὰ τὰ μοιράσῃ, καὶ τὰ καταναλώσῃ διὰ ἰδικήν του ἀνοησίαν, θὰ λογοδοτήσῃ καὶ θὰ καταστραφῇ, ἔτσι καὶ κάθε πλούσιος εἶναι ἕνας ταμίας τῶν χρημάτων ποὺ πρέπει νὰ διανεμηθοῦν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἔχει ἐντολὴν νὰ τὰ μοιράσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐκ τῶν συνανθρώπων του. Ἂν λοιπὸν καταναλώσῃ διὰ τὰς ἀνάγκας του περισσότερα **C** ἀπὸ ὅσα πρέπει, θὰ λογοδοτήσῃ βαρύτατα ἐκεῖ. Διότι ὅσα ἔχει δὲν εἶναι ἰδικά του, ἀλλὰ τῶν συνανθρώπων του.

3. Νὰ τὰ προσέχωμεν λοιπὸν αὐτὰ ὡσὰν ξένα διὰ νὰ γίνουν ἰδικά μας. Πῶς ὅμως θὰ τὰ προσέξωμεν ὡς ξένα; Ὅταν δὲν τὰ ἐξοδεύωμεν εἰς περιττὰς ἀνάγκας, οὔτε μόνον εἰς ἰδικάς μας ἀνάγκας, ἀλλὰ τὰ διαμοιράζωμεν εἰς τὰ χέρια τῶν πτωχῶν. Καὶ ἂν εἶσαι πλούσιος καὶ ἐξοδεύῃς κάτι περισσότερον ἀπὸ τὰς ἀνάγκας σου θὰ λογοδοτήσῃς διὰ τὰ χρήματα ποὺ σοῦ ἔχουν ἐμπιστευθῆ. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰ μεγάλα ἀρχοντικά. Πολλοὶ δηλαδὴ ἐμπιστεύονται τὰ ταμεῖα των εἰς τοὺς δούλους των. Οἱ διαχειρισταὶ ὅμως αὐτοὶ φυλάσσουν **D** αὐτὰ ποὺ τοὺς ἐμπιστεύονται καὶ δὲν κάνουν κατάχρησιν αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ διαμοιράζουν εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ διατάξῃ ὁ κύριός των καὶ ὅταν διατάξῃ. Αὐτὸ κάμε καὶ σύ. Διότι ἐπῆρες περισσότερα ἀπὸ ἄλλους καὶ τὰ ἐδέχθης ὄχι διὰ

νὰ τὸ ἐξοδεύσῃς μόνος, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃς καλὸς οἰκονόμος διὰ τοὺς ἄλλους.

Πρέπει ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τοῦτο. Διατί βλέπει τὸν Λάζαρον ὄχι δίπλα ἀπὸ κάποιον ἄλλον δίκαιον, ἀλλ' εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ; Ὁ Ἀβραὰμ ἦτο φιλόξενος. Διὰ νὰ τοῦ γίνῃ λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὁ ἔλεγχος διὰ τὴν ἀφιλοξενίαν του, διὰ τοῦτο τὸν βλέπει μὲ ἐκεῖνον. Ὁ Ἀβραὰμ δηλαδὴ ἐπροσκαλοῦσε καὶ τοὺς περαστικοὺς εἰς τὸ σπίτι του. E αὐτὸς ὅμως ἐπεριφρονοῦσε καὶ αὐτὸν ποὺ εὑρίσκετο μέσα εἰς αὐτό, καί, ἐνῷ εἶχε τόσον θησαυρὸν καὶ εὐκαιρίαν σωτηρίας, καθημερινῶς τὸν ἐπροσπερνοῦσε καὶ δὲν ἐχρησιμοποίησεν ὅπως ἔπρεπε τὴν προστασίαν τοῦ πτωχοῦ. Ὁ πατριάρχης ὅμως δὲν ἦταν τέτοιος, ἀλλὰ τὸ τελείως ἀντίθετον. Ἐκάθητο ἐμπρὸς εἰς τὴν πόρταν καὶ ἐψάρευεν ὅλους τοὺς διερχομένους· καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ ψαρᾶς ποὺ ρίχνει τὸ δίκτυον εἰς τὴν θάλασσαν συνήθως ἀνασύρει ψάρια, κάποτε ὅμως ἀνασύρει καὶ χρυσάφι καὶ μαργαριτάρια, ἔτσι κι' αὐτός, ἐνῷ ἐψάρευε ἀνθρώπους, 734 A κάποτε ἐπέτυχε καὶ ἀγγέλους. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι ὅτι τὸ ἐπέτυχε χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος συμβουλεύει μὲ ἔκπληξιν καὶ λέγει· «Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ γὰρ ταύτης ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους» (Ἑβρ. 13, 2). Καὶ ὀρθῶς εἶπεν «ἔλαθον»· διότι ἐὰν τοὺς ἐγνώριζε καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ὑπεδέχετο μὲ τόσην εὐχαρίστησιν, δὲν ἦταν κάτι τὸ σπουδαῖον καὶ ἀξιοθαύμαστον. Ὅλος ὅμως ὁ ἔπαινος τοῦ ἀξίζει, διότι ἐνῷ δὲν ἤξερε ποῖοι ἦσαν οἱ περαστικοί, ἀλλὰ τοὺς ἐθεωροῦσε ὡς ἁπλοῦς ὁδοιπόρους, μὲ τόσην προθυμίαν τοὺς ἐκάλεσε μέσα. Καὶ σὺ βεβαίως, ἂν ὑποδεχθῇς κάποιον σπουδαῖον καὶ ἐπίσημον καὶ ἐπιδείξῃς πολλὴν προθυμίαν, δὲν κάνεις τίποτε τὸ ἀξιοθαύμαστον, διότι ἡ ἀξία τοῦ φιλοξενουμένου B ἐξαναγκάζει πολλὰς φορὰς καὶ τὸν ἀφιλόξενον νὰ δείχνῃ κάθε εὐχαρίστησιν. Τὸ πολὺ σπουδαῖον ὅμως καὶ ἀξιοθαύμαστον εἶναι τὸ νὰ δεχώμεθα μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ τοὺς τυχόντας καὶ τοὺς παραπεταγμένους καὶ τοὺς ἀσημάντους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ὑπεδέχετο αὐτοὺς ποὺ ἔκαναν αὐτὰ καὶ ἔλεγεν· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. 25, 45). Καὶ πάλιν· «Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων» (Ματθ. 18, 14). Καὶ πάλιν· «Ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ριφῇ ἐν τῇ θαλάσσῃ» (Ματθ. 18, 6). Καὶ παντοῦ κάνει ὁ Χριστὸς πολὺν λόγον διὰ τοὺς μικροὺς καὶ ἐλαχίστους. C Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγνώριζε καὶ ὁ Ἀβραὰμ τοῦτο δὲν ἐρωτοῦσε τοὺς περαστικοὺς ποῖοι ἦσαν, καὶ ἀπὸ ποῦ, ὅπως κάνομεν ἡμεῖς τώρα, ἀλλὰ χωρὶς ἐξαίρεσιν ὑπεδέχετο τοὺς πάντας.

Διότι ὁ φιλόφρων δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζῃ τὴν ζωήν, ἀλλὰ μόνον νὰ διορθώνῃ τὴν πτωχείαν καὶ νὰ ἱκανοποιῇ τὰς ἀνάγκας.

Ὁ πτωχὸς ἔχει ἕνα συνήγορον, τὴν ἀνέχειαν καὶ τὴν ἀνάγκην. Μὴ ζητῇς λοιπὸν τίποτε περισσότερον ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ κι' ἂν ἀκόμη εἶναι ὁ πονηρότερος ὅλων, στερεῖται ὅμως τῆς ἀπαραιτήτου τροφῆς, πρέπει νὰ τὸν ἀπαλλάσσωμεν ἀπὸ τὴν πεῖναν. Ἔτσι διέταξε καὶ ὁ Χριστὸς νὰ κάνωμεν ὅταν ἔλεγε· «Γίνεσθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. 5, 45). D Ὁ ἐλεήμων εἶναι λιμάνι διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, καὶ τὸ λιμάνι δέχεται ὅλους ὅσους ἔπεσαν εἰς ναυάγιον καὶ τοὺς σώζει ἀπὸ τοὺς κινδύνους, κι' ἂν ἀκόμη αὐτοὶ ποὺ κινδυνεύουν εἶναι πονηροὶ ἢ ἀγαθοὶ ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο, ὅλους τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τοὺς κόλπους του. Καὶ σὺ λοιπὸν ὅταν βλέπῃς εἰς τὴν γῆν ἄνθρωπον ποὺ ἔπεσεν εἰς τὸ ναυάγιον τῆς πτωχείας μὴ κρίνῃς αὐτὸν οὔτε νὰ τοῦ ζητῇς τὸν λόγον, ἀλλὰ σταμάτησε τὴν συμφοράν του.

Διατί δημιουργεῖς εἰς τὸν ἑαυτόν σου προβλήματα; Ὁ Θεὸς σὲ ἀπήλλαξεν ἀπὸ κάθε περιέργειαν καὶ πολυπραγμοσύνην. Πόσα θὰ ἔλεγαν καὶ πόσον θὰ ἐδυσκόλευαν πολλοὶ τὰ πράγματα, ἐὰν ὁ Θεὸς ἔδιδεν ἐντολὴν νὰ ἐξετάζωμεν πρῶτον μὲ προσοχὴν τὴν ζωὴν καὶ τὴν συμπεριφορὰν E καὶ νὰ ἐρευνοῦμεν τὰς πράξεις τοῦ καθ' ἑνὸς καὶ μετὰ νὰ ἐλεοῦμεν; Τώρα ὅμως ἔχομεν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε τέτοιαν δυσκολίαν. Διατί ἀναλαμβάνομεν περιττὰς φροντίδας; Ἄλλο εἶναι ὁ δικαστὴς καὶ ἄλλο ὁ ἐλεήμων. Διὰ τοῦτο λέγεται ἐλεημοσύνη, διότι δίδομεν καὶ εἰς τοὺς ἀναξίους. Αὐτὸ συμβουλεύει καὶ ὁ Παῦλος νὰ κάνωμεν μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «Ὑμεῖς δὲ τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακεῖτε, πρὸς πάντας μέν, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως» (Γαλ. 6, 9 - 10). Ἂν διερευνοῦμεν μήπως κάποιος δὲν ἀξίζει ἐλεημοσύνην καὶ πολυσυζητοῦμεν, δὲν θὰ μᾶς τύχουν εὔκολα ποτὲ οὔτε ἄξιοι. Ἂν ὅμως δίδωμεν καὶ εἰς τοὺς ἀναξίους, ὁπωσδήποτε θὰ μᾶς τύχουν καὶ οἱ ἄξιοι 735 A καὶ θὰ πέσουν εἰς τὰ χέρια μας ἄνθρωποι ἀντάξιοι δι' ὅλα. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ συνέβη καὶ μὲ τὸν μακάριον Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ δὲν ἐξήταζε οὔτε διερευνοῦσε τοὺς περαστικοὺς ποῖοι ἦσαν, ἠμπόρεσε νὰ φιλοξενήσῃ κάποτε καὶ ἀγγέλους. Αὐτὸν νὰ μιμηθοῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ τὸν ἀπόγονόν του τὸν Ἰώβ. Διότι

καὶ αὐτὸς ἐμιμήθη τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ προγόνου του εἰς ὅλας της τὰς λεπτομερείας καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν· «Ἡ θύρα μου παντὶ ἐλθόντι ἀνέῳκτο» (Ἰὼβ 31, 32). Δὲν ἦταν δηλαδὴ εἰς ἄλλον ἀνοικτὴ καὶ εἰς ἄλλον κλειστή, ἀλλὰ χωρὶς ἐξαίρεσιν ἦταν εἰς ὅλους ἀνοικτή.

B 6. Ἔτσι νὰ κάνωμεν καὶ ἡμεῖς, παρακαλῶ, νὰ μὴ πολυεξετάζωμεν, οὔτε παραπάνω ἀπὸ ὅσο πρέπει. Διότι διὰ τὸν πτωχὸν σημασίαν ἔχει μόνον ἡ ἀνάγκη. Καὶ ἂν κανεὶς ποὺ ἔχει ἀνάγκην ἔλθῃ εἰς ἡμᾶς, νὰ μὴ τὸν ἐξετάσωμεν περισσότερον, διότι δὲν δίδομεν εἰς τὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' εἰς τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ἐλεοῦμεν τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἀρετήν του, ἀλλὰ διὰ τὴν συμφοράν, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ κερδίσωμεν τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν, ἂν καὶ ἀνάξιοι, τῆς φιλανθρωπίας του. Ἐὰν λοιπὸν ζητήσωμεν ἀξίαν διὰ τοὺς συνανθρώπους μας καὶ ἐὰν ἐξετάζωμεν μὲ λεπτομέρειαν, θὰ κάνῃ τὸ ἴδιο καὶ δι' ἡμᾶς ὁ Θεός. Καὶ καθὼς θὰ ἐπιδιώκωμεν νὰ ζητήσωμεν λόγον ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους μας, C θὰ χάσωμεν οἱ ἴδιοι τὴν ἄνωθεν φιλανθρωπίαν. «Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε», λέγει (Ματθ. 7, 2). Ἀλλ' ἂς στρέψωμεν πάλιν τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ θέματος. Ὅταν εἶδε λοιπὸν ὁ πλούσιος τὸν πτωχὸν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραὰμ λέγει· «Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον» (Λουκ. 16, 24).

Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Λάζαρον; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἐντράπηκε καὶ ἐκοκκίνισε, καὶ ἐπειδὴ ἔκρινε σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικήν του νοοτροπίαν, ἐνόμιζεν ὅτι ὁ πτωχὸς ἀσφαλῶς θὰ τοῦ εἶχε κρατήσει κακίαν. Ἐὰν δηλαδή, θὰ ἐσκέφθη, ἐγὼ ὅταν ἐχαιρόμην τόσον πλοῦτον, καὶ χωρὶς νὰ ἔχω ἀδικηθῆ καθόλου ἀπ' αὐτόν, ἐπεριφρόνησα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ποὺ ἔζουσε μὲ ὅσα βάσανα καὶ δὲν τοῦ προσέφερα οὔτε τὰ ψίχουλα, πολὺ περισσότερον αὐτός, D ποὺ τόσο ἐπεριφρονήθη, δὲν θὰ δεχθῆ τὴν παράκλησίν μου. Δὲν λέγομεν αὐτὰ διὰ νὰ κατηγορήσωμεν τὸν Λάζαρον, διότι ἐκεῖνος δὲν ἐσκέπτετο ἔτσι, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πλούσιος μὲ τὴν σκέψιν αὐτὴν δὲν ἐφώναξε τὸν Λάζαρον, ἀλλὰ τὸν Ἀβραάμ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ὅτι ἀγνοοῦσε τὰ συμβάντα. Ἐζήτησεν ὅμως τὸν δάκτυλον ἐκείνου, ποὺ πολλὰς φορὰς ἄφησε νὰ γλύφεται ἀπὸ τοὺς σκύλους. Καὶ τί ἀπήντησεν ὁ Ἀβραάμ; «Τέκνον, ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου» (Λουκ. 16, 25).[8]

Πρόσεξε σκέψιν, πρόσεξε φιλοστοργίαν δικαίου. Δὲν εἶπεν· ἀπάνθρωπε καὶ ὠμὲ καὶ παμπόνηρε, σὺ ποὺ ἐγκατέλειψες τὸν ἄνθρωπον εἰς τόσα βάσανα, τώρα ἐνεθυμήθης τὴν φιλανθρωπίαν E καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν συγγνώμην. Δὲν κοκκινίζεις, δὲν ἐντρέπεσαι; Ἀλλὰ τί εἶπε; «Τέκνον ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου». Διότι λέγει· «Ψυχὴν κεκακωμένην μὴ προσταράξῃς» (Σοφ. Σειρ. 4, 3). Φθάνουν εἰς αὐτὸν αἱ τιμωρίαι, μὴ προσαυξάνωμεν τὰς συμφοράς του. Ἐξ ἄλλου, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι ἀπὸ μνησικακίαν διὰ τὰ περασμένα ἠμπόδισε τὸν Λάζαρον, τὸν ὀνομάζει τέκνον, σχεδὸν ὡσὰν νὰ ἀπολογῆται διὰ τὸν ἑαυτόν του μὲ τὴν ὀνομασίαν αὐτήν. Ὅ,τι ἐξουσιάζω, λέγει, σοῦ παρέχω. Τὸ νὰ ἐπιτρέψω ὅμως εἰς αὐτὸν νὰ μεταβῆ ἀπ' ἐδῶ ἐκεῖ, δὲν ἐξαρτᾶται πλέον ἀπὸ ἐμένα. «Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου». 734 A Καὶ διατί δὲν εἶπεν «ἔλαβες», ἀλλὰ «ἀπέλαβες»; Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ βλέπω ὅτι ἀνοίγεται ἕνα μεγάλο πέλαγος νοημάτων.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ τηρήσετε τὰ λόγια αὐτὰ μὲ ἀκρίβειαν, καὶ νὰ καταθέσετε εἰς τὸν νοῦν σας μὲ κάθε ἀσφάλειαν καὶ αὐτὰ ποὺ τώρα ἐλέχθησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ προηγούμενα, καὶ μὲ ὅσα ἠκούσατε νὰ προετοιμασθῆτε καλύτερα διὰ νὰ δεχθῆτε αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ λεχθοῦν. Καὶ ἂν μὲν σᾶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνθυμῆσθε ὅλα ὅσα εἶπα· ἂν ὅμως δὲν ἠμπορῆτε ὅλα, νὰ ἐνθυμῆσθε διαρκῶς, παρακαλῶ, πρῶτον ἀπ' ὅλα τοῦτο, ὅτι τὸ νὰ μὴ δίδῃς εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀπὸ τὰ χρήματα ποὺ ἔχεις εἶναι κλοπὴ τῶν πτωχῶν καὶ ἀποστέρησις τῆς ζωῆς των· καὶ ὅτι ἔτσι δὲν κατακρατοῦμεν τὰ ἰδικά μας, ἀλλὰ τὰ τῶν πτωχῶν. Ἐὰν λοιπὸν σκεπτώμεθα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ περιφρονήσωμεν τὰ χρήματα καὶ ἀφοῦ θρέψωμεν ἐδῶ τὸν Χριστόν, ποὺ πεινᾷ, B θὰ ἔχωμεν ἀποταμιεύσει δι' ἐκεῖ μεγάλο κέρδος, καὶ θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, δόξα, τιμὴ καὶ δύναμις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

8. Περὶ τὸ θέμα αὐτὸ ἀσχολεῖται ὁ Χρυσόστομος ἐπανειλημμένως καὶ εἰς τοὺς ὑπολοίπους λόγους. Τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἀπελάμβανεν ὁ πλούσιος ὅταν ἔζουσε, τὰ θεωρεῖ ὡς πληρωμὴν δι' ἐνδεχόμενα ἀγαθά, ποὺ εἶχε πράξει, ὅπως θεωρεῖ καὶ τὰ βάσανα τοῦ πτωχοῦ τιμωρίας δι' ἐνδεχόμενα ἁμαρτήματά του.

736 C ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΟΝ ΛΟΓΟΝ ΔΕΝ ΕΙΠΕΝ, ΕΛΑΒΕΣ ΤΑ ΑΓΑΘΑ ΣΟΥ ΕΝ ΤΗ ΖΩΗ ΣΟΥ, ΑΛΛ' «ΑΠΕΛΑΒΕΣ»· ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ΟΙ ΜΕΝ ΔΙΚΑΙΟΙ ΠΕΡΙΕΡΧΟΝΤΑΙ ΣΥΧΝΑ ΕΙΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ, ΟΙ ΔΕ ΑΜΑΡΤΩΛΟΙ ΤΟΥΣ ΑΠΟΦΕΥΓΟΥΝ.

1. Δὲν ὠφέλησεν ὀλίγον ἡ περὶ τοῦ Λαζάρου παραβολὴ καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχούς. Διότι εἰς τοὺς πτωχοὺς μὲν ἐδίδαξε νὰ ὑποφέρουν εὔκολα τὴν πτωχείαν των, τοὺς πλουσίους δὲ δὲν ἄφησε νὰ ὑπερηφανεύωνται διὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλ' ἐδίδαξεν ἐμπράκτως, ὅτι αὐτὸς ποὺ ζῇ εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ δὲν δίδει σὲ κανένα ἀπὸ ὅσα ἔχει εἶναι ὁ πιὸ ἐλεεινός. Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ σήμερον νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὸ ἴδιον θέμα. Διότι καὶ οἱ μεταλλωρύχοι, D ὅπου ἀνακαλύψουν πολλὰ ἴχνη ἀπὸ χρυσάφι, ἐκεῖ ξανασκάπτουν καὶ δὲν σταματοῦν μέχρι νὰ ἐξαντλήσουν ὅλον τὸ εὕρημα. Ἂς ἐπανέλθωμεν λοιπὸν εἰς τὸ σημεῖον ποὺ ἐσταματήσαμεν τὸν λόγον τὴν προηγουμένην φορὰν διὰ νὰ τὸν συνεχίσωμεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα.

Ἠμποροῦσα βέβαια εἰς μίαν ἡμέραν νὰ ἀναπτύξω ὅλην τὴν παραβολήν. Δὲν ἐπεδίωξα ὅμως νὰ εἴπω ἁπλῶς πολλὰ καὶ νὰ φύγωμεν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀκούσατε μὲ προσοχὴν τὰ λεχθέντα καὶ τὰ ἐκαταλάβετε, νὰ ἀποκομίσετε ἀπὸ τὴν ὥραν ποὺ ἀφιερώσατε ἐδῶ κάποιαν αἴσθησιν πνευματικῆς ὠφελείας. Ὅπως καὶ ἡ στοργικὴ μητέρα ὅταν πρόκειται νὰ ἀντικαταστήσῃ μὲ στερεὰν τροφὴν E τὸ γάλα μὲ τὸ ὁποῖον τρέφεται τὸ παιδί της, ἂν μὲν βάλῃ εἰς τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ μαζεμένο τὸ μίγμα, δὲν ὠφελεῖ εἰς τίποτε, διότι τὸ παιδὶ βγάζει αὐτὸ ποὺ τοῦ προσφέρει καὶ λερώνει τὴν μικρήν ποδιὰν γύρω ἀπὸ τὸ στῆθος του, ἂν ὅμως τοῦ τὸ δίδῃ μὲ ἠρεμίαν καὶ σιγὰ-σιγά, τὸ καταπίνει χωρὶς ἀντίδρασιν. Διὰ νὰ μὴ ἀποβάλετε λοιπὸν καὶ σεῖς τὸ προσφερόμενον, δὲν σᾶς προσέφερα διὰ μιᾶς τὸ ποτήριον τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ τὸ διῄρεσα εἰς πολλὰς ἡμέρας καὶ σᾶς ἄφησα 737 A νὰ ἀναπαύεσθε εἰς

τὰς ἐνδιαμέσους, διὰ νὰ χωνεύσετε ἔτσι εἰς τὸ μυαλό σας αὐτὰ ποὺ ἠκούσατε καὶ νὰ δεχθῆτε αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ λεχθοῦν μὲ προθυμίαν καὶ ξεκούραστον ψυχήν.

Διὰ τοῦτο καὶ τὸ θέμα αὐτῶν ποὺ πρόκειται νὰ λεχθοῦν σᾶς τὸ προλέγω πολλὰς ἡμέρας πρίν,[7] διὰ νὰ ἀνοίξετε εἰς τὰς ἐνδιαμέσους ἡμέρας τὸ βιβλίον καὶ ἀφοῦ ἀναγνώσετε ὅλην τὴν περικοπὴν καὶ ἰδῆτε καλὰ τί ἔχει λεχθῇ καὶ τί ὑπολείπεται ἑτοιμάσετε ἔτσι τὴν σκέψιν σας διὰ τὴν ἀκρόασιν αὐτῶν ποὺ θὰ λεχθοῦν κατόπιν διὰ νὰ τὰ κατανοήσετε ἔτσι εὐκολώτερα.

Καὶ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ πάντοτε καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς παρακαλῶ, ὄχι μόνον ἐδῶ νὰ προσέχετε εἰς ὅσα λέγονται, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὑρίσκεσθε εἰς τὸ σπίτι B νὰ ἀσχολῆσθε πάντοτε μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Αὐτὸ δὲν ἔπαυσα ποτὲ νὰ συνιστῶ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μὲ συναναστρέφονται ἰδιαιτέρως. Ἀλλὰ μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς αὐτὰ τὰ ψυχρὰ καὶ πολὺ ἀξιοκατάκριτα λόγια, ὅτι δηλαδὴ ἀπασχολοῦμαι εἰς τὸ δικαστήριον, ἀσχολοῦμαι μὲ τὰ πολιτικά, ἐξασκῶ τέχνην, ἔχω γυναῖκα, τρέφω παιδιά, διευθύνω τὸ σπίτι μου, εἶμαι ἄνθρωπος ποὺ ἔχω ἀνάγκας εἰς τὴν ζωήν· δὲν εἶναι δι' ἐμένα ἡ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ δι' ἐκείνους ποὺ ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια καὶ κατοικοῦν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν, ποὺ ἔχουν αὐτὸ πάντοτε ὡς σκοπὸν εἰς τὴν ζωήν των. Τί λέγεις, ἄνθρωπε, δὲν εἶναι δουλειά σου νὰ μελετᾷς τὰς Γραφάς, ἐπειδὴ σὲ ἀποσποῦν μύριαι φροντίδες, C Περισσότερον δι' ἐσένα εἶναι αὐτὴ ἡ δουλειὰ παρὰ δι' ἐκείνους. Διότι αὐτοὶ δὲν ἔχουν τόσον μεγάλην ἀνάγκην τῆς βοηθείας ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, ὅσον αὐτοὶ ποὺ πολιορκοῦνται ἀπὸ πολλὰς ἀνάγκας.

Οἱ μοναχοὶ δηλαδὴ ἔχουν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τοὺς θορύβους τῆς ἀγορᾶς καὶ ἔχουν στήσει τὰς καλύβας των εἰς τὴν ἔρημον καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν κόσμον, ἀλλὰ φιλοσοφοῦν μὲ μεγάλην ἄνεσιν εἰς τὴν γαλήνην ἐκείνης τῆς ἡσυχίας καὶ ὡσὰν νὰ κάθωνται εἰς λιμένα ζοῦν μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν.[8] Ἡμεῖς ὅμως ποὺ κλυδωνιζόμεθα ὡσὰν εἰς ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ ἔχομεν μυριάδας ἀνάγκας λόγῳ τῶν ἁμαρτημάτων μας, χρειαζόμεθα συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον ἀνακούφι-

---

7. Ὁ ὁμιλητὴς ἐσυνήθιζε νὰ προλέγῃ τὸ θέμα τοῦ ἑπομένου λόγου εἰς τοὺς ἀκροατάς του διὰ νὰ προετοιμάζωνται νὰ κατανοήσουν καλύτερα ὅσα ἐπρόκειτο νὰ εἴπῃ.

8. Ὁ κατὰ Θεὸν βίος τῶν μοναχῶν εἶναι εὐκολώτερος ἀπὸ τὸν βίον τῶν λαϊκῶν, διότι οἱ λαϊκοὶ καθημερινῶς συναντοῦν τὸν πειρασμόν, ἐνῷ οἱ μοναχοὶ ζοῦν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς των ἀσχολούμενοι μὲ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ αἱ ἐπιθέσεις τοῦ διαβόλου εἶναι ἀγριώτεραι, ὅμως αὐτοὶ τὰς ἀντιμετωπίζουν εὐκολώτερον.

σιν διὰ τῶν θείων Γραφῶν. Ἐκεῖνοι κάθονται μακρυὰ **D** ἀπὸ τὴν μάχην, διὰ τοῦτο καὶ δὲν δέχονται πολλὰ τραύματα· σὺ ὅμως εἶσαι διαρκῶς εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ πληγώνεσαι συνεχῶς, διὰ τοῦτο χρειάζεσαι καὶ περισσότερα φάρμακα. Διότι καὶ ἡ γυναῖκα σὲ ἐκνευρίζει καὶ ὁ υἱός σὲ στενοχωρεῖ καὶ ὁ δοῦλος σὲ ἐξοργίζει καὶ ὁ ἐχθρὸς προσπαθεῖ νὰ σὲ βλάψῃ καὶ ὁ φίλος σὲ ζηλεύει καὶ ὁ γείτων σὲ διαβάλλει καὶ ὁ δικαστὴς ἐνίοτε σὲ ἀπειλεῖ καὶ ἡ πτωχεία σὲ δυσκολεύει καὶ ὁ θάνατος τῶν συγγενῶν σοῦ προξενεῖ πένθος καὶ ἡ εὐημερία σοῦ προκαλεῖ ἐγωϊσμὸν καὶ ἡ δυστυχία σὲ ἐντροπιάζει καὶ ὑπάρχουν πολλαὶ ἀφορμαὶ ποὺ προκαλοῦν ὀργήν, φροντίδας καὶ στενοχωρίας, λύπην, ματαιοδοξίαν καὶ ἀπελπισίαν. **E** Αἱ ἀνάγκαι μᾶς περιστοιχίζουν καὶ ἀναρίθμητα βέλη μᾶς κτυποῦν ἀπὸ παντοῦ. Διὰ τοῦτο χρειαζόμεθα πάντοτε τὴν πανοπλίαν τῶν Γραφῶν. Διότι, λέγει, μάθε το καλά, ὅτι διαρκῶς διέρχεσαι μέσα ἀπὸ παγίδας καὶ περιπατεῖς ἐπάνω εἰς τὰ φρούρια τῆς πόλεως (Σοφ. Σειρ. 9, 13).

Αἱ ἐπιθυμίαι δηλαδὴ τῆς σαρκὸς αὐτῶν ποὺ ζοῦν ἐντὸς τῆς κοινωνίας ἐπαναστατοῦν ἀγριώτερα, ἐπειδὴ καὶ τὸ ὡραῖον πρόσωπον καὶ τὸ θαυμάσιον σῶμα ἐπιτίθεται μέσῳ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ὁ αἰσχρὸς λόγος εἰσέρχεται διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ ταράσσει τὸν λογισμὸν καὶ πολλὰς φορὰς μιὰ κακὴ μελῳδία χαλαρώνει τὴν ἀντίστασιν τῆς ψυχῆς. Αὐτὰ τὰ λέγω διότι πολλὰς φορὰς καὶ αὐτὸ ποὺ φαίνεται ὡς τὸ πιὸ ἀσήμαντον, ἡ μυρωδιὰ δηλαδὴ τοῦ μύρου 738 **A** ποὺ χρησιμοποιοῦν αἱ πόρναι τῶν παρόδων, ὅταν σὲ εὕρῃ κάπου περνᾷ καὶ σὲ παίρνει αἰχμάλωτον, καὶ αὐτὸ ἐντελῶς τυχαίως.

2. Αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα πολιορκοῦν τὴν ψυχήν μας. Ἔχομεν λοιπὸν ἀνάγκην ἀπὸ τὰ θεῖα φάρμακα, διὰ νὰ θεραπεύσωμεν τὰς πληγὰς ποὺ προκαλοῦνται καὶ νὰ προλάβωμεν ὅσας δὲν ἔχουν ἀκόμη προκληθῆ, ἀλλὰ πρόκειται νὰ προκληθοῦν.[9] Τοῦτο θὰ γίνῃ μὲ τὸ νὰ σβήσωμεν καὶ ἀποκρούσωμεν ἀπὸ μακρυὰ τὰ βέλη τοῦ διαβόλου διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν. Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῇ κανεὶς ἐὰν δὲν ἀπολαμβάνῃ συνεχῶς πνευματικὴν ἀνάγνωσιν. Καὶ εἶναι πράγματι ἐπιθυμητὸν αὐτό, **B** ἀφοῦ μόνον μὲ τὴν διαρκῆ ἀπόλαυσιν αὐτῆς τῆς πνευματικῆς θεραπείας θὰ ἠμπορέσωμεν κάποτε νὰ σωθοῦμεν. Ὅταν ὅμως πληγωνώμεθα κάθε ἡμέραν καὶ δὲν τυγχάνωμεν καμμιᾶς θεραπείας, ποία ἐλπὶς σωτηρίας ὑπάρχει; Δὲν βλέπεις ὅτι τοὺς χαλκιάδες, τοὺς χρυσοχόους, τοὺς ἀργυροκόπους, αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ κάθε εἴδους τέχνην; Αὐτοὶ ἔχουν συμπληρωμένα

9. Τὸ ἀποτελεσματικώτερον φάρμακον κατὰ τοῦ διαβόλου εἶναι ἡ ἀνάγνωσις ψυχωφελῶν βιβλίων, ἰδιαιτέρως ὅμως τῆς θείας Γραφῆς.

ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης των, καὶ ἀκόμη κι᾽ ἂν πιέζωνται ἀπὸ τὴν πεῖναν, ἢ στενοχωροῦνται ἀπὸ τὴν πτωχείαν προτιμοῦν νὰ ὑποφέρουν τὰ πάντα παρὰ νὰ πωλήσουν κάποιο ἀπ᾽ αὐτὰ διὰ νὰ συντηρηθοῦν. Πολλοὶ λοιπὸν ἐπροτίμησαν πολλὰς φορὰς νὰ δανεισθοῦν διὰ νὰ συντηρήσουν τὸ σπίτι καὶ τὰ παιδιά των, παρὰ νὰ πωλήσουν ἀπὸ τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης των οὔτε καὶ τὸ μικρότερον· καὶ τοῦτο εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ συμβαίνῃ.

C Γνωρίζουν δηλαδὴ ὅτι ἂν ἐκεῖνα πωληθοῦν, εἶναι ἄχρηστοι ὅλαι αἱ τεχνικαί των γνώσεις καὶ χάνεται κάθε εὐκαιρία διὰ νὰ εὐπορήσουν. Διότι ἐὰν παραμείνουν ἐκεῖνα, εἶναι δυνατὸν μὲ τὸν χρόνον νὰ ἐπιστρέψουν τὰ δανεικά, ἐφ᾽ ὅσον ἀσκοῦν συνεχῶς τὴν τέχνην· ἐὰν ὅμως καταλήξουν νὰ τὰ πωλήσουν εἰς ἄλλους, δὲν θὰ ἠμπορέσουν ποτὲ πλέον νὰ εὕρουν κάποιαν παρηγορίαν εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πεῖναν των. Ἔτσι πρέπει νὰ κάνωμεν καὶ ἡμεῖς· διότι ὅπως δι᾽ ἐκείνους ἐργαλεῖα τῆς τέχνης εἶναι τὸ σφυρὶ καὶ τὸ ἀμόνι καὶ ἡ λαβὶς τῆς φωτιᾶς, ἔτσι καὶ δι᾽ ἡμᾶς ἐργαλεῖα τῆς τέχνης εἶναι τὰ ἀποστολικὰ καὶ **D** προφητικὰ βιβλία καὶ κάθε θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος Γραφή. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι διαμορφώνουν μὲ τὰ ἐργαλεῖα των ὅλα τὰ σκεύη ποὺ θὰ πλάσουν, ἔτσι καὶ ἡμεῖς δι᾽ αὐτῶν διαμορφώνομεν τὴν ψυχήν μας· ἂν δηλαδὴ εἶναι διεφθαρμένη τὴν διορθώνομεν, ἢ τὴν ἀνακαινίζομεν ἂν ἔχῃ παλαιωθῆ.

Καὶ οἱ μὲν τεχνῖται δείχνουν τὴν τέχνην των μόνον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν σχημάτων, διότι δὲν ἠμποροῦν νὰ μεταβάλουν τὴν ὕλην τῶν σκευῶν, οὔτε νὰ μετατρέψουν τὸ ἀσήμι εἰς χρυσάφι, ἀλλὰ μόνον τὴν μορφὴν μεταβάλλουν. Σὺ ὅμως κάνεις κάτι περισσότερον ἀπ᾽ αὐτούς· **E** ἐνῷ δηλαδὴ παίρνεις καμμιὰ φορὰ ξύλινον σκεῦος, κατορθώνεις καὶ τὸ μετατρέπεις εἰς χρυσόν. Καὶ αὐτὸ τὸ βεβαιώνει ὁ Παῦλος ὅταν λέγῃ τοῦτο· «ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα. Ἐάν τις οὖν ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἐκ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμήν, ἡγιασμένον καὶ εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον» (Β´ Τιμ. 2, 20-21). Ἂς μὴ ἀμελοῦμεν λοιπὸν νὰ ἀποκτοῦμεν βιβλία, διὰ νὰ μὴ πληγωθῶμεν ἐπικινδύνως, οὔτε νὰ κρύβωμεν τὸ χρυσάφι, ἀλλὰ νὰ θησαυρίζωμεν δι᾽ ἑαυτοὺς 739 **A** πνευματικὰ βιβλία. Διότι τὸ χρυσάφι ὅταν πολλαπλασιασθῇ τότε προξενεῖ εὔκολα κακὸν εἰς ὅσους τὸ ἔχουν ἀποκτήσει. Τὰ βιβλία ὅμως ὅταν ὑπάρχουν παρέχουν μεγάλην ὠφέλειαν εἰς αὐτοὺς ποὺ τὰ ἔχουν.

Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχουν βασιλικὰ ὅπλα, κι᾽ ἂν ἀκόμη δὲν τὰ χρησιμοποιῇ κανείς, παρέχουν μεγάλην ἀσφά-

λειαν εἰς ὅσους κατοικοῦν ἐκεῖ μέσα, διότι δὲν τολμᾶ κανείς, οὔτε λῃστὴς οὔτε διαρρήκτης οὔτε ἄλλος κακοῦργος νὰ εἰσέλθη εἰς τὸ σπίτι ἐκεῖνο, ἔτσι καὶ ὅπου ὑπάρχουν βιβλία, ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἐκεῖ κάθε εἴδους διαβολικὴ ἐνέργεια καὶ δίδεται μεγάλη ὤθησις πρὸς τὴν ἀρετὴν εἰς ὅσους κατοικοῦν ἐκεῖ. Διότι καὶ μόνον μὲ τὸ νὰ βλέπωμεν τὰ βιβλία γινόμεθα **B** πιὸ ἀπρόθυμοι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ ἂν ἀκόμη τολμήσωμεν κάτι τὸ ἀπηγορευμένον καὶ ἁμαρτήσωμεν, μόλις ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ σπίτι καὶ ἴδωμεν τὰ βιβλία, καταδικάζομεν περισσότερον τὴν συνείδησίν μας καὶ διστάζομεν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ ἴδια σφάλματα. Ἂν πάλιν ζῶμεν μὲ εὐσέβειαν, παίρνομεν ἀκόμη μεγαλυτέραν ὠφέλειαν ἀπὸ τὰ βιβλία. Διότι μόλις ἐγγίση κανεὶς εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀμέσως διορθώνει τὴν σκέψιν του καὶ ἀπαλάσσεται ἀπὸ τὰ βιωτικά, καὶ μόνον μὲ τὸ νὰ τὸ βλέπη. Ἂν ὅμως γίνη καὶ προσεκτικὴ ἀνάγνωσίς του τότε καθαρίζεται ἡ ψυχὴ ἔτσι, ὡσὰν νὰ ἁγιάζεται, διότι ὁμιλεῖ εἰς αὐτὴν ὁ Θεὸς δι' ἐκείνων τῶν γραμμάτων.

Ἀλλὰ ἠμπορεῖ νὰ ἐρωτήση κάποιος· ἂν δὲν κατανοοῦμεν τὰ γραφόμενα; **C** Βεβαίως, καὶ χωρὶς ἀκόμη νὰ καταλαβαίνης τὰ γραφόμενα καὶ μόνον μὲ τὴν ἀνάγνωσιν ἐπιτυγχάνεται μεγάλος ἐξαγιασμός. Ἄλλωστε εἶναι ἀδύνατον νὰ σοῦ εἶναι ὅλα τὸ ἴδιο ἀκατανόητα. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος τὰ ἐρρύθμισεν ἔτσι, ὥστε αὐτὰ τὰ βιβλία νὰ γραφοῦν ἀπὸ τελώνας, ἁλιεῖς, σκηνοποιούς, ποιμένας, αἰγοβοσκούς, ἀμορφώτους καὶ ἀγραμμάτους, διὰ νὰ μὴ ἠμπορῆ κανεὶς ἀμόρφωτος νὰ καταφεύγη εἰς αὐτὴν τὴν πρόφασιν, ἀλλὰ νὰ εἶναι τὰ λεγόμενα εὐκολονόητα εἰς ὅλους. Ἔτσι ἔχει κέρδος καὶ ὠφελεῖται μὲ τὸ νὰ τὰ ἀκούη καὶ ὁ χειροτέχνης καὶ ὁ δοῦλος καὶ ἡ χήρα γυναῖκα καὶ ὁ πιὸ ἀμόρφωτος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι δὲν τὰ ἔγραψαν ὅλα αὐτὰ ἀπὸ ματαιοδοξίαν, ὅπως οἱ Ἐθνικοί, **D** ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποὺ τὰ ἀκούουν, ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἶχαν ἀξιωθῆ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος.

3. Διότι οἱ Ἐθνικοὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες καὶ συγγραφεῖς δὲν ἐπεδίωκαν τὸ κοινὸν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ πῶς οἱ ἴδιοι θὰ θαυμασθοῦν. Ἔτσι, κι' ἂν ἀκόμη εἶπαν κάτι χρήσιμον, κι' αὐτὸ τὸ ἀπέκρυψαν μὲ τὴν συνηθισμένην ἀσάφειάν των, ὡσὰν εἰς βαθὺ σκοτάδι. Οἱ ἀπόστολοι ὅμως καὶ οἱ προφῆται ἔκαμαν τὸ τελείως ἀντίθετον. Διότι ὅλα ὅσα ἔγραψαν τὰ κατέστησαν εἰς ὅλους σαφῆ, διότι ἦταν διδάσκαλοι ὅλης τῆς οἰκουμένης, διὰ νὰ ἠμπορῆ κάθε ἄνθρωπος καὶ μόνος του νὰ κατανοῆ τὰ λεγόμενα μὲ μόνην τὴν ἀνάγνωσιν. Καὶ αὐτὸ **E** τὸ προεῖπεν ὁ προφήτης ὅταν ἔλεγεν· «Ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ· καὶ οὐ μὴ εἴπῃ ἕκαστος τῷ πλησίον αὐτοῦ, γνῶ-

θι τὸν Κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί σε ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν» (Ἱερ. 31, 34 καὶ Ἰω. 6, 45). Καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Κἀγώ, ἀδελφοί, ἦλθον πρὸς ὑμᾶς, οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορ. 2, 1). 740 **A** Καὶ πάλιν· «Ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως» (Α' Κορ. 2, 4). Καὶ πάλιν λέγει· «Λαλοῦμεν γὰρ σοφίαν οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων» (Α' Κορ. 2, 6). Εἰς ποῖον λοιπὸν δὲν εἶναι φανερὰ ὅλα ὅσα γράφουν τὰ Εὐαγγέλια; Ποῖος ὅταν ἀκούη ὅτι «μακάριοι οἱ πραεῖς», «μακάριοι οἱ ἐλεήμονες», «μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ» καὶ τὰ ὅμοια, ἔχει ἀνάγκην διδασκάλου διὰ νὰ κατανοήση ὅσα λέγονται; Μήπως δὲν εἶναι γνωστὰ καὶ σαφῆ καὶ εἰς τὸν τυχόντα τὰ γραφόμενα περὶ τῶν σημείων καὶ θαυμάτων καὶ ἱστοριῶν; Αὐτὰ εἶναι δικαιολογία καὶ πρόφασις καὶ συγκάλυψις τῆς ὀκνηρίας.

B Δὲν κατανοεῖς τὰ γραφόμενα; Μὰ πῶς θὰ ἠμπορέσης ποτὲ νὰ τὰ κατανοήσης, ἀφοῦ δὲν θέλεις οὔτε ἁπλῶς νὰ ἀσχοληθῆς; Πάρε εἰς τὰ χέρια σου τὸ βιβλίον, διάβασε ὅλην τὴν ἱστορίαν, κράτησε ὅσα καταλαβαίνεις, καὶ ὅσα καμμιὰ φορὰ εἶναι δύσκολα καὶ ἀσαφῆ ἄφησέ τα· κι' ἂν δὲν ἠμπορέσης μὲ τὴν συνέχειαν τῆς ἀναγνώσεως νὰ εὕρης τί λέγει, πήγαινε πρὸς τὸν σοφώτερον ἢ πρὸς τὸν διδάσκαλον, συζήτησε δι' αὐτά, δεῖξε πολλὴν προθυμίαν, καὶ ἂν σὲ ἰδῆ ὁ Θεὸς ὅτι ἔχεις τόσην προθυμίαν δὲν θὰ περιφρονήση τὴν ἀγρυπνίαν καὶ τὴν φροντίδα σου, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἠμπορέση κάποιος ἄνθρωπος νὰ σοῦ ἐξηγήση αὐτὸ ποὺ ζητᾶς, αὐτὸς θὰ σοῦ τὸ φανερώση ὁπωσδήποτε.

C Θυμήσου τὸν εὐνοῦχον τῆς βασιλίσσης τῶν Αἰθιόπων ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἦταν ἄνθρωπος ἀμόρφωτος καὶ ἀπασχολημένος μὲ χιλιάδες φροντίδες καὶ περιτριγυρισμένος ἀπὸ παντοῦ μὲ πολλὰ προβλήματα, ἐνῷ δὲν κατενόει αὐτὰ ποὺ ἐδιάβαζεν, ἐν τούτοις ἐδιάβαζε καὶ ὅταν ἀκόμη ἐκάθητο ἐπάνω εἰς τὴν ἅμαξαν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔδειχνε τόσην προθυμίαν εἰς τὸν δρόμον, φαντάσου τί ἔκανε ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὸ σπίτι. Ἐὰν δὲν ἠμποροῦσε οὔτε τὴν ὥραν τοῦ ταξιδίου νὰ ἀφήση νὰ χάνεται χωρὶς νὰ διαβάση, πολὺ περισσότερον ὅταν ἐκάθητο εἰς τὸ σπίτι. Ἐὰν χωρὶς νὰ καταλαβαίνη τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐδιάβαζεν, ὅμως δὲν ἐσταματοῦσε τὴν ἀνάγνωσιν, πολὺ περισσότερον μετὰ ποὺ τὰ κατενόησεν. Ὅτι δὲ δὲν κατενόει αὐτὰ ποὺ ἐδιάβαζεν, **D** ἄκουσε τί λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Φίλιππος· «Ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις;» (Πράξ. 8, 30). Καὶ ἐκεῖνος ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ οὔτε ἐκοκκίνισεν οὔτε ἐν-

τράπηκε, ἀλλὰ παρεδέχθη ὅτι δὲν ἐγνώριζε, καὶ λέγει· «Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με;» (Πράξ. 8, 31). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδιάβαζεν ἔτσι, ἂν καὶ δὲν εἶχε ποτὲ κάποιον νὰ τὸν καθοδηγήσῃ, διὰ τοῦτο τόσο γρήγορα εὗρεν αὐτὸν ποὺ θὰ τὸν ἐβοηθοῦσε. Ὁ Θεὸς εἶδε τὴν προθυμίαν του καὶ ἐδέχθη τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ τοῦ ἔστειλεν ἀμέσως τὸν διδάσκαλον. Ἀλλὰ θὰ εἴπῃς ὅτι ὁ Φίλιππος δὲν εὑρίσκεται τώρα ἐδῶ. Ναί, ἀλλὰ εὑρίσκεται τὸ Πνεῦμα ποὺ παρεκίνησε τὸν Φίλιππον. Μὴ ἀμελοῦμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, τὴν σωτηρίαν μας. Ὅλα αὐτὰ «ἐγράφησαν δι' ἡμᾶς πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησε» (Α' Κορ. 10, 11).

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν παρέχει μεγάλην προστασίαν εἰς τὸ νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ κανείς. E Ἡ ἄγνοια αὐτῶν εἶναι μεγάλος κρημνὸς καὶ βαθὺ βάραθρον. Τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ κανεὶς τίποτε ἀπὸ τοὺς θείους νόμους ἀποτελεῖ μεγάλην προδοσίαν τῆς σωτηρίας. Αὐτὸ προεκάλεσεν αἱρέσεις, αὐτὸ ἔφερε τὸν ἀνήθικον βίον, αὐτὸ ἔκαμε τὰ ἄνω κάτω. Διότι εἶναι ἀδύνατον πραγματικὰ νὰ μείνῃ κανεὶς χωρὶς κέρδος, ἐὰν διαβάζῃ συνεχῶς μὲ προσοχήν. Νὰ λοιπὸν μία παραβολὴ πόσο μᾶς ὠφέλησε. Πόσο καλυτέραν ἔκαμε τὴν ψυχήν μας. Διότι γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι πολλοὶ ἔφυγαν ἀφοῦ ἔλαβαν ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν ὠφέλειαν ποὺ διαρκεῖ. 741 A Ἐὰν δὲ εἶναι μερικοὶ ποὺ δὲν ἐκέρδισαν τόσον πολλά, ὅμως τὴν ἡμέραν αὐτὴν ποὺ ἤκουσαν ἔγιναν ὁπωσδήποτε καλύτεροι. Καὶ δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα, ἔστω καὶ μίαν ἡμέραν νὰ ζήσῃ κανεὶς λυπούμενος διὰ τὰ ἁμαρτήματά του καὶ νὰ διαβλέψῃ τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν ψυχήν, ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον, νὰ ἀνασάνῃ ἀπὸ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς. Ἂν ὅμως τὸ κάνωμεν αὐτὸ εἰς κάθε συγκέντρωσιν, χωρὶς παράλειψιν, τότε ἡ συνέχεια τῆς ἀκροάσεως θὰ ἀφήσῃ εἰς ἡμᾶς κάποιο μεγάλο καὶ σπουδαῖον καλόν.

4. Ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ σᾶς δώσω πάλιν καὶ τὴν συνέχειαν τῆς παραβολῆς. Ποία δὲ εἶναι ἡ συνέχεια; Ὅταν εἶπεν B ὁ πλούσιος· «Πέμψον Λάζαρον, ἵνα ἐπιστάξῃ τῷ ἄκρῳ τοῦ δακτύλου αὐτοῦ, καὶ καταψύξῃ τὴν μου γλῶτταν» (Λουκ. 16, 24), ἀκούσατε τί ἀπαντᾷ ὁ Ἀβ[illegible]· «Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος τὰ κακά· καὶ νῦν οὗτος παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. Καὶ ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις χάσμα μέγα μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ ὑμῶν ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες ἐκεῖθεν διαβῆναι πρὸς ἡμᾶς, μὴ δύνωνται, μήτε οἱ ἐντεῦθεν ἐκεῖ διαπερῶσι» (Λουκ. 16, 25-26). Εἶναι λυπηρὰ τὰ λεχθέντα, δι' αὐτὸ μᾶς ἐγέμισαν μὲ πόνον. Τὸ ξέρω καὶ ἐγώ· ἀλλὰ ὅσο πληγώνει ἡ συνείδησις τόσο περισσότερον ὠφελεῖ τὴν σκέψιν αὐτῶν ποὺ πληγώ-

νονται ἀπὸ τὰς τύψεις. Διότι ἐὰν μᾶς ἐλέγοντο αὐτὰ ἐκεῖ, C ὅπως εἰς τὸν πλούσιον, πράγματι θὰ ἔπρεπε νὰ θρηνοῦμεν καὶ νὰ ὀδυρώμεθα καὶ νὰ πενθοῦμεν, ἐπειδὴ δὲν θὰ μᾶς ἔμενε πλέον καιρὸς διὰ νὰ μετανοήσωμεν. Ἐπειδὴ ὅμως ἀκούσμεν αὐτὰ τώρα, ποὺ ζοῦμεν, ποὺ εἶναι ἀκόμη δυνατὸν νὰ μετανοήσωμεν καὶ νὰ ξεπλύνωμεν τὰ ἁμαρτήματά μας καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν μεγάλην παρρησίαν καὶ μὲ τὸν φόβον διὰ τὰ κακὰ ποὺ συνέβησαν εἰς ἄλλους νὰ ἀλλάξωμεν, πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν ἄλλων μᾶς κεντρίζει τὴν ὀκνηρίαν καὶ μᾶς ξυπνᾷ ἀπὸ τὸν ὕπνον ποὺ κοιμούμεθα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν προελέχθησαν αὐτά, διὰ νὰ μὴ τὰ πάθωμεν. Διότι ἂν ἤθελε νὰ μᾶς τιμωρήσῃ D δὲν θὰ τὰ προέλεγεν. Ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ μᾶς ρίξῃ εἰς τὴν τιμωρίαν διὰ τοῦτο προειδοποιεῖ δι' αὐτήν, διὰ νὰ φρονιματισθοῦμεν μὲ τὴν προειδοποίησιν καὶ ἀποφύγωμεν τὴν πραγματικὴν δοκιμασίαν.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον δὲν εἶπεν, ἔλαβες τὰ ἀγαθά σου, ἀλλ' «ἀπέλαβες»; Γνωρίζω καλῶς πῶς ἐνθυμεῖσθε ὅταν εἶπα ὅτι ἀπ' ἐδῶ ἀνοίγεται εἰς ἡμᾶς μεγάλο καὶ ἀχανὲς πέλαγος ἀπὸ νοήματα· διότι τὸ «ἀπέλαβες» φανερώνει καὶ σημαίνει κάποιαν ὀφειλήν. Ἀπολαμβάνει δηλαδὴ κανεὶς αὐτὰ ποὺ τοῦ ὀφείλουν. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὸς ὁ πλούσιος ἦταν συχαμερὸς καὶ μολυσμένος καὶ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος, διατί δὲν τοῦ εἶπεν E ἔλαβες τὰ ἀγαθά, σου, ἀλλ' «ἀπέλαβες», ὡς ἐὰν τοῦ τὰ ἐχρωστοῦσαν καὶ τοῦ τὰ ὤφειλαν; Τί διδασκόμεθα λοιπὸν ἀπ' αὐτό; Ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη μερικοὶ εἶναι συχαμεροὶ καὶ ἔχουν φθάσει εἰς τὰ ἄκρα τῆς κακίας, πολλὰς φορὰς ἔχουν κάνει καὶ ἕνα ἢ δύο ἢ τρία καλά. Καὶ ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ λέγω τώρα μὲ τὴν ἰδικήν μου σκέψιν φαίνεται ἀπ' αὐτό. Διότι τί πιὸ ἀκάθαρτον ὑπῆρχεν ἀπὸ τὸν κριτὴν ἐκεῖνον τῆς ἀδικίας;[10] Τί πιὸ ἀπανθρωπότερον καὶ ἀσεβέστερον; Αὐτὸς οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοβεῖτο, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ἐντρέπετο. Ἀλλ' ὅμως ἐνῷ ἔζουσε μὲ τόσην πονηρίαν, ἔπραξε καὶ κάτι καλόν· 742 A ἐλυπήθη τὴν χήραν ποὺ τὸν ἐνοχλοῦσε συνεχῶς καὶ ἐνέδωσε εἰς τὴν χάριν καὶ ἐδέχθη τὴν παράκλησιν καὶ τὴν ἐπροστάτευσεν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀδικοῦσαν. Ἔτσι συμβαίνει νὰ εἶναι κάποιος ἀνήθικος ἀλλὰ καὶ φιλάνθρωπος πολλὰς φοράς, ἢ ἀπάνθρωπος ἀλλὰ καὶ φρόνιμος. Καὶ ἂν καὶ εἶναι ἀνήθικος καὶ σκληρὸς ὅμως πράττει πολλὰς φορὰς καὶ κάποιο καλὸν εἰς τὴν ζωήν. Τὸ ἴδιο βεβαίως πρέπει νὰ ὑποψιαζώμεθα πάντοτε καὶ διὰ τοὺς καλούς. Ὅπως ἀκριβῶς δη-

10. Πρόκειται περὶ τῆς περιπτώσεως ποὺ ἐσημειώθη εἰς τὸ σχόλιον ὑπ' ἀριθμὸν 3.

λαδή οἱ πιὸ κακοὶ κάνουν πολλὰς φορὰς καὶ κάποιο καλόν, ἔτσι καὶ οἱ σπουδαῖοι καὶ ἐνάρετοι σφάλλουν ἐνίοτε εἰς κάτι. «Τίς γὰρ καυχήσεται, λέγει, ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τίς παρρησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας»; (Παροιμ. 20, 9).

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτον φυσικὸν καὶ ὁ πλούσιος, ἂν καὶ εἶχε B φθάσει εἰς τὰ ἄκρα τῆς κακίας, νὰ ἔχῃ πράξει καὶ κάποιο καλόν, καὶ ὁ Λάζαρος, ἂν καὶ εἶχε φθάσει εἰς πολὺ ὑψηλὴν ἀρετὴν νὰ ἔχῃ κάνει καὶ κάποιο μικρὸν σφάλμα, πρόσεξε πῶς καὶ τὰ δύο τὰ ὑπηνέχθη ὁ πατριάρχης μὲ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι «Καὶ σὺ ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ ὁ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά». Καὶ αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τοῦτο. Ἐὰν εἶχες πράξει καὶ σὺ κάποιο καλόν, καὶ σοῦ ὠφείλετο δι' αὐτὸ ἀμοιβή, ὅλα τὰ ἐπῆρες εἰς ἐκεῖνον τὸν κόσμον ὅταν διεσκέδαζες, ἐπλουτοῦσες, ἐχαιρόσουν μεγάλην καλοπέρασιν καὶ εὐτυχίαν. Καὶ αὐτὸς ἐὰν ἔκαμε κάποιο κακόν, ὅλα τὰ ἐπλήρωσε μὲ τὴν πτωχείαν, τὴν πεῖναν, τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὰ χειρότερα βάσανα. Καὶ ὁ κάθε ἕνας ἔφθασεν ἐδῶ γυμνός, ἐκεῖνος μὲν ἀπὸ ἁμαρτήματα, C σὺ δὲ ἀπὸ ἐπιτεύγματα δικαιοσύνης. Διὰ τοῦτο αὐτὸς μὲν ἔχει καθαρὰν τὴν εὐχαρίστησιν, σὺ δὲ ὑπομένεις ἀπαρηγόρητον τὴν τιμωρίαν.

Ὅταν δηλαδὴ τὰ ἐπιτεύγματά μας εἶναι μικρὰ καὶ ἀνάξια λόγου, ὁ δὲ ὄγκος τῶν ἁμαρτημάτων μας μέγας καὶ ἀπερίγραπτος, ἔπειτα δὲ ἐδῶ εὐτυχοῦμεν καὶ δὲν ὑποφέρομεν καὶ κανένα κακόν, τότε θὰ φύγωμεν ὁπωσδήποτε ἔρημοι καὶ γυμνοὶ ἀπὸ τὴν ἀμοιβὴν τῶν καλῶν, ἀφοῦ ὅλα τὰ ἔχομεν πάρει ἐδῶ. Ἐὰν ὅμως τὰ μὲν ἐπιτεύγματά μας εἶναι μεγάλα καὶ πολλά, μικρὰ δὲ καὶ ἀνάξια λόγου τὰ ἁμαρτήματα, ἔπειτα πάθωμεν καὶ κάποιο κακόν, ἀφήνομεν D καὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ ἐδῶ καὶ ἀπολαμβάνομεν ἐκεῖ καθαρὰν καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὰ καλά. Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς κάποιον νὰ ζῇ μὲν εἰς τὴν πονηρίαν νὰ μὴν ὑποφέρῃ δὲ τίποτε ἐδῶ, μὴ τὸν μακαρίζῃς ἀλλὰ δάκρυσε καὶ κλαῦσε, διότι ὅλα τὰ βάσανα θὰ τὰ ὑποστῇ ἐκεῖ· ὅπως ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ὁ πλούσιος. Ὅταν πάλιν ἴδῃς κάποιον νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἀρετήν, ἀλλὰ ὑποφέρει χιλιάδας δοκιμασίας, καλοτύχιζε καὶ μιμήσου τον, διότι καὶ τὰ ἁμαρτήματά του διαλύονται ἐδῶ καὶ ἑτοιμάζονται μεγάλαι ἀμοιβαὶ ἐκεῖ διὰ τὴν ὑπομονήν του, ὅπως ἔγινε καὶ μὲ τὸν Λάζαρον τοῦτον.

5. E Ἄλλοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τιμωροῦνται ἐδῶ, ἄλλοι δὲν παθαίνουν ἐδῶ κανένα κακόν, ἀλλὰ ὅλην τὴν τιμωρίαν τὴν ὑφίστανται ἐκεῖ, ἄλλοι πάλιν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τιμωροῦνται. Ποίους λοιπὸν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τρεῖς καλοτυχίζετε; Ξέρω πολὺ καλὰ ὅτι πρώτους αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται ἐδῶ καὶ ἀφήνουν ἔτσι τὰ ἁμαρτήματα. Μετὰ ὅμως ἀπ' αὐτοὺς

ποίους θεωρεῖτε ὡς δευτέρους; Σεῖς ἴσως αὐτοὺς ποὺ δὲν ὑποφέρουν τίποτε ἐδῶ, 748 A ἀλλ' ὑφίστανται ἐκεῖ ὁλόκληρον τὴν τιμωρίαν· ἐγὼ ὅμως δὲν θέτω δευτέρους αὐτούς, ἀλλ' ἐκείνους ποὺ τιμωροῦνται καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Διότι αὐτὸς ποὺ ἐτιμωρήθη ἐδῶ θὰ αἰσθανθῇ ἐλαφροτέραν τὴν ἐκεῖ τιμωρίαν. Αὐτὸς ὅμως ποὺ ὑποχρεοῦται νὰ ὑποστῇ ἐκεῖ τὴν τιμωρίαν, θὰ ὑποφέρῃ ἀμείλικτον τὴν ποινήν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ὁ πλούσιος, ἐπειδὴ δὲν ἐξώφλησε κανένα ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του, ἐτιμωρεῖτο τόσο σκληρά, ὥστε δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἔχῃ οὔτε μίαν μικρὰν σταγόνα ὕδατος. Καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν χωρὶς νὰ ὑποφέρουν κανένα κακὸν λυποῦμαι περισσότερον αὐτούς, ποὺ ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν τιμωροῦνται ἐδῶ, ζοῦν καὶ μὲ πολυτέλειαν καὶ ἡσυχίαν. Ὅπως δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ τιμωρηθῇ κανεὶς ἐδῶ διὰ τὰ ἁμαρτήματά του προκαλεῖ ἐκεῖ σκληροτέραν τιμωρίαν, ἔτσι καὶ τὸ νὰ χαίρωνται οἱ ἁμαρτωλοὶ μεγάλην B ἄνεσιν καὶ πολυτέλειαν καὶ πλοῦτον, εἶναι δι' αὐτοὺς ἀφορμὴ καὶ αἰτία μεγαλυτέρας καταδίκης καὶ τιμωρίας ἐκεῖ. Διότι ὅταν ἁμαρτάνωμεν καὶ παρὰ ταῦτα δεχώμεθα δῶρα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ εἶναι ποὺ ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ρίξῃ εὐκολώτερα εἰς μεγαλυτέραν φωτιάν.

Ἐὰν λοιπὸν κάποιος τυγχάνῃ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν τὴν ἀξιοποιῇ ὅπως πρέπει θὰ τιμωρηθῇ σκληρότερα. Ὅταν ὅμως ἐκτὸς τῆς μακροθυμίας ἔχῃ καὶ μεγάλας τιμάς, καὶ παρὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ εἰς τὴν πονηρίαν, ποῖος θὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ ἐκείνην τὴν τιμωρίαν; Ὅτι δὲ αὐτοὶ ποὺ τυγχάνουν ἐδῶ μακροθυμίας συγκεντρώνουν διὰ τοὺς ἑαυτούς των ἐκεῖ ὁλόκληρον τὸ κακὸν ἐὰν δὲν μετανοήσουν, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ C τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ; Ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. 2, 3-5).

Ὅταν λοιπὸν βλέπωμεν μερικοὺς ποὺ πλουτίζουν, διασκεδάζουν, μυρίζουν ἀρώματα, μεθοῦν ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀσκοῦν μεγάλην ἐξουσίαν καὶ ἔχουν μεγάλην δόξαν καὶ πολλὴν ἐπίδειξιν καὶ ὑπερηφάνειαν, ποὺ ἁμαρτάνουν χωρὶς νὰ ὑφίστανται κακόν, νὰ τοὺς κλαίωμεν καὶ νὰ τοὺς θρηνοῦμεν, διότι ἂν καὶ ἁμαρτάνουν δὲν D τιμωροῦνται. Διότι ὅπως ὅταν βλέπῃς κάποιον ποὺ ὑποφέρει ἀπὸ ὑδρωπικίασιν ἢ τὴν σπλῆνα ἢ ποὺ ἔχει κάποιαν σῆψιν, ἢ χιλιάδας πληγῶν εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος, καὶ ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ τὸν βλέπεις νὰ

μεθῇ, νὰ διασκεδάζῃ καὶ νὰ ἐπιδεινώνῃ τὴν ἀσθένειάν του, ὄχι μόνον δὲν τὸν θαυμάζεις οὔτε τὸν καλοτυχίζεις διὰ τὴν διασκέδασιν, ἀλλὰ δι᾽ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸν λυπᾶσαι, ἔτσι νὰ σκέπτεσαι καὶ διὰ τὴν ψυχήν. Ὅταν ἴδῃς ἄνθρωπον ποὺ ζῇ εἰς τὴν πονηρίαν καὶ ἀπολαμβάνει μεγάλην καλοπέρασιν χωρὶς νὰ ὑφίσταται κανένα κακὸν νὰ τὸν κλαύσῃς διὰ τὸν λόγον αὐτὸν περισσότερον, καθ᾽ ὅσον ἐνῷ κατέχεται ἀπὸ ἀσθένειαν καὶ βαρυτάτην σῆψιν, ἐπιδεινώνει τὴν ἀρρώστιαν καὶ τὴν χειροτερεύει μὲ τὴν διασκέδασιν καὶ τὴν ἀμέλειαν. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ τιμωρία τὸ κακόν, ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. Διότι ἡ μὲν ἁμαρτία μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν Θεόν, ἡ δὲ τιμωρία μᾶς ἐπαναφέρει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ καταπαύει τὴν ὀργήν. Ἀπὸ ποῦ φαίνεται αὐτό; **E** Ἄκουσε τὸν προφήτην ποὺ λέγει· «Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, ἱερεῖς, λαλήσατε ἐπὶ τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλᾶ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς» (Ἡσ. 40, 1-2). Καὶ πάλιν· «Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν» (Ἡσ. 26, 12).

744 **A** Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῆτε ὅτι ἄλλοι μὲν τιμωροῦνται ἐδῶ, ἄλλοι δὲ ἐκεῖ, ἀκούσατε τί λέγει ὁ Παῦλος ὅταν κατηγορεῖ αὐτοὺς ποὺ κοινωνοῦν ἀναξίως τὰ μυστήρια. Ὅταν εἶπε δηλαδὴ ὅτι «ὁ ἐσθίων καὶ πίνων τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἀναξίως τοῦ Κυρίου ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ» (Α´ Κορ. 11, 27), ἀμέσως προσέθεσε· «Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· νῦν δὲ κρινόμενοι ὑπὸ τοῦ Κυρίου, παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν» (Α´ Κορ. 11, 30-32). Βλέπεις πῶς ἡ ἐδῶ τιμωρία μᾶς γλυτώνει ἀπὸ τὴν ἐκεῖ; **B** Δι᾽ ἐκεῖνον πάλιν ποὺ εἶχε πορνεύσει λέγει· «Παράδοτε τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ[11] εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α´ Κορ. 5, 5). Καὶ ἀπὸ τὸν Λάζαρον εἶναι τοῦτο φανερόν, διότι ἐὰν ἔπραξε κάποιο κακόν, τὸ ἐξέπλυνε ἐδῶ, καὶ ἔτσι ἔφυγε δι᾽ ἐκεῖ καθαρός. Καὶ ἀπὸ τὴν περίπτωσιν τοῦ παραλυτικοῦ πάλιν φαίνεται τὸ ἴδιο, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τριάντα ὀκτὼ ἔτη ἦταν ἀσθενὴς καὶ μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρρώστιας ἐξέπλυνε καὶ τὰ ἁμαρτήματα. Διὰ τὸ ὅτι δὲ ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτημάτων του ἦταν παράλυτος ἄκουσε τί λέγει ὁ Χριστός· «Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται» (Ἰω. 5, 14). **C** Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἔγινε φανερὸν ὅτι μερικοὶ τιμωροῦνται ἐδῶ καὶ ἀπαλ-

11. Ἐὰν ἀποκόψουν τὸν ἄνθρωπον αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτὸς θὰ συναισθανθῇ τὴν ἁμαρτίαν του καὶ θὰ μετανοήσῃ.

λάσσονται ἔτσι ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα.

6. Ὅτι δὲ μερικοὶ τιμωροῦνται καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐὰν δὲν λάβουν τὴν ἀνάλογον πρὸς τὰ ἁμαρτήματά των τιμωρίαν ἐδῶ,[12] ἄκουσε τί λέγει ὁ Χριστὸς περὶ τῶν Σοδομιτῶν. Ὅταν δηλαδὴ εἶπεν ὅτι «ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς, ἀποτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν» (Λουκ. 9, 5), προσέθεσε καὶ αὐτὰ τὰ λόγια· «ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ» (Λουκ. 9, 10-12); Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δηλαδὴ «ἀνεκτότερον» ἐννοοῦσε τοῦτο, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι βεβαίως θὰ τιμωρηθοῦν, ἀλλ᾽ ὅμως ἐλαφρότερον, ἐπειδὴ ὑπέστησαν καὶ ἐδῶ ποινήν. Ὅτι ὅμως ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ δὲν ὑφίστανται ἐδῶ κανένα κακόν, ἀλλὰ ὑποφέρουν ἐκεῖ ὁλόκληρον τὴν τιμωρίαν, τὸ ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ πλούσιος, **D** ποὺ ὑπέφερεν ἐκεῖ συγκεντρωμένην τὴν τιμωρίαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν παρηγορίαν, ἐπειδὴ τοῦ εἶχεν ἐπιφυλαχθῆ δι᾽ ἐκεῖ ὁλόκληρος ἡ τιμωρία. Ὅπως λοιπὸν μὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς αὐτοὶ ποὺ δὲν ὑποφέρουν ἐδῶ κανένα κακόν, ὑφίστανται ἐκεῖ μεγαλυτέραν τιμωρίαν, ἔτσι καὶ μὲ τοὺς δικαίους, αὐτοὶ ποὺ ὑποφέρουν ἐδῶ πολλὰ βάσανα, θὰ ἔχουν ἐκεῖ μεγάλην τιμήν. Καὶ ὅπως συμβαίνει ἐὰν εἶναι δύο ἁμαρτωλοί, καὶ ὁ μὲν ἕνας τιμωρηθῇ ἐδῶ, ὁ δὲ ἄλλος δὲν τιμωρηθῇ, θὰ εἶναι εὐτυχέστερος αὐτὸς ποὺ ἐτιμωρήθη παρὰ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἐτιμωρήθη, ἔτσι καὶ ἐὰν εἶναι δύο δίκαιοι ἐδῶ, καὶ ὁ μὲν ἕνας ὑποφέρει ἐδῶ περισσοτέρας θλίψεις, ὁ δὲ ἄλλος **E** ὀλιγωτέρας, θὰ εἶναι εὐτυχέστερος αὐτὸς ποὺ ὑπέφερε περισσοτέρας, ἐπειδὴ «ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ» (Ματθ. 16, 27).

Ἀλλὰ θὰ εἴπῃ κάποιος· δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἄνεσιν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ; Δύσκολον εἶναι αὐτό, ἄνθρωπε, καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ ἀδύνατα. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτὸς ποὺ ζῇ ἐδῶ μὲ ὀκνηρίαν καὶ ἡσυχίαν, καὶ διασκεδάζει συνεχῶς μὲ ὅλα καὶ ποὺ ζῇ μάταιον καὶ ἄσκοπον βίον νὰ ἀπολαύσῃ ἐκεῖ τιμήν. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐνοχλεῖται ἀπὸ πτωχείαν, ὅμως τὸν ἐνοχλεῖ καὶ τὸν κυριεύει ἡ ἐπιθυμία, καὶ δὲν εἶναι μικρὴ ἡ στενοχωρία δι᾽ αὐτό. Καὶ ἂν δὲν τὸν ἀπειλῇ ἀρρώστια, τὸν κατακαίει ὁ θυμός, καὶ δὲν εἶναι μικρὸς ὁ κόπος διὰ νὰ 745 **A** δαμάσῃ τὴν ὀργήν. Καὶ ἂν δὲν ἔλθουν αἱ δοκιμασίαι, ὅμως οἱ πονηροὶ λογισμοὶ συνεχῶς ἐπαναστατοῦν. Καὶ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ συγκρατηθῇ ἡ ἀνήθικος ἐπιθυμία, νὰ σταματήσῃ ἡ ματαιοδοξία, νὰ περιορισθῇ ἡ ἀπελπισία, νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἀσωτία, νὰ ζῇ κανεὶς μὲ σκληραγω-

12. Τὸ πρόβλημα τῆς θεοδικίας, δηλαδὴ τοῦ διατί ἐδῶ πάσχουν οἱ εὐσεβεῖς, ἐνῷ καλοπερνοῦν οἱ ἀσεβεῖς ἔχει εἰς τὰ ἐδῶ λεγόμενα θαυμασίαν ἀπάντησιν.

γίαν. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ δὲν πράττει αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια δὲν εἶναι εὔκολον νὰ σωθῇ ποτέ. Καὶ ὅτι οἱ διασκεδάζοντες δὲν σώζονται, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος διὰ μίαν χήραν γυναῖκα· «Ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν» (Α΄ Τιμ. 5, 6). Ἐὰν τοῦτο ἐλέχθη διὰ γυναῖκα, πολὺ περισσότερον ἰσχύει διὰ τὸν ἄνδρα. Τὸ ὅτι δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κερδίσῃ κανεὶς τὸν οὐρανόν, ἐὰν ζῇ ἄνετον ζωήν, τὸ ἐφανέρωσε καὶ ὁ Χριστὸς ὅταν εἶπε· **B** «Στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν» (Ματθ. 7, 14).

Πῶς λοιπὸν λέγει· «Ὁ ζυγός μου χρηστός ἐστι, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρὸν» (Ματθ. 11, 30); Ἐὰν δηλαδὴ ἡ ὁδὸς εἶναι στενὴ καὶ γεμάτη θλίψεις, πῶς πάλιν τὴν λέγει ἐλαφρὰν καὶ εὔκολον; Τὸ ἕνα τὸ λέγει διὰ τὸ εἶδος τῶν δοκιμασιῶν, τὸ ἄλλο διὰ τὴν θέλησιν τῶν δοκιμαζομένων. Διότι καὶ αὐτὸ ποὺ ἐκ φύσεως εἶναι ἀσήκωτον, ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἐλαφρὸν ὅταν τὸ δεχώμεθα μὲ προθυμίαν· ὅπως βεβαίως καὶ οἱ ἀπόστολοι ὅταν ἐμαστιγώθησαν ἀνεχώρησαν χαρούμενοι, ἐπειδὴ ἠξιώθησαν νὰ τιμωρηθοῦν κατὰ προσβλητικὸν τρόπον διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Ἂν καὶ τὸ εἶδος τῶν βασάνων συνήθως **C** προκαλεῖ θλῖψιν καὶ πόνον, ὅμως ἡ διάθεσις τῶν μαστιγωθέντων ἐνίκησε ἀκόμη καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Πάντες δὲ οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται» (Β΄ Τιμ. 3, 12). Ὥστε καὶ ἂν δὲν μᾶς καταδιώκῃ ἄνθρωπος, ὅμως ὁ διάβολος μᾶς πολεμεῖ· καὶ ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ μεγάλην πίστιν καὶ ἀντοχήν, διὰ νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὰς προσευχὰς καὶ νὰ ἀγρυπνῶμεν, διὰ νὰ μὴ ἐπιθυμοῦμεν τὰ ξένα, διὰ νὰ διανέμωμεν τὰ ὑπάρχοντά μας εἰς ὅσους ἔχουν ἀνάγκην, διὰ νὰ καταργήσωμεν κάθε πολυτέλειαν καὶ νὰ κλαίωμεν καὶ νὰ στενάζωμεν διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῆς τραπέζης, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν πλεονεξίαν, τὴν μέθην, τὴν κακολογίαν, διὰ νὰ συγκρατοῦμεν τὴν γλῶσσαν, **D** διὰ νὰ μὴ φωνασκοῦμεν («Πᾶσα γὰρ πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν» [Ἐφεσ. 4, 31]), διὰ νὰ μὴ αἰσχρολογοῦμεν, διὰ νὰ μὴ λέγωμεν ἀστειότητας. Καὶ δὲν χρειάζεται ὀλίγος κόπος διὰ νὰ τὰ τηρήσωμεν αὐτὰ μὲ ἀκρίβειαν.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς πόσον δύσκολον εἶναι νὰ ζῇ κανεὶς μὲ πίστιν, καὶ ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον τὸ πρᾶγμα, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ» (Α΄ Κορ. 9, 27). Ὅταν δηλαδὴ εἶπε τοῦτο ἐννοοῦσε τὴν βίαν καὶ τὸν πολὺν κόπον ποὺ πρέπει νὰ ὑπομένουν αὐτοὶ ποὺ θέλουν **E** νὰ καταστήσουν τὸ σῶμα ὑπάκουον εἰς ὅλα.

Καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς· «Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰω. 16, 33). Αὐτὴ ἡ θλῖψις, λέγει, προξενεῖ ἀνάπαυσιν. Αὐτὴ ἡ ζωὴ εἶναι στίβος· εἰς τὸν στίβον δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάθεται μὲ ἡσυχίαν αὐτὸς ποὺ πρόκειται νὰ στεφανωθῇ. Ὥστε ὁποῖος θέλει νὰ στεφανωθῇ, νὰ ἐπιλέξῃ τὸν σκληρὸν καὶ ἐπίπονον βίον, ὥστε ἀφοῦ κοπιάσῃ ἐδῶ ὀλίγον χρόνον, νὰ ἀπολαύσῃ ἐκεῖ διαρκῆ τιμήν.

7. 746 **A** Πόσαι πικρίαι τυχαίνουν κάθε ἡμέραν; Καὶ πόσο μεγάλη ψυχὴ χρειάζεται διὰ νὰ μὴ ἀπελπισθῇ κανείς, νὰ μὴ γογγύσῃ, ἀλλὰ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ καὶ νὰ προσκυνήσῃ αὐτὸν ποὺ ἐπιτρέπει νὰ ἔλθουν αὐταὶ αἱ δοκιμασίαι; Πόσα κακὰ ποὺ δὲν τὰ περιμένομεν, πόσαι στενοχωρίαι; Καὶ πρέπει νὰ ἀποκρούωμεν τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπωμεν εἰς τὴν γλῶσσαν νὰ λέγῃ κάτι ποὺ δὲν πρέπει. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ μακάριος Ἰὼβ ἂν καὶ ἔπαθε χιλιάδες κακὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν.

Εἶναι ὅμως μερικοὶ οἱ ὁποῖοι, ἂν πταίσουν εἰς κάτι ἢ τοὺς ὑβρίσῃ κανείς, ἢ ἀρρωστήσουν εἴτε μὲ ποδαλγίαν εἴτε μὲ κεφαλαλγίαν ἢ μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλην ἀσθένειαν, ἀμέσως βλασφημοῦν. **B** Καὶ ἔτσι καὶ τὸν πόνον ὑφίστανται ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν καὶ τὸ κέρδος χάνουν. Τί κερδίζεις, ἄνθρωπε, μὲ τὸ νὰ βλασφημῇς τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα καὶ προστάτην καὶ κηδεμόνα; Ἢ δὲν καταλαβαίνεις ὅτι τρέχεις ἔτσι πρὸς τὸν κρημνὸν καὶ ρίπτεις τὸν ἑαυτόν σου εἰς τὸ βάραθρον τῆς μεγαλυτέρας καταστροφῆς; Μήπως δηλαδή, ἐὰν βλασφημήσῃς ἐλαφρύνεις τὸν πόνον; Καὶ τὸ πάθος χειροτερεύεις καὶ τὸν πόνον κάνεις βαρύτερον. Διότι διὰ τοῦτο ὁ διάβολος προκαλεῖ χίλια βάσανα, διὰ νὰ σὲ ρίξῃ εἰς αὐτὸ τὸ βάραθρον. Κι' ἂν σὲ ἰδῇ καὶ βλασφημεῖς, εὔκολα σοῦ ἐπαυξάνει τὸν πόνον καὶ τὸν κάνει μεγαλύτερον, διὰ νὰ ἀπελπισθῇς πάλιν ἀπὸ τὰ κεντρίσματα. Ἂν ὅμως σὲ ἰδῇ ὅτι ὑποφέρεις μὲ γενναιότητα **C** καὶ ὅσο χειροτερεύει τὸ πάθος σὺ εὐχαριστεῖς τὸν Θεόν, ἀμέσως ἀπομακρύνεται, διότι ἀσκόπως καὶ ματαίως σὲ πολιορκεῖ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ σκύλος ποὺ στέκει δίπλα ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἂν μὲν ἰδῇ τὸν ἄνθρωπον ποὺ τρώγει νὰ τοῦ ρίπτῃ συνεχῶς κάτι ἀπὸ τὸ τραπέζι, παραμένει διαρκῶς, ἂν ὅμως μίαν ἢ δύο φορὰς ἔλθῃ πλησίον καὶ δὲν παίρνει τίποτε διὰ νὰ φύγῃ, ἀπομακρύνεται πλέον ἀφοῦ ἔρχεται ἀσκόπως καὶ ματαίως. Ἔτσι καὶ ὁ διάβολος ἔχει ἀνοικτὸ τὸ στόμα του πρὸς ἡμᾶς συνεχῶς, καὶ ἂν μέν, ὅπως εἰς τὸν σκύλον, τοῦ πετάξῃς κάποιον βλάσφημον λόγον, τὸν παίρνει καὶ πάλιν ἐπιτίθεται, ἂν ὅμως ἐξακολουθῇς νὰ εὐχαριστῇς τὸν Θεόν, τὸν πνίγεις μὲ τὴν πεῖναν καὶ τὸν διώχνεις γρήγορα, καὶ τὸν

ἐξαφανίζεις. Ἀλλὰ θὰ μοῦ εἴπῃς ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ σωπῆς D ὅταν κεντρίζεσαι ἀπὸ τὸν πόνον. Οὔτε καὶ ἐγὼ ὅμως σὲ ἐμποδίζω νὰ ὁμιλῆς, ἀλλ' ἀντὶ τῆς βλασφημίας νὰ λέγῃς εὐχαριστίαν, ἀντὶ τῆς ἀπελπισίας νὰ δοξολογῆς. Εὐχαρίστησε τὸν Κύριον προσευχόμενος δυνατά· φώναξε δυνατὰ δοξολογῶν τὸν Θεόν. Ἔτσι καὶ ἡ ἀσθένεια ἀνακουφίζεται, ἐπειδὴ ἀπομακρύνεται ὁ διάβολος μὲ τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ἐπειδὴ ἔρχεται ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἂν ὅμως βλασφημήσῃς, θὰ ἀποκρούσῃς καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν διάβολον θὰ κάνῃς σκληρότερον ἐναντίον σου, καὶ τὸν ἑαυτόν σου θὰ πληγώσῃς βαρύτερα E μὲ τοὺς πόνους. Ἂν πάλιν εὐχαριστήσῃς, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ πονηροῦ δαίμονος θὰ ἀποκρούσῃς καὶ τὴν θεραπείαν τοῦ προστάτου Θεοῦ θὰ κερδίσῃς διὰ τὸν ἑαυτόν σου.

Ὅμως ἀπὸ συνήθειαν ὁρμᾷ πολλὰς φορὰς ἡ γλῶσσα νὰ προφέρῃ τὸν πονηρὸν ἐκεῖνον λόγον. Ναί, ἀλλὰ ὅταν ὁρμήσῃ, πρὶν νὰ εἴπῃ τὸν λόγον, νὰ τὴν δαγκάσῃς σκληρὰ μὲ τὰ δόντια ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα. Εἶναι καλύτερα νὰ τρέξῃ τώρα αἷμα, παρὰ νὰ ἐπιθυμῇ τότε μίαν σταγόνα ὕδατος καὶ νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ τὴν εὕρῃ. Εἶναι καλύτερον νὰ ὑπομείνῃ ἕνα πρόσκαιρον πόνον, 747 A παρὰ νὰ ὑποφέρῃ τότε τιμωρίαν αἰωνίας καταδίκης, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ πλουσίου τότε ποὺ ἐφλέγετο δὲν εὗρε καμμίαν παρηγορίαν. Ὁ Θεὸς ἔδωσε ἐντολὴν νὰ ἀγαπᾷς τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ σὺ ἀποστρέφεσαι τὸν Θεὸν ποὺ σὲ ἀγαπᾷ; Ἐπρόσταξε νὰ εὐχαριστῇς αὐτοὺς ποὺ σὲ ὑβρίζουν, νὰ εὐλογῇς αὐτοὺς ποὺ σὲ κατηγοροῦν καὶ σὺ κακολογεῖς τὸν εὐεργέτην καὶ προστάτην σου, ποὺ δὲν σὲ ἀδικεῖ; Μήπως δὲν ἠμποροῦσε νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν δοκιμασίαν; Τὴν ἐπέτρεψεν ὅμως διὰ νὰ γίνῃς καλύτερος. Ἀλλὰ ἰδού, λέγει, πίπτω κάτω καὶ χάνομαι. Ὄχι διὰ τὸ εἶδος τῆς δοκιμασίας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικήν σου ὀκνηρίαν. Εἰπέ μου λοιπὸν τί εἶναι εὐκολώτερον ἡ βλασφημία ἢ ἡ εὐχαριστία; Μήπως ἡ μὲν βλασφημία δὲν καθιστᾷ αὐτοὺς ποὺ σὲ ἀκούουν ἐχθροὺς καὶ ἀντιπάλους, καὶ σὲ ρίπτει εἰς στενοχωρίαν καὶ μεγαλώνει τὸν πόνον, B ἡ δὲ εὐχαριστία σοῦ φέρνει χιλίους στεφάνους πίστεως καὶ χιλίους ἐπαίνους ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ μεγάλας ἀμοιβὰς ἀπὸ τὸν Θεόν; Διατί λοιπὸν ἀφήνεις τὸ ὠφέλιμον καὶ εὔκολον καὶ εὐχάριστον καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐπιδιώκεις τὸ βλαβερὸν καὶ λυπηρὸν καὶ καταστροφικόν; Ἐξ ἄλλου ἐὰν ἡ θλῖψις τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς πτωχείας ἐγίνετο αἰτία διὰ τὰς βλασφημίας, ἔπρεπε ὅλοι οἱ πτωχοὶ νὰ βλασφημοῦν. Τώρα ὅμως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πτωχοτέρους εὐχαριστοῦν διαρκῶς ἐνῷ ἄλλοι ποὺ ἀπολαμβάνουν πλοῦτον καὶ πολυτέλειαν C δὲν παραλείπουν νὰ βλα-

σφημοῦν. Ὥστε ὄχι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἡ ἰδική μας θέλησις προκαλεῖ καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐδιαβάσαμεν καὶ αὐτὴν τὴν παραβολὴν διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι τὸν μὲν ἀδιάφορον οὔτε ὁ πλοῦτος ὠφελεῖ, τὸν δὲ προσεκτικὸν οὔτε ἡ πτωχεία ἠμπορεῖ νὰ βλάψῃ. Καὶ τί λέγω ἡ πτωχεία; Ἀκόμη καὶ ἂν ὅλα τὰ κακὰ τῶν ἀνθρώπων συγκεντρωθοῦν δὲν θὰ κυριεύσουν τὴν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ, οὔτε θὰ τὴν πείσουν νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν (καὶ δι' ὅλα αὐτὰ ἀπόδειξις ὁ Λάζαρος). Ὅπως βεβαίως τὸν ἄχρηστον καὶ D παραλυμένον οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε ἡ ἀδιάκοπη καλοπέρασις θὰ ἠμπορέσουν ποτὲ νὰ τὸν ὠφελήσουν.

8. Μὴ λέγωμεν λοιπὸν ὅτι ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀσθένεια καὶ αἱ ἐπιθέσεις τῶν κινδύνων μᾶς ἀναγκάζουν νὰ βλασφημῶμεν. Ὄχι ἡ πτωχεία, ἀλλ' ἡ ἀνοησία, ὄχι ἡ ἀρρώστεια ἀλλὰ ἡ περιφρόνησις, ὄχι αἱ ἐπιθέσεις τῶν κινδύνων, ἀλλὰ ἡ ἔλλειψις εὐλαβείας ὁδηγεῖ καὶ εἰς τὴν βλασφημίαν καὶ εἰς κάθε ἄλλην ἁμαρτίαν ὅσους ἀδιαφοροῦν.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον, θὰ ἔλεγε κανείς, ἄλλοι μὲν τιμωροῦνται ἐδῶ, ἄλλοι δὲ ἐκεῖ, καὶ ὄχι ὅλοι ἐδῶ; Διὰ ποῖον λόγον; Διότι ἐὰν συνέβαινε τοῦτο θὰ ἐχανόμεθα E ὅλοι, διότι ὅλοι ὑποκείμεθα εἰς τιμωρίαν. Ἐὰν πάλιν οὐδεὶς ἐτιμωρεῖτο ἐδῶ, οἱ περισσότεροι θὰ ἐγίνοντο ὀκνηρότεροι, καὶ πολλοὶ θὰ ἔλεγαν ὅτι δὲν ὑπάρχει πρόνοια. Τώρα λοιπὸν ποὺ βλέπουν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς τιμωροῦνται πάλιν βλασφημοῦν ἔτσι. Ἐὰν ὅμως καὶ τοῦτο συνέβαινε, τί δὲν θὰ ἔλεγαν; εἰς ποίαν ἁμαρτίαν δὲν θὰ ἔφθαναν; Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἄλλους μὲν τιμωρεῖ ἐδῶ, ἄλλους δὲ ὄχι. Τιμωρεῖ λοιπὸν μερικοὺς καὶ μετριάζει τὴν κακίαν των καὶ κάνει ἐλαφροτέραν τὴν ἐκεῖ τιμωρίαν των, ἢ καὶ τοὺς ἀπαλλάσσει τελείως ἀπ' αὐτήν, καὶ σωφρονίζει αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μὲ πονηρίαν διὰ τῆς τιμωρίας ἐκείνων. Ἄλλους πάλιν δὲν τοὺς τιμωρεῖ, 748 A διὰ νὰ προσέξουν τὸν ἑαυτόν τους καὶ νὰ μετανοήσουν ἀφοῦ σεβασθοῦν τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐδῶ καὶ ἀπὸ τὴν ἐκεῖ καταδίκην καὶ τιμωρίαν. Ἐὰν ὅμως ἐξακολουθήσουν νὰ μὴ ὠφελοῦνται καθόλου ἀπὸ τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Θεοῦ, νὰ ὑποστοῦν σκληροτέραν τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν ὑπέρμετρον περιφρόνησιν. Ἐὰν ὅμως θὰ ἔλεγε κανεὶς ἀπὸ ὅσους γνωρίζουν καλὰ τὰ ζητήματα, ὅτι αὐτοὶ ποὺ τιμωροῦνται ἐμποδίζονται (διότι θὰ ἠμποροῦσαν νὰ μετανοήσουν) αὐτὸ θὰ τοὺς ἐλέγαμεν, ὅτι ἐὰν προέβλεπεν ὁ Θεὸς πὼς θὰ μετανοήσουν, δὲν θὰ τοὺς ἐτιμωροῦσε. Διότι ἐὰν ἀφήνει αὐτοὺς ποὺ γνωρίζει πὼς παραμένουν ἀδιόρθωτοι, πολὺ περισσότερον θὰ ἄφηνεν ὅσους θὰ

ἐγνώριζεν ὅτι θὰ κερδίσουν ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν του εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ὥστε νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν προθεσμίαν πρὸς μετάνοιαν. Τώρα ὅμως τοὺς προλαμβάνει ἔτσι **B** καὶ δι' ἐκείνους μὲν καθιστᾶ ἐλαφροτέραν τὴν καταδίκην, αὐτοὺς δὲ τοὺς φρονιματίζει περισσότερον μὲ τὰς τιμωρίας ἐκείνων. Καὶ διατί δὲν κάνει τὸ ἴδιο δι' ὅλους τοὺς πονηρούς; Διὰ νὰ γίνωνται φρονιμώτεροι, ὅταν μένουν μὲ τὸν φόβον καὶ βλέπουν τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πονηρίαν καθὼς θὰ ἐπαινέσουν τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ σεβασθοῦν τὴν καλωσύνην του.

Δὲν κάνουν ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτά, θὰ εἴπῃ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι πλέον αἴτιος ὁ Θεός, ἀλλ' ἡ ἀδιαφορία ἐκείνων, ποὺ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν τόσα φάρμακα διὰ τὴν σωτηρίαν των. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ κάνει αὐτά, πρόσεχε. Κάποτε ὁ Πιλᾶτος ἀνέμιξε **C** τὸ αἷμα τῶν Γαλιλαίων μὲ τὸ αἷμα τῶν θυσιῶν, καὶ μερικοὶ ἦλθαν καὶ τὸ εἶπαν αὐτὸ εἰς τὸν Χριστόν· καὶ τοὺς λέγει· «Τί δοκεῖτε ὅτι ἐκεῖνοι οἱ Γαλιλαῖοι ἁμαρτωλοὶ μόνοι ἦσαν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλὰ ἐὰν μὴ μετανοήσητε, καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ἀπολεῖσθε» (Λουκ. 13, 2). Καὶ ἄλλην φοράν, δέκα ὀκτὼ ἄλλοι κατεπλακώθησαν ἀπὸ κάποιον πύργον· καὶ δι' αὐτοὺς εἶπε τὰ ἴδια. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δηλαδὴ «Τί δοκεῖτε ὅτι ἐκεῖνοι ἁμαρτωλοὶ ἦσαν μόνοι; οὐχὶ λέγω ὑμῖν» ἔδειξεν ὅτι καὶ ὅσοι ἐζοῦσαν ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ τὰ ἴδια. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δέ, ὅτι «Ἐὰν μὴ μετανοήσητε, καὶ ὑμεῖς ὡσαύτως ἀπολεῖσθε» ἔδειξεν ὅτι ἐπέτρεψε νὰ πάθουν ἐκεῖνοι διὰ τὸν λόγον τοῦτον, **D** διὰ νὰ φοβηθοῦν δηλαδὴ οἱ ζωντανοὶ καὶ νὰ μετανοήσουν, ὥστε νὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν. Τί λοιπόν, λέγει, διὰ νὰ γίνω ἐγὼ καλύτερος τιμωρεῖται ἐκεῖνος; Ὄχι δι' αὐτό, ἀλλὰ τιμωρεῖται βεβαίως διὰ τὴν ἰδικήν του ἁμαρτίαν, ἔτσι δὲ ὡς ἐκ περισσοῦ γίνεται καὶ ἀφορμὴ σωτηρίας εἰς ὅσους προσέξουν, διότι κάνει καλυτέρους αὐτοὺς μὲ τὸν φόβον δι' ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτόν.

Ἔτσι κάνουν καὶ οἱ κύριοι ποὺ ἔχουν δούλους. Πολλὰς φορὰς μαστιγώνουν ἕνα δοῦλον καὶ γίνονται ἔτσι οἱ ἄλλοι φρονιμώτεροι λόγῳ τοῦ φόβου. Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς μερικοὺς εἴτε νὰ ναυαγοῦν, εἴτε νὰ καταπλακώνωνται ἀπὸ τὸ σπίτι, εἴτε νὰ ἐξαφανίζωνται ἀπὸ πυρκαϊάν, **E** εἴτε νὰ παρασύρωνται ἀπὸ ποταμούς, εἴτε νὰ ἀποθνήσκουν μὲ ὁποιονδήποτε ἄλλον βίαιον τρόπον, καὶ ἔπειτα βλέπεις ἄλλους ποὺ κάνουν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα ἢ καὶ χειρότερα χωρὶς νὰ πάθουν κάτι τὸ ὅμοιον, νὰ μὴ ἀνησυχήσῃς καὶ εἴπῃς, διατί λοιπὸν ἀφοῦ κάνουν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα δὲν ἔπαθαν τὰ ἴδια; Ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι τοῦτο, ὅτι τὸν μὲν ἕνα ἄφησε νὰ σκοτωθῇ καὶ νὰ πνι-

γῇ καὶ ἐλάφρυνε ἔτσι τὴν ἐκεῖ τιμωρίαν ἢ καὶ τὸν ἀπήλλαξε τελείως, τὸν ἄλλον δὲ δὲν ἄφησε νὰ πάθῃ κάτι τέτοιο διὰ νὰ σωφρονισθῇ μὲ τὴν τιμωρίαν τοῦ πρώτου **749 A** καὶ νὰ γίνῃ καλύτερος. Ἂν ὅμως ἐξακολουθῇ νὰ κάνῃ τὰ ἴδια θὰ συσσωρεύσῃ ἀπαρηγόρητον τιμωρίαν λόγῳ τῆς ἀδιαφορίας του. Καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὁ αἴτιος διὰ τὴν ἀφόρητον τιμωρίαν. Ἂν πάλιν ἴδῃς δίκαιον νὰ ὑποφέρῃ ἢ νὰ ὑφίσταται ὅλα τὰ προαναφερθέντα κακά, μὴ ἀπελπισθῇς, διότι καὶ δι' αὐτὸν τὰ βάσανα καθιστοῦν λαμπροτέρους τοὺς στεφάνους. Καὶ γενικῶς κάθε τιμωρία, ἂν μὲν συμβαίνῃ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς, ἐλαφρύνει τὸ φορτίον τῆς ἁμαρτίας, ἂν δὲ εἰς τοὺς δικαίους, κάνει τὴν ψυχήν των περισσότερον χαρούμενην, καὶ εἶναι πολὺ μεγάλο τὸ κέρδος καὶ εἰς τοὺς μὲν καὶ εἰς τοὺς δέ, μόνον ὅμως ὅταν ὑποφέρωμεν ὅλα μὲ εὐχαρίστησιν. Πράγματι αὐτὸ εἶναι τὸ ζητούμενον.

9. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἱστορία τῆς θείας Γραφῆς **B** εἶναι γεμάτη ἀπὸ χιλιάδας τέτοια παραδείγματα, καὶ μᾶς παρουσιάζει καὶ δικαίους καὶ πονηροὺς νὰ ὑποφέρουν, ὥστε εἴτε δίκαιος εἶναι κανεὶς εἴτε ἁμαρτωλὸς νὰ βλέπῃ αὐτὰ τὰ παραδείγματα καὶ νὰ ὑποφέρῃ μὲ γενναιότητα. Κι' ὄχι μόνον πονηροὺς ποὺ ὑποφέρουν, ἀλλὰ καὶ πονηροὺς ποὺ εὐτυχοῦν μᾶς παρουσιάζει, διὰ νὰ μὴ ἀνησυχήσῃς ἀπὸ τὰς εὐτυχίας ἐκείνων, μὲ τὸ νὰ μαθαίνῃς ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν πλούσιον τοῦτον, τί εἴδους φωτιὰ τοὺς περιμένει κατόπιν, ἐὰν δὲν ἀλλάξουν. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ ἀπολαύσῃ κανεὶς καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἄνεσιν; Ὄχι.

Διὰ τοῦτο οἱ δίκαιοι ἔζησαν ἐδῶ τὴν δύσκολον ζωήν. Καὶ ὁ Ἀβραὰμ λοιπόν, λέγουν; Καὶ ποῖος ἔπαθε τόσα βάσανα; **C** Μήπως δὲν ἔχασε τὴν πατρίδα του; Μήπως δὲν ἀπεχωρίσθη ἀπὸ ὅλους τοὺς συγγενεῖς; Μήπως δὲν ὑπέφερε πεῖναν εἰς τὴν ξένην χώραν; Μήπως, ὡσὰν πλάνος, δὲν ἐμετοικοῦσε συνεχῶς ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς Μεσοποταμίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Παλαιστίνην, καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Αἴγυπτον; Καὶ τί θὰ ἔλεγε κανεὶς διὰ τοὺς πολέμους, διὰ τὴν γυναῖκα του, διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς σφαγὰς τῶν βαρβάρων, τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς συγγενικῆς του οἰκογενείας καὶ διὰ χιλιάδας ἄλλα ὅμοια; Καὶ ὅταν ἀπέκτησε τὸν υἱόν, δὲν ὑπέφερε τὰ φοβερώτερα ἀπὸ ὅλα, ὅταν ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ τὸν σφάξῃ μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια; Κι' αὐτὸς πάλιν ὁ Ἰσαὰκ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ σφαγιασθῇ; Μήπως δὲν τὸν ἐξεδίωκαν πάντοτε οἱ γείτονές του, **D** καὶ δὲν τοῦ ἐπῆραν τὴν γυναῖκα του, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ πατέρας του, καὶ ἔμεινε τόσον καιρὸν ἄτεκνος; Καὶ ὁ Ἰακὼβ ποὺ ἀνετράφη εἰς τὸ σπίτι, μήπως δὲν ἔπαθε χειρότερα ἀπὸ τὸν παπποῦ του; Καὶ διὰ νὰ μὴ μακρο-

λογοῦμεν ἀπαριθμοῦντες ὅλα αὐτά, ἄκουσε τί λέγει δι' ὅλην του τὴν ζωήν. «Μικραὶ καὶ πονηραὶ αἱ ἡμέραι μου, καὶ οὐκ ἀφίκοντο εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μου» (Γεν. 47, 9). Καὶ ὅμως ποῖος δὲν ἐλησμόνησε τὰς προηγουμένας συμφοράς, ὅταν εἶδε τὸν υἱόν του νὰ κάθεται εἰς βασιλικὸν θρόνον καὶ νὰ δοξάζεται τόσο πολύ; Ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνος εἶχε τόσο πολὺ ταλαιπωρηθῆ ἀπὸ τὰ βάσανα, ὥστε καὶ **E** ὅταν εὐτυχοῦσε, δὲν ἐλησμόνησε τὰ περασμένα.

Καὶ ὁ Δαβίδ; Πόσας τραγῳδίας ὑπέφερε; Μήπως καὶ αὐτὸς δὲν ἐννοεῖ τὰ ἴδια μὲ αὐτὸν ὅταν λέγῃ· «Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη· ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος» (Ψαλμ. 89, 10); Καὶ ὁ Ἱερεμίας; Μήπως δὲν καταρᾶται τὴν ἡμέραν ποὺ ἐγεννήθη διὰ τὰ βάσανα ποὺ ἤρχοντο τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο; Καὶ ὁ Μωϋσῆς; Μήπως καὶ αὐτὸς δὲν ἀποτρέπει ὅταν λέγῃ· «Ἀπόκτεινόν με, εἰ οὕτω μοι μέλλεις ποιεῖν» (Ἀριθμ. 11, 15). Καὶ ὁ Ἠλίας, ἡ μεγάλη ψυχή, 750 **A** αὐτὸς ποὺ ἔκλεισε τὸν οὐρανόν,[13] μήπως δὲν ἐθρηνοῦσε συνεχῶς πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ ἀπὸ τόσα θαύματα μὲ τὸ νὰ λέγῃ, «Ἆρον τὴν ψυχήν μου ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ εἰμὶ βελτίων τῶν πατέρων μου» (Γ' Βασιλ. 19, 4); Καὶ διατί νὰ λέγωμεν διὰ καθένα ἀπὸ αὐτοὺς χωριστά, ἀφοῦ ὁ Παῦλος ἀσχολεῖται μὲ ὅλους αὐτοὺς μαζὶ ὅταν λέγῃ· «Περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος» (Ἑβρ. 11, 37); Ἀλλὰ γενικῶς αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ εἶναι εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν καὶ τιμημένος καὶ καθαρὸς δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸν ἄνετον καὶ τρυφηλὸν καὶ γλοιώδη βίον, ἀλλὰ τὸν δύσκολον καὶ γεμᾶτον κόπους καὶ πολλοὺς ἱδρῶτας. Διότι λέγει· «Οὐδεὶς στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ» (Β' Τιμ. 2, 5). Καὶ **B** ἀλλοῦ λέγει· «Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, καὶ ἀπὸ ρήματος, καὶ ἀπὸ βλέμματος, καὶ ἀπὸ φωνῆς αἰσχρᾶς, καὶ ἀπὸ λοιδορίας, καὶ ἀπὸ βλασφημίας, καὶ ἀπὸ αἰσχρολογίας» (Α' Κορ. 9, 25). Ἀπ' ἐδῶ πληροφορούμεθα ὅτι κι' ἂν δὲν μᾶς ἔλθῃ δοκιμασία ἀπὸ κάπου ἔξω, πρέπει νὰ γυμνάζωμεν τοὺς ἑαυτούς μας καθημερινῶς μὲ νηστείας, μὲ σκληραγωγίας, μὲ ἁπλῆν τροφὴν καὶ πτωχὸ τραπέζι, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀποφεύγωμεν ὁποιαδήποτε τὰς πολυτελείας. Ἀλλοιῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴμεθα εὐάρεστοι εἰς τὸν Θεόν. Μὴ μοῦ εἴπῃ λοιπὸν κανεὶς αὐτὸν τὸν κρύφιον λόγον, ὅτι ὁ τάδε ἔχει καὶ τὰ ἐδῶ καὶ τὰ ἐκεῖ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ συμβῇ τοῦτο εἰς αὐτοὺς ποὺ πλουτίζουν καὶ

13. Εἰς τὰ Γ' Βασιλειῶν κεφ. 18 ἐξιστορεῖται τὸ συμβὰν τῆς ἀνομβρίας, ἡ ὁποία ἐλύθη διὰ τῆς προσευχῆς τοῦ Ἠλία.

διασκεδάζουν καὶ ἁμαρτάνουν. **C** Ἀλλ' ἐὰν πρέπει νὰ τὸ εἴπωμεν αὐτό, μόνον διὰ τοὺς καταπιεζομένους εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ καὶ δι' αὐτοὺς ποὺ στενοχωροῦνται, ὅτι αὐτοὶ καὶ τὰ ἐδῶ καὶ τὰ ἐκεῖ ἔχουν. Διότι τὰ ἐκεῖ μὲν τὰ ἔχουν, ἀφοῦ θὰ ἀπολαύσουν ἀμοιβήν, τὰ ἐδῶ πάλιν τὰ ἔχουν, διότι ζοῦν μὲ τὰς ἐλπίδας ἐκείνων, καὶ δὲν αἰσθάνονται τὰ παρόντα βάσανα λόγῳ τῆς ἀναμονῆς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Ἂς ἀκούσωμεν ὅμως καὶ τὴν συνέχειαν· «Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις χάσμα μέγα ἐστήρικται, λέγει, ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν» (Λουκ. 16, 26). Ὀρθῶς λοιπὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ ὅτι «Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται· οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ» (Ψαλμ. 48, 8).

Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸν οὔτε ἀδελφὸς ἂν εἶναι, οὔτε πατήρ, οὔτε υἱός. Διότι πρόσεχε· «τέκνον» ὠνόμασεν ὁ Ἀβραὰμ τὸν πλούσιον, ἀλλὰ δὲν **D** ἠμπόρεσε νὰ τοῦ δείξῃ πατρικὴν στοργήν· πατέρα εἶπε τὸν Ἀβραὰμ ὁ πλούσιος, ἀλλὰ τὴν πατρικὴν στοργήν, ποὺ εἶναι φυσικὸν νὰ εὕρῃ τὸ παιδί, δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀπολαύσῃ. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι οὔτε ἡ συγγένεια, οὔτε ἡ φιλία οὔτε ἡ συμπάθεια οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ἠμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει προδοθῆ ἀπὸ τὴν ζωήν του.

10. Αὐτὰ τὰ λέγω, ἐπειδὴ μερικοὶ πολλὰς φοράς, ἐνῷ ἐγὼ συμβουλεύω νὰ προσέχουν τοὺς ἑαυτούς των καὶ νὰ ἀγρυπνοῦν, αὐτοὶ ἀδιαφοροῦν καὶ γελοιοποιοῦν τὴν συμβουλὴν μὲ τὸ νὰ λέγουν· Σὺ θὰ μὲ ὑπερασπίσῃς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ δι' αὐτὸ ἔχω θάρρος καὶ δὲν φοβοῦμαι. Ἄλλος πάλιν λέγει· **E** ἔχω πατέρα μάρτυρα· καὶ ἄλλος ἔχω παπποῦ ἐπίσκοπον καὶ ἄλλοι πάλιν προβάλλουν ὅλην τὴν οἰκογένειάν των. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι ἄτοπα, διότι δὲν θὰ ἠμπορέσῃ τότε νὰ μᾶς ὠφελήσῃ ἡ ἀρετὴ τῶν ἄλλων. Θυμήσου τὰς παρθένους ἐκείνας, ποὺ δὲν ἔδωσαν λάδι εἰς τὰς πέντε παρθένους. Καὶ αὐταὶ μὲν εἰσῆλθον εἰς τὸν νυμφῶνα, αἱ ἄλλαι ὅμως ἀπεκλείσθησαν. Εἶναι μεγάλο ἀγαθὸν νὰ ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μας στηριγμένας εἰς τὰ ἰδικά μας κατορθώματα, ἀφοῦ κανεὶς φίλος ἐκεῖ δὲν θὰ μᾶς ὑπερασπίσῃ ποτέ. Διότι ἐὰν ἐδῶ, λέγει πρὸς τὸν Ἱερεμίαν· «Μὴ ἀξίου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου» (Ἱερ. 7, 16), ἐδῶ, 751 **A** ὅπου εἴμεθα κύριοι νὰ ἀλλάξωμεν καὶ νὰ διορθωθοῦμεν, πολὺ περισσότερον ἐκεῖ δὲν ἰσχύει κανενὸς ἡ μεσολάβησις. Μὴ λέγῃς ὅτι ἔχεις πατέρα μάρτυρα, διότι αὐτὸ θὰ σὲ καταδικάσῃ περισσότερον, ὅταν, ἐνῷ ἔχῃς εἰς τὸ σπίτι σου τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, σὺ ἀποδεικνύῃς τὸν ἑαυτόν σου ἀνάξιον τῆς ἀρετῆς τῶν προγόνων. Ἀλλὰ ἔχεις φίλον γενναῖον καὶ ἀξιοθαύμαστον; Οὔτε κι' αὐτὸς θὰ σοῦ παρασταθῇ τότε. Πῶς λοιπὸν λέγει, «Ποιήσατε ὑμῖν φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς

ἀδικίας, ἵν' ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς» (Λουκ. 16, 9); Δὲν ὑπερέχει ἐδῶ ἡ φιλία, ἀλλὰ ἡ ἐλεημοσύνη. **B** Ἐὰν δηλαδὴ μόνον ἡ φιλία ὑπερεῖχε, ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἁπλῶς· «Ποιήσατε ὑμῖν φίλους». Τώρα ὅμως διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ὑπερέχει μοναχὴ ἡ φιλία, προσέθεσεν, «ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας». Ἂν καὶ κάποιος θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ, ὅτι ἠμπορῶ νὰ κάμω φίλον χωρὶς τὸν μαμωνᾶν, καὶ μάλιστα καλύτερον παρὰ μὲ τὸν μαμωνᾶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι αὐτὴ ποὺ ὑπερέχει καὶ ἡ ἰδική σου πρᾶξις καὶ τὸ ἐπίτευγμά σου σὲ ἔπεισε νὰ ἐλπίζῃς ὄχι ἁπλῶς εἰς τὰς φιλίας τῶν ἁγίων, ἀλλὰ εἰς τὰς φιλίας ποὺ γίνονται μὲ τὸν μαμωνᾶν.

Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ τὰ γνωρίζομεν, ἀγαπητοί, ἂς φυλάσσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ πολλὴν προσοχήν. Καὶ ἂν τιμωρούμεθα νὰ εὐχαριστοῦμεν, κι' ἂν ζοῦμεν μὲ καλοπέρασιν **C** νὰ προφυλάσσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας καὶ νὰ σωφρονιζώμεθα μὲ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων καὶ νὰ εὐχαριστοῦμεν μὲ μετάνοιαν καὶ κατάνυξιν καὶ συχνὴν ἐξομολόγησιν. Καὶ ἀφοῦ ἀποβάλωμεν κάθε κακὸν ποὺ ἐπράξαμεν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ σβήσωμεν μὲ μεγάλην προσπάθειαν κάθε κηλῖδα τῆς ψυχῆς μας, νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ὅταν ὅλοι ἀποθάνωμεν, ἔτσι νὰ ἀπέλθωμεν ἐκεῖ, ὥστε ὄχι μὲ τὸν πλούσιον ἀλλὰ μὲ τὸν Λάζαρον νὰ χαιρώμεθα τὰ ἀθάνατα ἀγαθὰ ζῶντες εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Εἴθε νὰ ἀξιωθοῦμεν νὰ τὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ ὅλοι ἡμεῖς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν **D** Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ